

ΤΙ ΕΓΕΙΝΕ ΓΥΡΟ ΣΕ ΜΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Νόμισα πὼς δὲ θὰ εἶταν περιττὸ νὰ συντροφευτοῦνε τὰ μεταφραστικὰ κομμάτια τῆς « Ἰφιγένειας » πού θὰ φιλοξενήσ' ἡ « Νέα Ζωή », μὲ λόγια δικά μου, κι' ἄς εἶναι ἀπὸ τὸ αἷμα μου ὁ νέος μεταφραστής. Τὰ λόγια τοῦτα δὲν εἶνε τόσο γιὰ τὴ μεταφραστικὴ δοκιμὴ, ὅσο γιὰ τὸ θόρυβο πού ξέσπασε γύρω τῆς. Πρέπει νὰ τὴν ἰδοῦμε ὅχι τόσο ἀπὸ τὴν ὄψη τῆς ὅποιας τῆς λογοτεχνικῆς ἀξίας, ὅσο ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τῆς ὄψι· πράξι ἀπὸ ἐκεῖνες πού, σὰ φανερόνονται, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ κινήσουν τὸ πείσμα καὶ τὸ φρένιασμα τῶν ἀνήθικων. Τὴν ἀγανάκτηση καὶ τὴν ἀηδία, τὸ γέλιο καὶ τὴν καταφρόνηση πού γεννᾷ στὴ φωτισμένη φιλολογικὴ συνείδηση ὁ ξαδιάντροπος αὐτὸς θόρυβος θὰ ἤθελα ἐδῶ νὰ σημειώσω.

Βέβαια πὼς δὲν εἶταν ἀπόλυτη ἀνάγκη, στὰ καλὰ καθοῦμενα, νὰ ντυθῇ μὲ τὴ γλῶσσα μας ἡ « Ἰφιγένεια » τοῦ Μορεᾶς, καθὼς θὰ εἶταν ἡ ἀνάγκη τούτη γιὰ τὴ μετάφραση σινητικῶν ἔργων σύγ-καιρα τῆς ἴδιας φυλῆς, μὰ πού ἡ πρωτοτυπία τους ξεχύνετ' ἔντονώ-τερη, μὲ περπατήματ' ἀδέσμοτα, πὸ ἀνεξάρτητ' ἀπὸ τὰ κλασικὰ πρότυπα, ἔξαφνα γιὰ τὴν « Ἑλένη » τοῦ Βερόρεν. Ἡ « Ἰφιγένεια » τοῦ Μορεᾶς, σημαντικὸ ἔργο, μπορεῖ νὰ σημειώη σταθμὸ στὴν Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Φιλολογίας καὶ νὰ εἶναι ἀριστούργημα τῆς μιμητικῆς τέχνης πού βασίζεται ἀπάνου στῶν κλασικῶν ἔργων τὸ ξαναδούλεμα· τέχνη κι αὐτὴ πού καταντᾷ δημιουργικὴ καὶ πρωτότυ-πη, ἀνάλογη μὲ τὴν πνοὴ τοῦ ἀνθρώπου πού τὴ μεταχειρίζεται. Μὰ πάντα τῆς « Ἰφιγένειας » τὴ σημασία θὰ τὴν αἰστάνεται περισσό-τερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ὁ γάλλος ὁ θρημμένος μὲ τὴν κλασικὴ του πα-ράδοση· κι ὅταν ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὸ Μορεᾶς στέκεται ὁ Εὐριπίδης, θὰ μποροῦσαμε νὰ ποῦμε πὼς τῆς « Ἰφιγένειας » τὸ νερὸ ταιριαστό-τερα ἕνας ποιητῆς, καὶ μάλιστα Ἑλληνας, θὰ τὸ κουβαλοῦσε κι αὐ-τός, καθὼς καὶ ὁ γαλλόφωνος πατριώτης του, ἀπὸ τὴν πρώτη του πηγὴ.

Ὅμως: Ἀπὸ τὴν ὥρα πού μιὰν ἄξια τεχνίτρα τῆς σινηῆς, ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη, ζητεῖ ἀπὸ ἕναν ποιητὴ νὰ τῆς μεταφράσῃ τὴν « Ἰφιγένεια » γιὰ νὰ τὴν παραστήσῃ, τὸ ζήτημα ἀλλάζει. Ἡ « Ἰφι-γένεια » εἶνε γιὰ νὰ μεταφραστῇ, ἔπρεπε νὰ μεταφραστῇ ἡ « Ἰφι-γένεια. » Μιὰ κριτικὴ πού ἀξίζει νὰ τὴ λογαριάσῃ κανεὶς ἀπὸ τὶς δυὸ τρεῖς πού μιλῆσανε κάπως ἀνθρωπινὰ στὴν περίστασι τούτη, εἶνε καὶ ἡ κριτικὴ πού θέλει ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἀμετάφραστο τὸ ἔργο. Γράφτηκε πὼς εἶναι περιττὴ μετάφραση ἔργου πού τὸ ἴδιο εἶνε μετάφραση. Μὰ ἡ κριτικὴ τούτη δὲ βλέπει σωστά. Ὁ Μορεᾶς δὲ μετέφερε στὴ γαλλικὴ γλῶσσα τὸν Εὐριπίδη, καθὼς τόσοι καὶ τόσοι γύρω του καθηγητῆς κ' ἐλληνιστῆς, πού τὰ ἔργα τους χρησιμεύουνε γιὰ νὰ εὐκολύνουν κάπια γνώση τῶν ἀρχαίων σὲ ὅσους δὲ μπορεῖ νὰ γνωριστοῦνε μὲ αὐτοὺς ἀμεσότερα· πού χρησιμεύουνε καὶ γιὰ νὰ βο-

ηθάνε τούς μαθητές και κάθε σπουδαστή τῶν κλασικῶν· τὰ ἔργα τοῦτα μήτε πού ἀνεβάζονται στή σκηνή, μήτε πού λογαριάζονται στή λογοτεχνική παραγωγή, ἀκόμα και ὅταν ἔρχονται μετὰ τὴ σφραγίδα ἑνὸς Λεκόντ Ντελίλ⁽¹⁾. Ὁ Μορεάς μᾶς ἔδωκε, ἀπάνου στὸ κείμενο τοῦ Εὐριπίδη, τὴν « Ἰφιγένεια » τὴ δική του, ἕνα ζωηρότατο δείγμα τοῦ ξετυλιμοῦ τῆς δικῆς του τῆς τέχνης· « ἔκαμε δουλειὰ καλλίτερη ἀπὸ τὴ δουλειὰ τοῦ Εὐριπίδη » καθὼς εἶπεν ὁ ἴδιος πρὸς συνομιλητὴ του, ⁽²⁾ μετὰ τὸ συνηθισμένο του ἀπὸ περηφάνια καὶ ἀπὸ ἀφέλεια ἐπιγραμματικὸ ὕψος· ξαλάφρωσε, ξανάπλυνε, ξαναέντυσε μετὰ γαλατικά, ρακινικά, νεοκλασικά φορέματα τὸν ἀρχαῖο πρόγονο, καὶ μᾶς τὸν παρουσίασε ἀρχετὰ διαφορετικὸ, ἐννοεῖται σὲ ὅσους εἶναι ἱκανοὶ νὰ μυριστοῦνε τὴ λεπτὴ διαφορὰ. ⁽³⁾ Εἶναι κάτι ἄλλο ἢ Ἰφιγένεια ἀπὸ τὸν Εὐριπίδη, κάτι ἄλλο ἢ Ἰφιγένεια ἀπὸ τὸ Μορεάς. Γιὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς δημοσιεύοντάς τὴν πούθενά δὲν ἀναφέρει πὼς εἶναι μετάφραση, τὸνομα τὸ δικό του μονάχα σημειώνει, καθὼς σὲ ὅλα τὰ βιβλία του, καὶ μόνο μετὰ τὸν δὲν τρεῖς στίχους τοῦ Εὐριπίδη στὸ ξόφυλλο ἐξοφλεῖ μετὰ τὸ δανειστὴ του. Καὶ ὁ μεταφραστὴς τῆς Ἰφιγένειας τοῦ Μορεάς τὴν τέχνη τοῦ Μορεάς μᾶς ξαναδίνει, ὅσο εἶνε κατορθωτὸ τοῦτο σὲ μιὰ μετάφραση. Εἶναι καὶ κάποιος ἄλλος λόγος πού δικαιώνει τὴ μετάφραση τοῦ ἔργου· ἡ εὐκολία τῆς παράστασής του στὸ θέατρο, καθὼς μᾶς δίνει ἔτσι ἔτοιμο, ξεκαθαρισμένο, καὶ βαλμένο γιὰ τὴ σκηνή.

*

Εὐτύχησε ὁ μεταφραστὴς; Καλή; Κακή ἡ δοκιμὴ; Καὶ ὁ στίχος καὶ ἡ τέχνη τοῦ ποιητῆ πού ἔφτανε « στὴν ἐντέλεια » καθὼς τὰ εἶπαν οἱ θαυμαστὲς του, εἶναι εὐκόλα, εἶναι δυνατὰ νὰ μείνουν, ἀλλάζοντας γλώσσα; Δὲν εἶναι τώρα καιρὸς νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα. Πάντα θὰ χάνη μετάφραση ἔργου, καὶ μάλιστα ποιητικοῦ. Μὰ πάντα ὁ ποιητὴς, πού μεταφράζεται, εἶναι σὰ νὰ κερδίζει, ὅταν τύχη νὰ πέση σὲ χέρια ὁμότεχνο, πού καλοσυνεΐδητα δοκιμάζει καὶ προσπαθεῖ νὰ δώσῃ μιὰν ἰδέα τοῦ πρωτότυπου μετὰ τὰ διαλεχτὰ μέσα πού βάζει σ' ἐνέργεια τῆς γλώσσας του καὶ τῆς τέχνης του. Ἡ « Ἰφιγένεια » τούτη, καὶ μάλιστα γιὰ νὰ τυπωθῆ σὲ βιβλίον, βέβαια πὼς πρέπει προσεχτικὰ πολὺ νὰ ξανακοιταχθῆ· μὰ γενικώτατα καὶ θαρρετὰ μπορούμε νὰ τὴ χαρακτηρίσουμε λέγοντας πὼς εἶναι δουλειὰ πού τιμὴ κάνει σὲ ἕνα νέο καὶ νεόβγαλτο ποιητὴ, καὶ δουλειὰ ὅχι ἀνάξια τῆς τέχνης πού ἀνθίζει στὴν πατρίδα τοῦ νέου ποιητῆ. Κάποιοι ψιθυροῦσαν πὼς ἡ μετάφραση εἶναι « δημοσιογραφική », μὰ δὲ μᾶς δεῖξαν ὡς τὴν ὥρα τὰ δημοσιογραφικὰ τῆς σκοντάμματα. Ἐγὼ βλέπω πὼς ἡ μετάφραση καὶ μόνο μετὰ τὴ γλώσσα τῆς στέκεται στὸ ἄλλο, ἀκριβῶς, ἀκριβὲς τὸ ἀντίθετό μετὰ τὰ πρόχειρα καὶ τ' ἀκατάστατα τῆς δημο-

(1) Δὲν ἐννοῶ τὴν « Ἐρινύες » καὶ τὸν « Ἀπολλωνίδη » τοῦ μεγάλου ποιητῆ, δράματ' ἀνάλογης πνοῆς μετὰ τὴν « Ἰφιγένεια », μὰ τὰ ἄλλα τὸν ἐξὸ μεταφράσματα.

(2) Στὸν Πάλλη.

(3) Πρέπει νὰ σημειώσω πὼς, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, προτιμῶ τὸ αἶμα πού κόκκινον βράζει στὸν περίσσια χυμένο λόγο τοῦ πρωτότυπου, ἀπὸ τὸ γαλαξοαίμα λαγαρισμένο ὑφὸς τοῦ γαλλικοῦ ἀντίτυπου.

σιογραφικῆς σκέψης καὶ γλώσσας. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, συνεχίζει μιὰ ζωοδότρα παράδοση, ἀπὸ καιρὸ τώρα καθιερωμένη στὴ νέα μας ποίηση, τοῦ πλουτισμοῦ τῆς καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ἀπὸ τῶν ξένων τὰ περιφραγμένα ἔργα, καί, κυριώτατ', ἀπὸ τὰριστουρημάτων τῆς ἀπτικῆς τραγωδίας, πλουτισμοῦ τῆς μετὰ τὴ δημοτικὴ μας γλώσσα, πού μᾶς προσφέρνεται γνωστικὰ καὶ ἐνθουσιαστικὰ, κρασί ἀκράτο, καὶ στὸ τυπικὸ καὶ στὸ συνταχτικὸ καὶ στὸ λεξικὸ τῆς, ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ πλάστες τῆς ἀξίας Πολυλάδων καὶ Πάλληδων, Καλοσγούρου καὶ Θεοτόκη, Γρουτάρη καὶ Ποριώτη. Μονάχ' ἀνίδειο τῆς νέας μας ποιητικῆς λογοτεχνίας καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ξετυλιμοῦ, μονάχ' ἀγιάτρευτα μολυσμένοι ἀπὸ τὸ μιστριωτισμὸ, μονάχα ὅπου δὲν ὑπάρχει εἰλικρίνεια καὶ ὅπου ὁ κατατρομὸς τοῦ στιγμιαίου, μὰ καὶ γιὰ τοῦτο ἀξιοτίμητου μαλλιαρισμοῦ εἶναι πρόφραση, ὄχι πραγματικὴ ἀφορμὴ, μονάχα τέτοια καὶ ἐκεῖ ξαφνίζονται, σκानταλίζονται, οὐρλιάζονται, γελοῦνε, ἀνοηταίνονται, ὅταν ὁ ποιητὴς γράφῃ τὴ γλώσσα του μετὰ ὅλη τὴν προσοχὴ καὶ μετὰ ὅλο τὸ σεβασμὸ πού πρέπει, χρησιμοποιώντας κάθε τῆς πηγῆ, κοροφολογώντας ἀπ' ὅλη τῆς τὴ βλάστηση, δείχνοντας ἀκαίριο τὸ χαρακτηριστὴρα τῆς. Καὶ νὰ γιατί ξεχωριστὴ σημασία μπορεῖ νὰ παίρῃ μιὰν ἀπλή μεταφραστικὴ ἐργασία σὰν αὐτὴ τῆς « Ἰφιγένειας ». Ὁ νέος ποιητὴς παραγγέλθηκε· συμφώνησε νὰ κάμῃ τὴ μετάφραση. Δὲν εἶπε: « Ἄ! Ἐδῶ εἶναι θέατρο. Ἐδῶ εἶναι ἄλλοι νόμοι, ἄλλοι τρόποι. Ἄλλη γλώσσα, ἄλλα τερτίπια. Ἐδῶ πρέπει νὰ συμμορφωθῶ μετὰ τὰ γούστα τοῦ λεγόμενου καὶ πιστευόμενου κοινού. Ἐδῶ πρέπει νὰ μὴ ταράξω τὸν κύκλον τῶν κομπογιαννιτῶν τῆς πέννας καὶ τῶν κριτικογράφων τοῦ γλυκοῦ νεροῦ. Ἐδῶ πρέπει νὰ κοιμίσω τὴ συνείδησή μου, νὰ παραμερίσω τὴν ποίησή μου, νὰ στραγγουλίσω τὴν τέχνη μου, νὰ πορνέψω τὴ γλώσσα μου. » Δὲ συλλογίστηκε τίποτε ἀπ' αὐτὰ. Μονάχα εἶπε: « Θὰ πλάσω καὶ τὴ μετάφρασή μου — μάλιστα τέτοιου ἔργου μετάφραση — καθὼς πλάθω καὶ τὸ τραγούδι μου ». Καὶ νὰ γιατί σημειώσα πὼς ἡ δουλειὰ τούτη πρέπει νὰ κριθῆ σὰ μιὰ ἠθικὴ πράξι. Φιλολογικὴ ἠθικὴ καὶ χαρακτηριστὴρα χρειάζεται, σὲ κάποιες περιστάσεις, καὶ μάλιστα στὸν τόπο μας καὶ στὸν καιρὸ πού ζοῦμε, γιὰ νὰ φαίνεται ὁ ποιητὴς προστά στὸν κόσμον μετὰ τὴν πορφύρα του· σὲ περίσταση καὶ σὲ καιρὸ πού ἡ πορφύρα του καὶ μόνο μετὰ τὴν ὄψη τῆς, ἐρεθίζει, καθὼς τὸ κόκκινον χροῶμα τοὺς ταύρους, καὶ πού σκυλιὰ τὴ γαυγίζουνε καὶ παιδιὰ τοῦ δρόμου τὴν πετροβολᾷ. Τὸ θέατρο, ὅχι σ' ἐμᾶς μονάχα, μὰ καὶ ἄλλου, καὶ στὰ μεγάλα κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ, τόπος εἶνε πού τὴ διώχνει τὴν ποίηση, τὴν ποίηση πού ἄλλοτε στοὺς καλοὺς παλιούς καιροὺς μετὰ τὸ θέατρο ἴσα ἴσα δοκίμασε τοῦ φτεροῦ τῆς τὴ δύναμη ἴσα μετὰ τὸν ἑβδομο οὐρανὸ· τόπος πού κάνει συχνὰ πυκνὰ τὴν τέχνη νὰ ξεπέφτῃ καὶ πού εἶνε μονάχα καρπόφορος γιὰ ἔργα ἢ ἀσήμαντα ἢ πού στέκονται σὲ χαμηλότερο σκαλοπάτι. Τὸ θέατρο ξεχωριστὰ σ' ἐμᾶς, καὶ μετὰ ὅλο τὸν ξιπασμένο, συχνὰ, καὶ τυφλὸ ἐνθουσιασμὸ πού ὑποδέχεται ὁ τύπος κάποιον ξακουσμένα δραματικὰ ἔργα εὐρωπαϊκῶν καὶ μετὰ ὅλη τὴν ἀπάνω στὴ σκηνὴ φανερὴ νίκη μᾶς γλώσσας λυρωμένης ἀπὸ τὰ σκοινιά τοῦ δασκαλισμοῦ, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀρνητικὴ πῶς πολλὴ τῆς γλώσσας τούτης, ἀπλαστῆς καὶ ἀφιλολόγητης, ἡ ἀξία, τὸ θέατρο

είναι τόπος μολυσμού της γερής δραματικής τέχνης από τους περισσότερο επικίνδυνους, τόπος που νερό χύνεται της δημιουργικής φλόγας, που σφυρίζεται η ποίηση σαν τρέλα, και που καταδικάζεται ή δημοφιλιά σαν κρίμα. Η μετάφραση της « Ίφιγένειας », αν όχι τίποτε άλλο, δείχνει το χάρισμα της γλώσσας, μεταχειρισμένης χαραχτηριστικά και υποδειγματικά. Μά ίσα ίσα η γλώσσα τούτη κατηγορήθηκε, ανήξερα ή κουτοπόνηρα, όχι από το δυστυχημένο « κοινό », που καλά καλά δεν υπάρχει, ή κι αν υπάρχει, πάντα κι από το ψυχρόμητό του είναι σέ άρκετη δόση συνετά προφυλαχτικό· κατηγορήθηκε από πέντε δέκα χρονικογράφους και θεατρολόγους που δουλεύουνε συστηματικά, σέ ώρισμένα ζητήματα, για να κρατάνε στο σκοτάδι τον κόσμο που από κείνους προσμένει να φωτιστή· κατηγορήθηκε από δέκα είκοσι άλλους ανθρώπους που μπορεί να στραποβροντάνε μέσα σέ δέν ξέρω ποιās λογής σαλόνια, μά που γνωρίζουνε και που φροντίζουνε για ζητήματα γλωσσικά και καλλογικά καθώς γνωρίζουνε και καθώς φροντίζουνε για κείνους που τυχόν θά κατοικοῦνε σ'άλλα τ'άστρα.

Και τί της ηύρανε να της χτυπήσουν; Τό ύφος της; τίποτε στραβό στα νοήματα; Τό θάμπωμα λαμπρών εικόνων; Τό σκοτεινιάσμα καθαρών ιδεών; τó κακόρρυθμο ή τó άρρυθμο; Πλατυασμούς; Παραγεμισματα; τήν κατασκευή της φράσης; Τήν κίνηση της περιόδου; Λάθια στους στίχους; Φάλτια στους ήχους; Άκαταστασία και πεζότητα στή γλώσσα; Τίποτε απ' αυτά. Μονάχα πεντέξη λέξεις άκαλαίσθητες, καθώς τις βαφτίζουν οι μεταξένιας καλαισθησίας και βελουδένιας γλώσσας φυλακάτορες. Και οι πεντέξη λέξεις δέν είνε όλες ίδιες για τόν καθένα, παραλλάζουν από τόν ένα ως τόν άλλο, σύμφωνα με τά γούστα, με τά νεύρα, και με τήν καταπληχτική άφέλεια τών λεξικολόγων (1) λοιπόν, ή ανάγκη μάς βιάζει, κάθε φορά, πριν πιάσουμε στο χέρι τó κοντύλι, να ραδιάζουμε καταλόγους από τά λόγια μας και να τούς βγάζουμε κάλη βουλευτική· θά γίνεται ή έκλογή ή με καθολική ψηφοφορία ή και με τούς ψήφους τών αναγνωστών τών εφημερίδων ή και με τούς ψήφους τών κριτικογράφων τών εφημερίδων μοναχά. Και ναί μεν όλοι μας οι υποψήφιοι θά μαυρίζονται, άράδα άράδα, σύμφωνα με τά φρονήματα τούτου ή εκείνου τού έκλογέα· μά επιτέλους θά βγαίνουνε βουλευτές όσα λόγια θά επαιρναν τά λιγότερα μαύρα. Κ' έτσι και ποίηση και τέχνη και θέατρο, μπαίνουντας, φιλελεύτερα όπως δήποτε, κάτω από μιá συνταγματική πειθαρχία, καθώς μπήκε στο σύνταγμα ή καθαρεύουσα, θά γλυτώνουν από τά χέρια τών μαλλιαρών· κι έμεις τότε δεθ' είμαστε « προδότες της Τέχνης » καθώς μάς βάφτισε πολύ σοφά κάποιος από τούς πολύ φωτισμένους πολέμιους τού δημοτικισμού. Ά-

(1) Ένας πολύ μορφωμένος κύριος αντιδημοτικιστής δε μπορεί να υποφέρει τη λέξη λαχτάρα· τού κάθεται στο στομάχι. Μιά σεβαστή κυρία, όταν παραστάθηκε ή « Όρέστεια » στο Βασιλικό θέατρο, μου έλεγε με φωνή τρεμουλιαστή από αγανάκτηση: « Άκούς να λέη τó σ π ί τ ι τών Άτρείδων; » Φαντασθήτε τώρα τι παθαίνουν τέτοιας λογής κεφάλια, άκούοντας λέξεις, και με όλη τους τήν ώραία ήολογική στρογγυλάδα σαν τις λέξεις ά ψ ε γ ά δ ι α σ τ ο ς, και σ ύ γ κ ο ρ μ ο ς !

φορμή στή σοβαρή τούτη σκέψη μου έδωκεν ένα σπουδαίο σχεδόν με πολιτική έπισημότητα τονισμένο τιτλοφόρο έγκριτου μετρημένου άπογεματινού φύλλου, που φέρονται πάντα σα νάντιλαλή τη γνώμη τού συνετώτερου κόσμου. Τό άρθρο τούτο, γενικώτατα, διπλωματικώτατα, συγκρατημένα, μά με πόνο σχεδόν πατρικό, μαλλώνει τó μεταφραστή, πώς ένας νέος καλοαναθρεμμένος όπωσδήποτε σαν αυτόν, γλίστροσε σέ τέτοιο σφάλμα, έκαμε μιá πράξη τόσο κακή, τόσο άχαραχτήριστη! Ό τόνος τού άρθρου θά έκανε να υποφιαστή ο άνηξερος άναγνώστης πώς πρόκειται για σφάλμα ήθικό, όχι φιλολογικό. Γιατί; Να σās πώ τó γιατί. Οι σοφοί έξεταστές της Συγκριτικής Μυθολογίας τών έθνών μάς μιλάνε για τά ταμπού τών άγριων της Πολυνησίας· είναι τά δέντρα, τά λιθάρια και τά κάθε λογής αντικείμενα που δέν επιτρέπεται να τάγγιξης· γιατί μόλις βάλης άπάνου τους χέρι, θά σ'έυρη μεγάλη, από τά πνεύματα τού άλλου κόσμου, συφορά. Ταμπού υπάρχουνε πάντα και παντού. Σ' έμάς όλοένα άξαινουν και πληθαίνουν τά στοιχιά τούτα. Ταμπού τó Βαγγέλιο· μήν τó μεταφράζετε. Ταμπού ή καθαρεύουσα· μήν τήν επιβουλεύσετε. Ταμπού ο Όμηρος· μή τόν πειράζετε. Ταμπού οι άρχαίοι· μήν τούς ξυπνάτε. Ταμπού ή δημοτική· μήν τη γράφετε. Ταμπού ή ποίηση, ή τέχνη, τó α' και τó β' έργο, τó γ' και τó δ' άριστούργημα· ταμπού τέλος πάντων και ή Ίφιγένεια, άς είνε και τού Μορεάς. Ν° y touché pas. Έχτος αν ή νεανική ήλικία τού μεταφραστή μονάχα είναι ή άφορμή τού κακού. Άνήλικος. Άν έξούσες έξαφνα, στήν άρχαία Ρώμη θά κιντώνευες κι από τήν Πολιτεία να τιμωρηθής για τήν άποκοτιά σου. Έπρεπε ναρχίσης τη δουλεία σου, με τήν άδεια τών μεγαλείτερων, από τη Γαλλική Χρηστομάθεια τού Ραγκαβή, δοκιμάζοντας τη δύναμή σου στα « Πεσμένα φύλλα » τού Μιλβονά και στο « Λωβιασμένο της Άόστης. » Και θά βλέπαμε. Καλά να πάθης.

*

Άπό τις άκριτες κριτικές τών καθαρουσιάνων και, περισσότερο από αυτούς, τών μασκαρεμένων καθαρουσιάνων, τών φίλων τάχα τού δημοτικισμού και πολέμιων τού « μαλλιαρισμού » μονάχα, λείπει γνώση, πίστη, αλήθεια, λείπουν τά στοιχία που κάνουν τά λόγια τών αντίθετων άξια να συζητηθούνε. Προτήτερα, τόν καιρό που γραφόταν ή δημοτική γλώσσα κάπως άτολμότερα και συντηρικώτερα, με τó λεξιλόγιο φερόμενο πάντα στο δικό της τó τυπικό, μά δανεισμένο πιό πολύ από τήν καθαρεύουσα, ο λογιωτατισμός χτυπούσε άλύπητα τούς δημοτικιστές, φωνάζοντας πώς « έκχυδαίζουν τήν καθαρεύουσα. » Τώρα που ή δημοτική γλώσσα γράφεται γενναιότερα, καθώς ταιριάζει στο ξετύλιμά της με τη λογική προσπάθεια να λυτερωθή λίγο λίγο από κάθε περιττό της καθαρεύουσας, πλουτισμένη από τούς δικούς της λεξικολογικούς θησαυρούς, κ' έτσι άγάλια άγάλια ξεσκεπάζοντας καλά χαρασμένα και περιφρουρημένα τά δικά της τά σύνορα, ο λογιωτατισμός με τήν ίδιαν άστοχαστη λύσσα κατηγορεί τούς δημοτικιστές για τήν αντίθετη άκριβώς άρχή· φωνάζει πώς « έκχυδαίζουν » τη δημοτική. Και μήν έχοντας, και μήν ξέροντας από που και πώς να πιαστούνε, καταπιάνονται από πεντέξη λέξεις, που,

καθώς είπαμε, παραλλάζουν κατά τὸ κέφι καὶ κατὰ τὴν ἀδιαντροπιά τοῦ καθενός, λέξεις ἢ ἀπὸ τὶς κοινότερες καὶ τὶς γνωστότερες τῆς δημοτικῆς πὸν γιὰ τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητο τὸ μεταχειρισμὰ τους, ἢ ἀπὸ τὶς σπάνιες καὶ τὶς ἀσυνείδητες τῆς δημοτικῆς πὸν γιὰ τοῦτο εἶναι, γιὰ λόγους πὸν ἴσα ἴσα τοὺς ὑπαγορεύει ἡ καλαισθητικὴ ἀντίληψη τῆς γλώσσας, νόμιμο καὶ τῆς ἀνάγκης τὸ μεταχειρισμὰ κι αὐτῶν. Γιατί, βέβαια, ὅλο τὸ λεξικὸ μιᾶς γλώσσας, ἀνεξάρητο, εἶναι στὴ διάθεση τοῦ τεχνίτη τοῦ λόγου. Γιατί, βέβαια, δὲν ὑπάρχουνε λέξεις « καλαισθητικῆς » καὶ λέξεις « ἀκαλαισθητικῆς, » καθὼς δὲν ὑπάρχουνε λέξεις « χυδαῖες » καὶ λέξεις εὐγενικῆς, σύμφωνα πάντα μὲ τὰ νοήματα πὸν δίνουνε στοὺς ὄρους « καλαίσθητος » καὶ « χυδαῖος » οἱ πάσης ξεροκαμπίας γλωσσισμῶντες. (1) Ὑπάρχει μόνον ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, τέτοιος καὶ τέτοιος, ὑπάρχει τὸ μεταχειρισμὰ τῆς λέξης μέσα στὴ φράση πὸν εἶναι καλότεχο ἢ ἄτεχο, ἄτυχο ἢ πιτυχημένο. Μῆτε πὸν μπορεῖ τὸ λογοτέχνημα, σύνολο ὀργανικὸ καὶ ἀκομμάτιστο, νὰ κριθῆ ἀπὸ ξεμοναχισμένες λέξεις, βγαλμένες ἀπὸ τὴ φράση πὸν κατασκευάζουν, ἀπὸ τὸ στίχο πὸν γιομίζου· ἢ ἴδια λέξη εἶναι καὶ σημάδι ἀσκημῆς καὶ γοητείας μὲ τὴν ὁμορφιά τῆς, σύμφωνα μὲ τὸν τόπο πὸν κρατεῖ καὶ μὲ τὸν τρόπο πὸν βάλθηκε στὸ ἔργο μέσα.

Τὰ λόγια του μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὴν περιστατικότη-
τα καὶ ἀπὸ τὴν ἀναγκαιότητά τους. Τὶς λέξεις ἀπὸ τὴν μετάφραση τῆς « Ἰφιγένειας » πὸν καταγγεληθήκαν καὶ πὸν καταμηνυθήκαν ὡς καὶ στὴ δικαιοσύνη (ὦ πράματα! ὦ καιροί! ὦ ἀθάνατε Λασκαρά-
τε!), τὶς λέξεις αὐτῆς ὁ δημοτικιστὴς μεταφραστῆς, ὁ ποιητὴς πὸν τὴ γνωρίζει, καὶ πὸν πολὺ τὴν αἰσθάνεται καὶ πάντα τὴ σέβεται τὴ γλώσσα του, δὲν εἶτανε στὸ χέρι του νὰ μὴν τὶς μεταχειρισθῆ. Γιατί αὐτῆς εἶναι καὶ ὄχι ἄλλες πὸν ἐρμηνεύουν τὰ λόγια τοῦ πρωτότυπου ζωγραφικώτερα, πιστότερα, παριστατικώτερα. (2) Καὶ μολαταῦτα βρίσκονται ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, καλοπροαίρετοι φίλοι τῆς δημοτικῆς πὸν παρασυρμένοι ἀπὸ τὸ θόρυβο, σοβαρὰ πιστέψαν πὸς ἂν λείπανε οἱ πεντέξη λέξεις οἱ καταγγελημένες καὶ σημαδεμένες, θὰ βουλώνονταν τὰ στόματα καὶ κινῆς δὲ θὰ γίνονταν. Βεβαιῶνω τοὺς καλοπροαίρε-
τους φίλους πὸς νὰ ἂν εἰλείπανε τὰ κνηγμημένα τοῦτα τέρατα, πάλι θὰ ψαρευῆν ἄλλα τέρατα, πάλι θὰ εἴρισαν ἄλλες « ἀκαλαισθησί-
ες » γιὰ νὰ σκανταλίσουν καὶ γιὰ νὰ τὶς ἀφορίσουν, οἱ ἀκούραστοι γλωσσοκνηγμητῆς. Ἄν χροιάζονταν τὴ συμβουλή μου οἱ νέοι μας ποιητῆς θὰ τοὺς φώναζα: ὦ νέοι, δὲν πιστεύω νὰ σᾶς ταράζουν κα-
τάκρισες τέτοιες, γιὰ τὴν τέτοιες λέξεις μεταχειρίζεστε. Καὶ μόνον γιὰ τὴν

(1) Δηλαδή σὲ μιὰν ἄλλη τάξη ἰδεῶν μποροῦμε νὰ ποῦμε πὸς ὑπάρχουν ἀπὸ μόνες τους, κ' ἔξω ἀπὸ τὸ μεταχειρισμὰ τους, λέξεις ἀκατάλληλες γιὰ τὸν ποιητῆ. Μὰ ποιῆς εἶναι οἱ λέξεις τοῦτες, καὶ γιὰ τὴν εἶναι ἀκατάλληλες, δὲν τὸ ξέρουν οὔτε στὸν ὕπνο τους τὸ εἶδαν οἱ ἀντίπαλοί μας.

(2) Εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ λειτουργοὶ μιᾶς τέχνης νὰ γινώμαστε, γιὰ τὴν ὄρεξη τῶν ἄλλων, κάθε λίγο καὶ λιγάκι, γραμματοδιδάσκαλοι καὶ νὰ παρουσι-
αζόμεστε μὲ τὸ ἀλφαβητάρι; Εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῆ πὸς οἱ καταδικα-
σμένες λέξεις (κι ἀπὸ ἀνθρώπους πὸν ἢ χωνεύουνε μιὰ χαρὰ ἢ γεννοβολοῦν οἱ ἴδιοι θάματα ἀγλωσσίας καὶ τέρατα ἀσκήμιας) ὄχι μόνον δὲν ἀξίζουνε κατα-

σᾶς βάζουνε στὸ τουφέκι γιὰ τέτοιαν ἀφοριμῆ, πάρτε καθαρώτερη συνείδηση τῆς ἀδυναμίας τῶν κατακριτῶν καὶ τῆς δύνამης τῆς δικῆς σας. Καὶ μόνον γιὰ τὴν σημαδεύονται καὶ περιγελοῦνται ὠρισμένα λό-
για σας, νὰ εἶστε βέβαιοι πὸς τὰ λόγια σας ἐκεῖνα τὰ ὑποδέχοντ' ἔ-
τσι, γιὰ τὴν ἀκριβῶς εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα. Ἀπόδειξη τοῦ ὠραίου ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες εἶναι καὶ τὸ πείσμα πὸν ξυπνᾷ καὶ ὁ πόλε-
μος πὸν τοῦ σταινεται καὶ στὴ ζωή, καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα, στὴν τέχνη. Ἄς εἶναι οἱ λέξεις πὸν ξαφνίζουνε, τάχα ἢ πραγματικά, καὶ οἱ λέξεις πὸν πληγώνουν, τάχα ἢ πραγματικά, τὰ λογῆς αὐτιά, οἱ πὸν διαλεχτῆς καὶ οἱ πὸν ἀγαπημένες σας. Ὅχι φοβισμένα, ὄχι σὰ σφιχτοχέρηδες μὲ τὴν ὁκὰ νὰ τὶς βάζετε καὶ σπάταλα νὰ τὶς σκορπίζετε τὸ ἀπαιτοῦν ὁ καιρὸς, ἢ ἀξία σας, ἢ ἀξιοπρέπεία σας, ἢ ἀλήθεια, ἢ ὁμορφιά. Εἶπε ὁ ξένος ποιητῆς: « Εἶμαι ὁ λυτρωτῆς γιὰ τὴν λυτρώνω, μὲ τὸ μέσο τῆς ποιητικῆς ζωῆς, λυτρώνω τὶς δυστυχι-
σμένες τὶς λέξεις πὸν μαραίνονται δεμένες ἀπὸ φτώχεια στὴν καθημε-
ρὴν ζωῆ. »

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

δίκη, μὰ φτάνουνε γιὰ νὰ δείξουνε πὸς εἶναι ἀπὸ σοὶ κι ὄχι κανέναν παρα-
κεντῆς ὁ συγγραφέας πὸν τὶς μεταχειρίστηκε; Πὸς τὴ λέξη ἀναμαλιάρ-
α, λ. χ. καμιά λέξη δὲν τὴν ἀντικατασταίνει; Πὸς εἶναι τόσο καθιερωμένη ὡστε μὲ αὐτὴ καὶ μὲ τὰ παράγωγα τῆς ἴδιας ὀνόματα καὶ ῥήματα, ξη-
γᾶν τὰ ἀντίστοιχα γαλλικὰ καὶ ὅλοι οἱ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου λεξικογράφοι
μας, πούροι καθαρευουσιάνοι, οἱ Βυζάντιοι, οἱ Βλάχοι, οἱ Βαρβάθηδες; Μὰ
πειράζει ἢ ῥίζα τῆς λέξης; Ἐκεῖνο τὸ ἀνα; Τότε καὶ τὸ ἀνασαῖνω
καὶ τὸ ἀνασταῖνω καὶ τὸ ἀναφορὰ καὶ τὸ ἀνάμεσα πρέπει νὰ μὴν τὰ
γράφουμε; Πειράζει ἢ κατάληξή τῆς, τὸ ἀρα; Τότε καὶ τὰ πεισμα-
τᾶρα, ζηλιᾶρα, διακονιᾶρα, τρομᾶρα, κηδᾶρα πρέπει νὰ λείψουν; Πει-
ράζουνε τὰ μαλλιὰ τῆς μέσης τῆς; Μπορεῖ γιὰ τὴν θυμίζου τοὺς
μαλιαρούς. Μὰ τὸ σφαχτάρι; Βέβαια πὸς ὁ ποιητῆς θὰ προτιμήσῃ
τὸ εἰκονικὸ, παραστατικὸ, τραναχτὸ κ' αἱματοστάλαχο «σφαχτάρι» καὶ
ὄχι τὴν ἀναιμικὴ καὶ ξεθωριασμένη ἀπὸ τὴ δημοσιογραφικὴ κατάχρηση
λέξη θυμᾶ. Βέβαια πὸς ἢ ἄθλια τῆς κόρης μου θυμίζει ὅτι γίνεται στὸ
μακελλεῖο ἀπὸ τὸ χασάπη, καὶ τὴν ἄθλια τοῦτη μοῖρα τῆς θέλω μεταφορικὰ
νὰ παραστήσω ὅσο μου εἶναι βολετὸ στρογγυλότερα ποιητῆς εἶμαι, δὲν εἶ-
μαι διπλωμάτης ὁ Ἑλληνας δανειστῆς τοῦ Μορεᾶς, ὁ Εὐρωπιδῆς δὲ λείει
θυμᾶ, λείει, σωστά, σφάγιον. Ἡ Πέργαμο, τῆς Πέργαμος, ὄχι τῆς
« Περγάμου ». Ἐχτὸς ἂν φτάνουμε γραμματικὴ δημοτικῆς τοῦ κερφιῦ μας.
Ἡ δημοτικὴ κλίνει: « ἢ παράδεισο - τῆς παράδεισο ». Ἡ παρθένο-
τῆς παρθένος. Ἡ Πάρο - τῆς Πάρος κτλ. Ἐτσι θὰ τάκούσετε ἀπὸ τὸ
λαὸ πὸν μιᾶ τὴ γλώσσα του ἀγνά, καὶ εἶναι ὁ πρῶτος δάσκαλός τῆς, ἔτσι
θὰ τὴ βρῆτε τὴν κλίση τοῦτη σὲ ὅλες τὶς γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς ἀπὸ
τὴν κλασικὴ τοῦ Σοφοκλῆ (Modern Greek Grammar Boston 1857) ὡς
τὴν ἀξιόλογη τοῦ Pernot (Paris 1897.) Καὶ καθεξῆς.

ΕΠΕΣΤΡΕΦΕ

Ἐπέστρεφε συχνὰ καὶ πέρνε με,
ἀγαπημένη αἰσθησις ἐπέστρεφε καὶ πέρνε με—
ὅταν ξυπνᾷ τοῦ σώματος ἡ μνήμη,
κ' ἐπιθυμία παλῆὰ ξαναπερνᾷ στὸ αἶμα·
ὅταν τὰ χεῖλη καὶ τὸ δέρμα ἐνθυμοῦνται,
κ' αἰσθάνονται τὰ χέρια σὰν ν' ἀγγίξουν πάλι.

Ἐπέστρεφε συχνὰ καὶ πέρνε με τὴν νύχτα,
ὅταν τὰ χεῖλη καὶ τὸ δέρμα ἐνθυμοῦνται. . . .

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΣΥΜΦΩΝΙΑ

ΧΛΩΜΟΣ ΕΦΗΒΟΣ

Ἡ λαύρα τοῦ μεσημεριοῦ στὸν κάμπο
Ἄπλώνεται τὸ χερσωμένο
Ἵου τοῦ τζιτζικιών ἡ ὀρχήστρα
Λυματοὺς ἀχοὺς σκορπάει,
Μουδιαζοντας τὴ λεύκα,
Καὶ σ' ἀνακλαδισμοὺς κεντώντας
Τὴ γοιὰ, πιότερο ἴσκιο νὰ χύνη
Σ' ὠραῖον ἔφηβον κορμί μεστομένο
Καδιοτοῦ ἴπᾳ στὶς γέρικες ρίζες
Τρανὰ θλιμμένου.
Ἄπ' τὶς πηγές τῶν ποταμιῶν οἱ νύφες
Ξεπετιοῦντ' ὀμάδι τραβώντας
Πρὸς τὴ γέρικη λεύκα, τὸ δρόμο
Μὲ στάλες τὸν πυρωμένο
Βρέχοντας ποταμίσιες
Ποῦ στὸ θαμνιάσιο κυλώντας
Κορμί τους, μύρου πέφτουνε στάλες
Στὴ γῆ. Πρὸς τὸ χλωμὸ ἔφηβο τραβᾶνε
Τὶς θεῖες τους προσφέροντας χάρες
Νὰ ξεφαντώσῃ.
Ἡ ἀγάπη τᾶρπάγια τῆς ἀπλώνει
Καὶ τὶς τρυφερὲς καρδιὲς σκίζει,
Τῶν δειλῶν κοριτσιῶν γιὰ τὸ νέο.
Ὅμως τὶ τὸν μέλει αὐτόνε!
Ἐνα λόγο ζητάει
Τρανό, παρηγοριᾶς σημάδι
Ἄπ' τῆς καλῆς τὸ μελένιο ἀχειλί.
Καὶ γυρνᾷ οἱ νύφες στὰ ποτάμια ὀμάδι
Κ' ἀντιλαλᾷ οἱ φλοῖσβοι τους κλάψες
Στὰ μεσημέρια.

ΛΙΝΟΣ ΚΑΡΖΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΟΡΕΑΣ *

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΧΟΡΟΣ

Πιὸ πέρα ἀπ' τὴν πατρίδα μου Χαλκίδα,
Περνώντας τ' ἀφρισμένο τὸ στενό,
Κάποιο καράβι μ' ἔφερεν ἐδῶ
Στ' ἀμμουδιασμένο τ' ἀκρογιάλι κ' εἶδα
Τοὺς ἥρωες νᾶχουν συντυχιά μεγάλη
Στῆς Αὐλίδας τὴν ἀκροπελαγιά,
Ἄλλοι μὲ τὰ σγουρόμαυρα μαλλιά
Κι ἄλλοι μὲ τ' ἀσπρισμένο τὸ κεφάλι.
Ἐνας κρατεῖ τὰ βέλη του ἐκεῖ πέρα,
Καὶ τὴν ἀσπίδ' ἄλλος ἐδῶ κρατεῖ,
Τὶ περικεφαλαῖες λαμπρές, καὶ τί
Θύσανοι π' ἀνεμίζουν στὸν ἀέρα!
Ἄπ' τοὺς ἥρωες καθένας τους πηγαίνει
—Τὰ ταίρια μας μᾶς τῶχουν δηγηθῆ—
Νὰ ξαναπάρῃ στῆς Ἀσίας τὴ γῆ
Τὴ Ρήγισσα, τὴν ὀμορφὴν Ἑλένη,
Ποῦ τὸ βοσκὸ τὸν Πάριον εἶχε κάμῃ.
Τὶς ἄσβυστες ἀνάβοντας φωτιές,
Νὰ τὴν κλέψῃ στὶς ἀκροποταμιές
Τοῦ Εὐρώτα ποῦ φουντόνει τὸ καλάμι.

Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τὴ θωριά μου
Τὴν εἶχε βάρη κόκκινη ἢ ντροπή,
Στῆς Ἀρτέμιδας τ' ἄλσος, ἀπ' ἐκεῖ
Σὰν ἔφερα γοργὰ τὰ βήματά μου.
Κ' εἶδα! Τῶν Μυκητῶν τὸν ἄρχοντα εἶδα
Μὲ τὸ Μενέλαο τὸν ἀδερφό,
Τῆς Ἑλένης τὸν πρῶτο τὸν καλό,
Τὸν Πρωτεσίλαο καὶ τὸ Νέστορα εἶδα.
Τὸν Ὀδυσσεᾶ, τὸν Ἰδομενέα,
Τὸ Μυριόνη, τὸν Πάτροκλο θωρῶ,
Καὶ τὸν Αἶα, τοῦ Τελαμῶνα γιό,
Καὶ τὸν ἄλλο, τὸ γιὸ τοῦ Ὀϊλέα.
Κι ἀκόμα, στοῦ γαλοῦ κατὰ τὰ μέρη,
Στ' ἄρμα κοντὰ νὰ στέκῃ νικητῆς,
Τοῦ Χείρονα τοῦ δίκαιου μαθητῆς.

* Τὰ νομιάτια τοῦτα εἶναι βγαλμένα ἀπὸ τὴν μετάφραση τῆς ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ τοῦ Μορέας ποῦ παραστάθηκε πρώτη φορὰ στὶς 8 Αὐγούστου στὸ θέατρο τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη.

Τὸν Ἀχιλλέα, στὸ δρόμο δίχως ταίρι,
Ποῦ τὴν πολεμικὴν ἀρματοσιά του
Πίσω ζωσμένη ἂν ἔφερνε κ' ἔμπρός,
Τὸν κύκλο σὰ δοξίμαζε γοργός,
Γοργός ξεπέρναγε καὶ τ' ἄλογά του!

ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

ΧΟΡΟΣ

Κοντὰ στὸ γοργοτάξιδο Σιμόεντα
Μὲ τ' ἀφριστὰ νερά,
Μέσ' στὰ καράβια τους, φορῶντας τ' ἄρματα
τ' ἀστραφτερά,

Οἱ βασιλιάδες θάρθουνε ποῦ ὀλόκληρος
Δοξάζει ἕνας λαός,
Ἦρωες, θνητὸς ποῦ σμίγει κάποιος μέσα τους
Κ' ἕνας Θεός.

Καὶ θάρθουνε μαζί νὰ ξαναπάρουνε
Τὴν ἀδερφή μ' αὐτοῦς
Τῶν Διόσκουρων, ποῦ ὑψόνονται φωτόβολοι
Στοὺς οὐρανοῦς.

Τοῦ μεγαλόψυχου Ἐχτορα ἀνοφέλευτη
Θᾶν' ἢ παλληκαριά,
Κι ὁ Αἰνείας κι ὅ,τι κι ἂν πράξουνε τ' Ἀντήνωρα
Τ' ἄξια παιδιά.

*

Ὁ Αἰακίδης ρήγνεται ἀνατάραχα
Στὴ δίνη τῶν μαχῶν,
Σὰν τὸ θεριὸ ποῦ τὸ κοπάδι μάχεται
Τῶν βουβαλιῶν.

Ἐπιδέξια κι ὁ Αἴας ὁ πλατύστεργος
Γνωρίζει νὰ χτυπᾷ
Μὲ τὰ κυματιστὰ του τὰ σαῖτέματα*
Μὲ σαῖτιά.

Ξέρει κι ὁ Τεῦχος ν' ἀψηφᾷ πολύτροπη
Τῶν πύργων τὰ ὕψη, ἐκεῖ

Ποῦ ὁ Φοῖβος τὴν Κασάντρα ἀναταράζοντας
Τὴ μαντικὴ,

Λέρνετ' αὐτὴ καὶ σκούζει καὶ ξεσιζοντας
Τὰ ροῦχα τὰ λευκά,
Σαλεύει τῶν μαλλιῶν τῆς τὰ δαφνόκλαδα
Τρικυμιστὰ!

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΧΟΡΟΣ

Ἄλοιμονο! Ἰφιγένεια, καὶ τώρα γιὰ μὴν ἄλλη
Γιορτὴ τὰ δάκρυα τὰ πικρά
Θὰ τρέξουν καὶ τ' ὀλόξανθο θὰ πλέξης τὸ κεφάλι
Μὲ τ' ἀνθισμένα τὰ κλαριά.

Ἔτσι καὶ τὸ λευκόμαυρο τὸ μυριοστολισμένο
Τὸ νέο δαμάλι προχωρεῖ.
Στὸ βωμὸ ἀπάνω ν' ἀνεβῆ, σφαχτὸ στεφανωμένο,
Γιὰ νὰ ἡμερέψουν οἱ οὐρανοί.

Σεμνὴ παιδοῦλα Ἀργίτισσα, στὸ πράσινο χορτάρι,
Κοντὰ στοὺς γάργαρους ἀφρούς,
Δὲν ἔζησες μὲ τὸ βοσκὸ τὸ νιὸν ἀγελαδάρη
Σὲ μιᾶς φλογέρας τοὺς ἀχούς.

Σεμνὴ κι ὀραία μεγάλωνες κ' ἡ εὐγενεζιά μητέρα
Μὲ τὰ καμάρια ὅλα τοῦ νοῦ
Σ' ἀνάθρεψε καὶ πρόσμενε γιὰ νὰ σὲ ἰδῆ μιὰ μέρα
Στὸ σπίτι μέσα τοῦ καλοῦ.

Ὅμως γιατί τὸ πονηρὸ στὸν κόσμον ἐδῶ νὰ πιάνη!
Μ' ἕνα μαχαίρι κοφτερὸ
Βάρβαρο χέρι ἀπὸ τ' ἄβρά τὰ στήθη σου θὰ κἀνη
Αἶμα νὰ τρέξῃ ἀνθρωπινό.

Τὰ χρόνια σου τὰ ὀλόγαρα κ' ἡ ντροπαλὴ θεωρία σου,
Κι αὐτὸ σου τὸ παρθενικὸ
Τ' ἀνάστημά σου, τίποτα δὲ θὰ μπορῆ—στοχάσου—
Νὰ διώξῃ τέτοιο ἕνα κακό,

Ἄφου τὸ ψέμα τὸ ἄνομο κι ὁ πλανεμὸς περίσσος
 Κρατεῖ τὸ γένος τῶν θνητῶν
 Ἄνυπεράσπιστο, χωρὶς κανεὶς ἀπὸ τὸ μῖσος
 Νὰ τὸ γλυτόνη τῶν Θεῶν.

.....

Ι Φ Ι Γ Ε Ν Ε Ι Α

Πατέρα μου, πῶς ἤθελα τὴν ὥρα τούτη νᾶχα
 Τὴ γόησσα τοῦ τραγουδιστῆ φωνῆ
 Ποῦ ἔσεργε κάθε τί. Μά, ὦϊμέ, γιὰ τέχνη μου μονάχα
 Κρατῶ τῶν δυὸ ματιῶν μου τὴν πηγή.

Ἄθελα νοιώθω μέσα μου νὰ τρέμῃ κάποιος πόνος·
 Στὰ γόνατά σου τώρα πέφτω ἔμπρὸς
 Καθὼς ὁ ἱκετευτικός στὸ βομὸ ἀπάνω κλωνός·
 Ὠϊμένα! Τὶ γλυκὸ ποῦ εἶναι τὸ φῶς!

Πρώτη φορά σου ἐμένανε τὸ παιδικὸ τὸ στόμα
 Τ' ὄνομα σῶδωσε τὸ πιὸ γλυκὸ.
 Τότε, πατέρα, μ' ἐσφιγγες στὴν ἀγγαλιά κι ἀκόμα
 Τῆς Τροίας δὲ στοχαζόσουνα τὸ ριζικό.

Κ' ἔλεγες: θυγατέρα μου πότε θὰ σ' ἀντικρύσω
 Στὸ σπῆτι μέσα τοῦ δικοῦ σου ἀντρός,
 Μέσα σ' ἀντάξιο σπιτικό και σ' ἓνα γένος ἴσο
 Νὰ λάμπης στὴ ματιά τοῦ καθενός.

Κι ἀποκρινόμενον: ἄμποτε κάποιος Θεὸς νὰ δώσει
 Στὸ σπιτικό μου νὰ δεχτῶ ποτὲ
 Τὸ γέρο τὸν πατέρα μου κι ὄση φροντίδα, τόση
 Νὰ δώσω πῶδωσε κι αὐτὸς γιὰ μέ.

Οἱ στοχασμοί, τὰ λόγια αὐτὰ τὰ πολυαγαπημένα
 Δὲ μοῦφυγαν ἀπ' τὸ μνημονικό
 Κι ἀκόμα τὰ κρατῶ· μὰ ἐσὺ τὰ ξέχασες, κι ὦϊμένα,
 Γυρεύεις νὰ με κάνης νὰ χαθῶ.

Στὸ κῆμα ταξειδεύοντας γιὰ τὸ πλοῖο τοῦ Πάρη
 Ν' ἀράξῃ στοὺς δικούς μας τοὺς γιालούς,
 Καὶ στὴν Ἑλένη ρήχγοντας μιὰ καταλύτρα χάρη
 Τοὺς νέους γιὰ νὰ φέρῃ τοὺς καημούς;

Ρίξε σ' ἐμὲ τὰ μάτια σου και γιὰ τὴ θυγατέρα
 Δόσε τὸ φίλημα τὸ πατρικό,
 Καὶ τότε, τὸτ' ἄς κατεβῶ στὸν τάφο μου, πατέρα,
 Στερνά μαζί μ' αὐτὸ νὰ κοιμηθῶ.

Και σὺ, ἀδερφέ μου ἀνήξερον ἀγόρι, ποῦ θ' ἀργήσουν
 Νὰ σὲ περικυκλώσουν οἱ καημοὶ
 Κλάψε μ' ἐμένα, θρήνησε και γύρεψε ν' ἀφήσουν
 Τὴν ἀδελφούλα σου νὰ ζῆ κι αὐτή.

Χ Ο Ρ Ο Σ

Τὸν ἄντρα μὲ τὸ ταίρι του σταίνει ἐδῶ πέρ' ἀντίμαχους
 Τ' ἀμάρτημά σου Ἑλένη,
 Πατέρα μὲ παιδιά, και σπῆ τὸν κρίζο ποῦ ἀκριβότερος
 Στὸν κόσμον ἀπομένει.

.....

Ι Φ Ι Γ Ε Ν Ε Ι Α

Ὠϊμέ! Βαρεῖά χτυπήματα τοῦ μαύρου περρωμένου·
 Τὸ φέγγος τοῦ ἡλίου σβύνεται γιὰ μὲ τοῦ ἀγαπημένου
 Και τῆς ἀγῆς τὸ φῶς,
 Μαζὶ μ' ἐμένα χάνεσα κ' ἐσὺ, κ' ἐσὺ, μητέρα·
 Τώρα γιὰ μοιρολόγι μας ἄς ἀπλωθῆ ἐδῶ πέρα
 Σκοπὸς θρηνητικός.

Κορφές τῆς Ἰδης, ὦ σπηλιές κι ὀλόχινα λαγγάδια,
 Βουνοπλαγιές, βουνοκορφές, νεροσυρμές, λειβάδια,
 Φαράγγια, ποταμοί,
 Αὐτοῦ ποῦ ὁ Πᾶν δὲν ἔπαψε νὰ τριγυρνᾷ, — μακάρι
 Ποτέ μου νὰ μὴν τ' ἀκούγα γιὰ τὸ βοσκὸ τὸν Πάρη
 Πῶς εἶχε ζήσει ἐκεῖ.

Ὠϊμέ! Ἡ γυναίκα τοῦ Διὸς κ' ἡ Ἀθηνᾶ ἡ παρθένα,
 Καὶ ἡ λευκὴ Κύπρις ποῦ κρατεῖ στὸν κόσμον ἀνταγωμένα
 Τὰ ταίρια ἐκστατικά,
 Γιατί, στὰ διάφανα νερά, στίς νυμφικές τὶς κρήνες,
 Τὸ ρόδο, τὸν ὑάκινθο νᾶχουνε κόψη ἐκείνες
 Τὰ χρῶνια τὰ παλιά;

Ὡ Μοῖρες, κι ἄκαρδοι Θεοὶ κι ἀγάπες τρισεγγάλες! . . .
 Κι ὦ διάλεγμα, ποῦ διάλεξε τὴν πιὸ ὁμορφὴ ἀπ' τίς ἄλλες
 Τῆς Τροίας ὁ νιὸς βοσκός,

Γιὰ τὸ χαμὸ μου, ἀλοῖμονο, γητεύτηκεν ἡ Ἑλένη
Καὶ πάω, καὶ ἀφήνω τὴ ζωὴ, πολυβασανισμένη,
Καὶ τὸ γλυκὸ τὸ φῶς. . . .

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ II

.
.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Μιά δυνατότερη φωνὴ ξύπνησε τώρα ἐντὸς μου, καὶ ὁ νεκρικός μου — κοιμήθηκε καὶ σόπασε—ὁ καημός. Γιατί λοιπὸν τοῦ κάκου νὰ παραπονιέσαι κ' ἔτσι νὰ πικραίνεσαι μὲ τὸν ἄντρα σου, μητέρα μου; Ἡ μήπως ἀψηφῶντας τοὺς Θεοὺς ποὺ μᾶς χαρίσανε τὸ φῶς, θὰ μπορούσαμε ν' ἀλλάξουμε τὸ ριζικὸ τοῦ καθενός; Ὅχι, ὄχι! κἀλλιον ἄς προσέξουμε μὴν τύχη καὶ χειροτερεύοντας τὴ μοῖρα μας, καὶ ἄλλα βαρύτερα πάθη, προτοῦ πεθάνω, μᾶς βροῦνε. Ἡ μήπως ταιριάζει ὁ ἥρωας αὐτός, ἀναπαράζοντας τὸ στρατό, μὲ τὴ ζωὴ του νὰ πάη νὰ παῖξῃ καὶ μὲ τὴ φήμη του; Ἡ Ἑλλάδα τώρα μὲ μονάχη μου τὴν ἀρετὴ, τὸν Πάρη καὶ τὴν Τροία τοὺς τιμωρεῖ! Μεγαλόκαρδο θῆμα, στὸ βωμὸ τῆς Ἀρτέμιδας ἀπάνω, τ' ἀμάσθημα τῆς ἀδερφῆς σου ἐξιλεῶν: τὰ κύματα ἀνυψῶν, κ' οἱ ἀγέροντες εἰν' ὑποταχτικοὶ σὲ μένα. Αὐτοὺς ποὺ μὲ γέννησαν τιμῶ καὶ τοὺς ἐχτροὺς ἀφανίζω. Κ' ἡ ἴδια ἐσύ, δὲ θᾶθελες νὰ μὴν ἀγαποῦσα τὸ θάνατό μου τὸν τρανὸ γιὰτί, ὅση καὶ ἂν νοιώθω φλόγα, μόνον ἀπὸ σένα τὴν κρατῶ. Βασίλισσα τοῦ Ἄργους, μητέρα μου, τὴν ψυχὴ σου τὴν ξέρω ὅ,τι ἀπὸ μᾶς θὰ γύρευε ἡ τιμὴ, δὲ θᾶστεργες νὰ τῶδινες γιὰ τὴν τρυφερότερην εὐτυχία. Καὶ οὔτε ποῦ θᾶθελες νὰ ἰδῆς τὸν πατέρα στίς ἀρχαῖες Μυκῆνες ἐπίορκος νὰ γυρνᾷ, καὶ οὔτε τὸν Πάριν ἀτιμώρητο μὲ τὸ κρῖμα του νὰ γλεντοκοπᾷ. Οἱ ἀναρτίμητοι στρατιῶτες κ' οἱ μεγαλόκαρδοι πολέμαρχοι, ποὺ χύθησαν ἀπὸ παντοῦ νὰ ἐκδικηθοῦνε τὴν πατρίδα τους, τώρα ἀπὸ τὴ βασιλοπούλα τους θὰ προδοθοῦν; Ἡ τάχα οἱ ναῦτες ἀνώφελα θὰ παραλύσουν τὰ χέρια τους ἀπάνω στὸ κουπι γιὰ τὴν τύχη μιᾶς γυναίκας; Μπορῶ, ἀφοῦ ἡ Ἀρτεμις τὸ προστάζει, ν' ἀρνηθῶ τὴ ζωὴ μου γιὰ τὰ θεῖα; Ἐλάτε, καὶ ὀδηγήστε με σ' ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα προστά, στὸν τρομαχτικὸ ἀπάνω βωμὸ τῆς ἀκατάδεχτης θεᾶς. Καὶ ἐλάτε, σφάζτε με: δίχως φρίκη θ' ἀντικρύσω νὰ ὑψόνεται τὸ μαχαῖρι τοῦ θυσιαστή! Τὸ αἷμα μου ἄς τὸ χύσουν ἡ Φρυγία γῆ ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ παρθενικὸ μου καταπόρφυρη ἄς γίνῃ: καὶ ἄς ἀντικρύσουν παντοῦ θριαμβευτικούς τοὺς πολεμιστὰδες μας! Αὐτὰ γιὰ μένα θάνατο κ' ὑμέναιος, καὶ ἄντρας μου θάνατο καὶ παιδιὰ μου.

ΧΟΡΟΣ

Παιδοῦλα τοῦ Ἀγαμέμνονα, δὲν τᾶξιζες
Τὴ μοῖρα νᾶχης τὴ δική σου

Κι οὔτ' ἔτσι νὰ φανῇ ἡ θεὰ σκληρόκαρδη
Τὶ εὐγενικὰ ποῦ εἶν' ἡ ψυχὴ σου!

ΑΧΙΛΛΕΑΣ

Βλαστὰρι τόσοσ βασιλιάδων, ὃ μεγαλόκαρδη παρθένα, μακαρίζω τὴν Ἑλλάδα ποὺ κρατᾷ τὴν καρδιά σου. Ἄν ἔστεργαν οἱ θεοὶ στὸ σπιτι μου μέσα νᾶμπαινες, τὸ χάρισμα θάσουνα μιᾶς ἀσύγκριτης τύχης. ὦ! Καὶ ἂν ἦταν νὰ λυγίσῃ τὸ μεγάλο σου θάρρος ποῦ σὲ περιζῶσε, ὦ! καὶ ἂν ἐγὼ ἀπὸ τὴ φοβερὴ τὴ μοῖρα σου σὲ γλύτονα, νύφη θὰ σ' ὀδηγοῦσα στὸ σπιτικό μου, στήν ἀρχαία τὴ Λάρισσα, ἐκεῖ ποὺ κυβερνᾷ ἡ φυλὴ μου. Στοχάσου πρῶτα καλὰ, ὃ βασιλοπούλα! καὶ μὴν ξεχνᾷς πὼς ὁ θάνατος, καὶ στοῦς ποῦ ἀντρειωμένους, πικρὸς φαντάζει.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Κι ἂν ἡ καρδιά σου μοῦ εἶν' ἀκριβὴ καὶ ὁ ζήλος σου γλυκός, ὡς τόσο, τὴ στερνὴ μου γνώμη ἀδόξαστα ν' ἀλλάξω, δὲν τὸ μπορῶ. Νὰ πεθάνω ἀφήστε με. Ξένε, ἀτρέμητε ἥρωα, ξέρω καλὰ τ' ὅ,τι δύνασαι. Ὅμως, μὴ βοηθῶντας με, καλλίτερα θὰ μὲ βοηθοῦσες. Καὶ ἀφοῦ ἔτσι θελήσαν νὰ ὀρίσουν οἱ Θεοὶ τὴ ζωὴ μου, μὴ ζητᾷς νὰ μοῦ σβύσῃς τὸν πόθο τοῦ ἀσύγκριτου θανάτου.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ

Πὼς νὰ διαλαλήσω τὴν ἀλήθεια ποὺ κλείνουν τὰ λόγια σου! Ἡ ἀπόφασί σου μὲ συνεπαίρνει κ' ἐμένα. Βασιλοπούλα, τὴν ὥρα ταύτη, κάτου ἀπὸ τὴν ὑπέροχην ὀρμὴ σου, ὀλόκληρη θ' ἀνατρίχιασες καθὼς τὸ νέο χορτάρι στήν πνοὴ τῆς αἴρας. Ὅμως ἐγὼ πάντα ἀπάνω ἀπὸ σένα καὶ ἀπὸ τὴ μοῖρα σου θ' ἀγρυπνῶ, ἔτοιμος γιὰ νὰ σ' ἀποτραβήξω ἀπὸ τὸν ἄχαρο τὸν τάφο μακριὰ. Μακαρισμένη τώρα θέλεις ν' ἀφήσῃς—γιὰ τὸν πατέρα σου καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὀλόκληρη—νὰ θερίσουνε τὰ ὄραϊα σου νάτα. Ὅμως χωρὶς νὰ ντροπιάσῃς τὴν περηφάνεια ποὺ κλείνεις μέσα σου, ξαφνικὰ θὰ μπορούσες νὰ μετανοήσῃς, ὅταν θ' ἀστράψῃ τὸ σπαθὶ ἀπάνω ἀπὸ τὸ γυμνὸ λαϊμὸ σου. Κ' ἔτσι στὸ ναὸ πηγαίνω καρτερῶντας τὸν ἐργόμο σου.

(Φεύγει)

ΣΚΗΝΗ III

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

ὦ μητέρα μου, γιατί, μιὰ τέτοια σιωπὴ καὶ τόσα δάκρυα;

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Μὴν τάχατες ὅσα θὰ χύσω εἶν' ἀρκετὰ γιὰ νὰ θρηνηθῶ τίς συμφορὰς μου;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Πνίξε κάθε καημό μέσα στη δυνατή σου καρδιά' και μη κάνης πάλι
νά με πάρη τὸ παράπονο. Ἄκουσέ με κάλλιο και κάνε ὅ,τι σοῦ πῶ.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Μίλησε' φοβᾶσαι τάχατες κάτι κακὸ ἀπὸ μένα ;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Δὲ θέλω νὰ κόψης τὰ σγουρά μαλλιά τῆς κεφαλῆς σου κι οὔτε νὰ
βγάλῃς ἀπὸ τὸ κορμί σου δόλογυρα τὰ γιορτινά φορέματα.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

᾽Ωμένα ! Κι ἀφοῦ σέ χάνω ; . . .

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Δὲ με χάνεις ἐμένα. Ἐσὺ δοξάζεσαι, κ' ἐγὼ ξεφεύγω ἀπὸ τὸ χαμό.
Γιατὶ χαμὸς δὲ θάναι σάν τρέξη τὸ αἷμα μου κάτω ἀπὸ τὸ μαχαίρι, γιὰ
νάναβρῦση πλούσιον ὕστερ' ἀπὸ τὴ γῆ, ἀφανίζοντας τοὺς ἐχτροὺς. Κι οὔτε
δὲ θ' ἀναπαύομαι μέσα στὸν τάφο κοινοῦ θνητοῦ, σὰ θὰ κείτεται ἡ στάχτη
μου σὲ τέτοιο ἕνα καβούρι, στὸ ἱερὸ χέρσο, στὸ βωμὸ τῆς Ἀρτέμιδας τῆς
κνηγῆτρας Θεᾶς, τιμὴ τῆς Ὀρτυγίας.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

᾽Ω ἀσύγκριτη ἀρετὴ ! ᾽Ω λόγια ἀναπάντεχα στοὺς τόσους μου θρήνους
καὶ στὸ σκληρὸ μου τὸν παιδεμό ! . . . Τὶ νὰ πῶ στίς ἀδερφές σου ; . . .

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Εὐτυχημένες νᾶναι. Καὶ στὸν Ὀρέστη μας, π' ἀγόρι τώρα μικρὸ
στέκετ' ἐδῶ, ἄντρας νὰ γίνῃ ἐλεύτερος καὶ νὰ κλείσῃ στὸ νοῦ του ἐγνοίες
εὐγενικές, ἔτσι, πού νὰ μπορέσῃ μὰ μέρα νὰ κρατήσῃ τιμημένα τ' ἄρματα.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Σφιξ' τονε μέσα στὴν ἀγκαλιά σου' δὲ θὰ ξαναἰδοθῆτε.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Ἄδερφέ μου . . .

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

᾽Ω μάταια δάκρια, χυθῆτε, δάκρια ! . . . Ἐχεις ἄλλη καμμιά παραγγε-
λιά γιὰ τὶς Μυκῆνες.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Ἄντάμωσε τὸν ἄντρα σου δίχως θυμὸ και κάκια.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Τ' εἶπες ; Τὸν ἄντρα τὸν ἄπιστο, τὸν ἄκαρδο πατέρα ;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Γλυτόνει τὴν πατρίδα του κ' ὑπακούει στοὺς Θεοὺς. Ξέρω πὼς πολέ-
μησε τοῦ κάκου νὰ με σώσῃ. Μὰ ἐμένα ὁ πόθος μου εἶν' ἱερὸς και δὲ
σβύνει. Πάντα με περισσότερη ὄρμη τὸν ἀντικρύζω. Κι ἄς ἔρθῃ τώρα ὁ
γέρω—δούλος μας δίχως ἄργητα κι ἄς μ' ὀδηγήσῃ στὸ βωμὸ, ἐκεῖ πού με
προσμένει κι ὁ θάνατος κ' ἡ ζωὴ.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Παιδί μου, φεύγεις ;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Μητέρα μου, γιὰ πάντα !

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Καὶ μ' ἀφήνεις, ἀλοίμονο !

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Ἐσένα κι ὅ,τι ἄλλο π' ἀγαποῦσα.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Μὴ φύγῃς, μείνε ! . . .

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Φυλάξου μὴν τύχη και με τ' ἄδοξα δάκρια σου σκοτεινιάσῃς τὴ θύμησῃ
τοῦ ὠραίου σκοποῦ μου.

(Πέρουν τὴν Κλυταιμνήστρα.)

ΣΚΗΝΗ IV

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ (πρὸς τὸ χορὸ.)

Κ' ἐσεῖς, γυναῖκες, πάψετε τὴ μάταιη τὴ βαρυνυμία
Καὶ τὰ τραγούδια ἢ καθεμιά πρεπούμενα ἄς ταιριάξῃ

Γιὰ τὴ σαϊτεύτρα Ἀρτέμιδα μὲ τὴ μεγάλη τὴν καρδιά
Ποῦ τὴν πολύκαρπη γυρνᾷ τὴν Κλάρο μὲς στ' ἀμάξι.

Καί φέρετε, φέρετε τὶς χρυσῆς ὕδριες καὶ χύστε τὶς χοῆς
Κι ἄς κἀψη ἢ φλόγα στὸ βομὸ τ' ἀμέτρητα τὰ δῶρα
ᾧ Ἀρτέμιδα, βασίλισσα στὶς πὺ ὑψηλῆς βουνοζορφῆς
Τ' ὄ,τι ζητοῦσες δίνω σου χωρὶς νὰ τρέμω τώρα.

Νὰ τὰ μαλλιά, τ' ἀπάρθενο τὸ μέτωπό μου, νά, κι αὐτό,
Κι ἐλάτε, στεφανώστε με μὲ φύλλα κι ἀνθοκλάδια,
Τὸ ἴσιο κρατήστε τοῦ χοροῦ, ὦ χορασιῆς, καὶ τὸ χαμὸ
Γιορτάστε με, σὺν τὰ λαμπρὰ μοιρόγραφα σημάδια.

Νικῶ τὴν Τροία καὶ κατὰ γίς γκρεμίζω καὶ ποδοπατῶ
Τὸ δυνατὸ τὸ κάστρο τῆς καὶ τὰ παλιὰ τὰ τεῖχη
Καὶ σβύνω μὲ τὸ αἷμα μου τὸ μαντικὸ χρῆσιμο
Κι ὀρίζω τοῦ πολέμου ἐγὼ καὶ τῶν μαχῶν τὴν τύχη.

ᾧ τῆς Αὐλίδας μοναξιῆς, κρηφῶνες, κόλποι, ἀκρογιαλιῆς,
ᾧ ὅλη τὴ δόξα μου χροστώ σὲ σᾶς Ἄργος, πατρίδα.
Γιὰ τέτοια κάποια ριζικά, χάρες θεόσταλτες τρανές,
Στ' Ἄργος γεννήθηκα κι αὐτοῦ τὸ φῶς τὸ πρῶτο μου εἶδα!

ΧΟΡΟΣ

ᾧ ἐσένα, ἐσέ, παρθένα ἀγέρωγη,
Τὰ βάσανα τὰ τρομερά
Πάνω στῆς δόξας τὰ φτερά
Πιὸ πέρα ἀπ' τὸν καιρὸ θὰ ζήσουνε.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

ᾧ Δία! λαμπάδα τῆς ἀγῆς, συνηθισμένο θάμπος!
Ἡ μοῖρα μου μ' ἀναζητεῖ χαιρε, τ' ὄραιο τὸ φῶς μου...
(Βγαίνει ὠδηγημένη ἀπὸ τὸ γέροντα.)

ΣΚΗΜΗ V

(Μένει μόνον ὁ χορὸς)

ΜΙΑ ΚΟΡΥΦΑΙΑ

Στοὺς βασιλιάδες τοὺς βουβοὺς μπροστά καὶ στοῦ λαοῦ
Τὰ μάτια ἐμπρὸς τὰ ἐξοστατικά, στὸ ἱερὸ λειβάδι
Προβαίνει ἀνθοστεφάνωτη καὶ μὲ ἴλαρὸ τὸ νοῦ
Αὐτὴ ποῦ γιὰ τὸν τόπο τῆς θὰ κατεβῆ στὸν Ἄδη.

ΑΛΛΗ

Γιὰ νὰ στολίση τὴ σεμνὴ παρθενικὴ θεωρία
Αὐτὴ ποῦ γιὰ τὸν τόπο τῆς τὰ χρόνια τῆς προσφέρει,
Μπουμπουχία τῆς ἐπλέξανε τριγύρω ἀπ' τὰ μαλλιά
Κ' ἔχυσε τὸ ἱερὸ νερὸ τὸ πατριζὸ τὸ χέρι.

ΑΛΛΗ

Δόξα σ' ἐσέ, ποῦ ἀτρόμητα παρθένα περπατᾷς!
Οἱ ἀνέμοι θὰ φουσήξουνε κ' ἔχετε γειά οἱ Αὐλίδες,
Τώρα, μπροστά στὸ λειτουργὸ ποῦ ἐσὺ θὰ σπαριαρῆς
Καὶ τοῦ χορμιοῦ σου θὰ χυθῶν οἱ αἰμοδροσοσταλίδες.

ΑΛΛΗ

ᾧ ἐσέ, τὰ νάτα σου τ' ἄβρα ποῦ δίχως νὰ θρηνηῖς
Τὰ βήματά σου ἀκλόνηστα πρὸς τὸ βομὸ σὲ πάνε,
Οἱ αἱμάτινες σταγόνες σου στὸ πάρομο τῆς γῆς
Τῆς Τρωϊκῆς, πὺ δυνατῆς κι ἀπὸ κοντιάρια θάναι!

ΑΛΛΗ

Δόξα σ' ἐσέ, δόξα σ' ἐσέ τῶν Ἀτρειδῶν παρθένα!

ΑΛΛΗ

Ἄθανάτο σου τ' ὄνομα πάντα θὰ μένη ἐσένα!

ΧΟΡΟΣ

Θεᾷ πολυσέβαστη, ὦ κόρη
Ποῦ φεύγεις μέσα στὴ νυχτιά,
Κι ἀπάνω στὰ ψηλότερα ὄρη
Πάντα ζητᾷς τὰ φονικά,
Θεῖζιά παντοκρατόρισα
Στ' ἀπόκοσμο ἀκρογιάλι αὐτό,
Ἄρτεμις, Ἄρτεμις, βασίλισσα,
Σὲ χαιρετῶ! Σὲ χαιρετῶ!

Μὲ πολεμόχαρα τὰ στήθη,
Τοῦ Ἀπόλλωνα Θεοῦ ἀδερφή,
Κάτου ἀπ' τὸν ἴσιο ποῦ ἐγεννήθη
Μιᾶς φοινικιάς, σ' ἓνα νησί,
Σὲ κράζω ὅσο κι ἂν δύναμαι
Κι ἐσένα μόνον ἀποζητῶ,
Ἄρτεμις! Ἄρτεμις! Καὶ πάντοτε
Σὲ χαιρετῶ! Σὲ χαιρετῶ!

ΜΙΑ ΚΟΡΥΦΑΙΑ

Βλέπω νὰ λάμπουν ἄρματα στὸ μέγα φῶς τοῦ αἰθέρα.

Α Λ Λ Η

Βλέπω κλωνάρια νὰ θροοῦν στὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα.

Α Λ Λ Η

Στὴ θάλασσα καὶ στὴ στεριά τί ἐξιστατικὴ γαλήνη!

Α Λ Λ Η

Ἡ πλάση σιὰ βαρειά κακὰ χαμογελᾷ κ' ἐκείνη.

Α Λ Λ Η

Τριγύρω ἀπ' τὸ βωμό, βαθεῖα τοῦ τρόμου ἢ βουβαμάρα...

Α Λ Λ Η

Γροῖκισε τώρα τὴν πλατεῖα κρουγὴ καὶ τὴν ἀντίρα!

Α Λ Λ Η

Ἔγινε!

Α Λ Λ Η

Ἔω μοῖρα ὀλέθρια καὶ ὦ δοξασμένη μέρα!

Α Λ Λ Η

Χρησμός ἀλύπητος.

Α Λ Λ Η

Κ' ἐσύ, φρενιασμένε πατέρα.

Α Λ Λ Η

Ἀπάγω τώρα στὸ βωμό ψυχομαχῆ ἢ παρθένα.

Α Λ Λ Η

Ἀπ' τὰ βαριά σου βάσανα δὲ μένει πιά κανένα.

ΧΟΡΟΣ

Τὴ μανία παράτησε·
Τῆς θυσίας τὸ αἷμα
Τὴν καρδιά σου ἀναγάλιασε.
Κατευοδότρα γίνε.

Ἔω ἐπίφοβη Θέαινα!
Τὴ σκεπὴ σου ἄπλωσέ μας,
Φυλαχτόρισσα γίνε μας
Ἄργυροσαῖτεῦτρα.

Τοὺς ἀγέρηδες ἄφησε
Τὰ ἱλαρὰ τὰ πανιά μας
Νὰ φουσκώσουν, νὰ φτάσουμε
Στὰ τρωϊκὰ λιμάνια.

Ἔω ἐσύ, Ἄρτεμις, Ἄρτεμις!
Χάρισέ μας τὴ νίκη,
Στοὺς πολέμαρχους χάρισε
Παντοτεινὴ μὴ δόξα!

ΣΚΗΝΗ VI

(Ἔρχεται ὁ Γέροντας.)

ΓΕΡΟΝΤΑΣ

Δέσποινα πολυαγαπημένη, ὦ κόρη τοῦ Τυνδάρεω, ἔλα, ἔλα νὰ γροικί-
σης ὅ,τι ἔχω νὰ σοῦ ἱστορήσω.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ (βγαίνει ἀπὸ τὸ παλάτι.)

Τρέχω καὶ ἀπὸ τὸν τρόμο μου τρέμω σύγκορμη γιατί φοβᾶμαι μὴ γροικί-
σῃς τ' αὐτιά μου καμμιά νέα σφοδρά!

ΓΕΡΟΝΤΑΣ

Διῶξε τὸν τρόμο σου· γιατί πάντα μὲ χαρὰ θ' ἀκούσης ὅ,τι ἔρχομαι
νὰ σοῦ μάθω.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Μίλησε καὶ πῆς ὅ,τι ἔχεις νὰ μοῦ πῆς γοργά.

ΓΕΡΟΝΤΑΣ

Ἄν ὁ ἀδύνατος νοῦς μου, Βασίλισσα, πού ἐδῶ καὶ λίγο ἀκόμη θάμπω-

σαν τὰ ἔργα τῶν οὐρανῶν, κρατήση στὰ λόγια μου μιὰ σειρά καὶ δὲν τὰ ταράξει, πιστὰ θὰ σοῦ ἱστορήσω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος καὶ πού καὶ σένα τὴν ἴδια θὰ παραξενέψῃ. Λοιπὸν, σὰ φτάσαμε ἡ κόρη σου καὶ ὁ ὁδηγὸς τῆς ἐγὼ στὰ καλοῖσιζωτα μέσα τὰ δάση καὶ στὰ λειβάδια ἀπάνω τ' ἀνθισμένα, ἐκεῖ πού λατρεύεται ἡ θεὰ ἡ ἀγέρωγη, καθὼς μᾶς ἀντικρύζει ὁ Ἁγαμέμνωνας—γιὰ νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του—ὀλολύζοντας γυρνᾷ τὸ κεφάλι του. Ὅμως ἡ κόρη προχωρεῖ πρὸς αὐτὸν καὶ ἔτσι τοῦ μιλεῖ:

« Νᾶμαι, εἴμ' ἔτοιμη πατέρα τ' ἀποφάσισα πιά· δίχως θλίψη, δίχως καιμὸ κανένα, τίς μέρες μου θὰ τίς χαρίσω γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ σένα. Στέγνωσε, στέγνωσε τὰ δάκρυα στὰ μάτια σου, ὦ πατέρα! Πήγαινε τώρα νὰ σκεπάσῃς μὲ δάφνη τὸ μακαρισμένο σου κοντάρι, καὶ ὕστερα ξαναγύρισε στοὺς γυαλοὺς ἐδῶ πού γεννηθῆκαν οἱ πατέρες σου. Χωρὶς κανεὶς μὲ βία νὰ μ' ἀναγκάξῃ, ἀμίλητη καὶ μὲ στέρα καρδιά, κάτου ἀπ' τὸ σίδερον ἀπλόνω θεληματικά τὸ λαμὸ μου. » Τότε, στὰ λόγια αὐτά, ὅλους τοὺς θάμπωσεν ἡ ἀρετὴ τῆς θυγατέρας σου καὶ ὅλοι, Βασίλισσα, γιὰ τὸ δικό σου τὸν καιμὸ θρηνήσαμε. Ὁ μάντης ὁ Κάλχας, μὲ τὴ σκυθρωπὴν ὄψη του, ξεχώριζε μέσα στὴ σύναξη στοχαστικὸς ἦταν καὶ εἶχε παραδοθῆ στὴν πρесеσηγή. Καὶ ὕστερα βάζει τὸ κοφτερό σπαθὶ μέσα στὸ χρυσὸ πανέρι, στοὺς ἱεροὺς ἀνάμεσα τοὺς σπόρους, καὶ στεφανώνει τὸ μέτωπο τῆς κόρης πού ἔμεν ἀσάλευτη. Ὁ κριτὴς τῶν μαζῶν ὁ μεγαλόφυχος Ἀχιλλέας, πού παράτησε τοὺς τολμηροὺς σκοποὺς του μπροστὰ στὴν ἀκατανίκητη θέληση τῆς κόρης, φέρνει στὸ βωμὸ καὶ χύνει τὸ ἀγίασμα ἀνακράζοντας ἔτσι: « ὦ Θεά, κόρη τοῦ Διὸς, ξακουσμένη κνηγήτρα πού μὲ τὸ φτερωτό σου σάϊγμα περνᾷς τ' ἀγρίμι πού ψυχοραγᾷ, πού κυλᾷ μέσα στὴ νύχτα τ' ἀχτιδοβόλο μισοφέγγαρο, Ἄρτεμις ἐλίφοβη, εὐνοϊκά δέξου τ' ἀγνὸ τὸ αἷμα καὶ γίνου βοηθὸς μας. » Εἶπε καὶ ὀλόγυρά του, βουβοὶ καὶ ἀραδιασμένοι ὀλόπυκα, οἱ πολέμαρχοι καὶ οἱ στρατιῶτες κρατοῦνε τὰ μάτια χαμηλωμένα. Τώρα ὁ λειτουργὸς ἐτοιμάζεται ν' ἀδράξῃ τὸ μαχαίρι ἀπὸ τὸ χροῦλι καὶ, νά, πού ὑψώνει τὸ χέρι του γιὰ βέβαιο κάποιον χτύπημα. ὦ καρτεροὶ ἀπάνθρωποι! Καθένας ἄθελα σταματοῦσε τὸ ὑψωμένο χέρι καὶ ὅλοι νοιώθανε τὴν ἴδια φροῖνη! Καὶ ἄξαφνα ἀντήχησε στ' αὐτιά μας τὸ χτύπημα τοῦ μαχαριοῦ. . . Μά, ὦ θάμα, θάμα πρωταγροῖζητο καὶ ἀπίστευτο! Πῶς καὶ πού ν' ἀποτραβήχτηζε τάχατες τ' ὄρατο παρθενικὸ κορμὶ πού ὅλοι μας εἴχαμε θρηνήσει; Στὸ βωμὸ ἀπάνω εἶδαμε νὰ κείτεται μιὰ μεγαλόσωμη ἐλαφίνα, πού φάνταζε καλὴ στὰ μάτια μας, καὶ πού τὰ μέλη τῆς ἀκόμα σπαρταροῦσαν καὶ ἀπὸ τὰ πλευρά τῆς ἀκράτητο κυλοῦσε τὸ αἷμα. Τότε τὸ πλῆθος ἔφησε τρανὴ κραυγὴ· ὀλόρθος ὅμως ὁ μάντης τοὺς πρόσταξε νὰ σοπάσουν.

« Σήμμαχοι πολέμαρχοι,—ἔκραξε—στρατιῶτες καὶ ναῦτες, πού σὰς κρατοῦσεν ἐδῶ τῆς Ἄρτεμιδας ἡ ἀθάνατη ὀργή, ἡ Θεὰ χωρὶς νὰ ζητᾷ τίποτα περισσότερο καὶ χωρὶς μάταια νὰ λερῶθῃ μὲ τὸ αἷμα τὸ μεγαλόφυχο, στὸ βωμὸ τῆς ἀπάνω θυσίας τ' ἀγριο τὸ ἐλάφι τοῦτο. Στὰ καρβία σας τρέξτε καὶ ἀδράχτε τὰ κουτιά· οἱ οὐρανοὶ παραδέχτηκαν στὰ στεγνά τὸ χαμὸ τῆς Περγάμου. Πολὺν καιρὸ δεμένοι στὸ λιμάνι μέσα τῆς Αὐλίδας, σήμερον πιά θὰ σκίσουμε τὰ πλατιά τ' ἀφρισμένα τὰ κύματα. » Ἔτσι μίλησε ὁ Κάλχας. Μὲ τὸ καλότυχον αὐτὸ θάμα οἱ Θεοὶ ἐξίλεσαν τὸ μισητὸ χρησμὸ. Ἔφηνε, καὶ ἄφησε τὸν Ἁγαμέμνονα, Βασίλισσα, καὶ ἦρθα ἐδῶ γιὰ νὰ σοῦ μάθω τὸ μελλόμενον μισμὸ του καὶ γιὰ νὰ σοῦ διαλαλήσω πῶς ἡ θυγατέρα σου κέρδισε κάποιον ἀσύγγριτον ριζικό, καὶ μαζί τὴ φήμη τὴν αἰώνια. Τὰ

λόγια μου εἶναι ἀληθινὰ καὶ ἔβαλα κάθε φροντίδα γιὰ νὰ σοῦ φέρω πιστὰ μηνύματα. Ἡ κόρη σου δίχως ἄλλο ἀνάμεσα στοὺς Θεοὺς θὰ ζῇ. ὦ Βασίλισσα συμπάθησε τὸν ἄντρα σου καὶ ἀλάφρωσε τὸν καιμὸ σου.

(Ἡ Κλυταιμνήστρα ἀπομένει γεμάτη ἀγωνία.)

ΧΟΡΟΣ

Τὸ μέτωπό σου, ἀλοῖμονο, σκυφτὸ κρατᾷς, βασίλισσα.
Καὶ στὴν ψυχὴ σου πού ἀπ' τὸν πόνο
Μαράζωσε καὶ ἀρρώστησε, μέσα τῆς κατὶ ἀπόμεινε
Σὰ φλόγα καὶ σὰ στάχτη μόνον.

Τάχατες τ' ὅ,τι γροίκησες νᾶνα καλὸ ἀκατάλυτο;
Ἴσκιος μὴν εἶναι καθὼς ἄλλοι
Στὸ νέο τὸ ριζικό χαρὰ θὰ νοιώσῃς; Τὸ παράπονον
Μὴν τύχη καὶ σὲ πάρῃ πάλι;

Τ' ἀποδιωγμένο ἄς ἀπλωθῇ στὴν ὄψη σου χαμόγελο,
Ἔσῳ, καρδιά βασανισμένη.
Γιατί—καὶ ἄς μὴν τὸ βάζῃ ὁ νοῦς—ἐδῶ στὴ γῆ ἀνεξήγητον
Πάντα γιὰ μᾶς κατὶ θὰ μένη.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ

Τώρα μὲ ποιὸ νὰ σὲ κραῶ ἀπὸ τὰ ὀνόματα, κόρη μου; Γιὰ ν' ἀρχίσῃς μιὰ νέα ζωὴ κάποιος Θεὸς λοιπὸν σ' ἀρπάξῃ; Ἡ μήπως θέλησαν νὰ ξεγελάσουν τὸ μεγάλο μου καιμὸ μὲ λόγια ἀνύπαρχτα καὶ μὲ μιὰ ψεύτρα χαρὰ;

ΓΕΡΟΝΤΑΣ

Νά, ἔρχεται ὁ βασιλιάς· αὐτὸς ἄς μαρτυρήσῃ ἂν μίλησα ἀληθινὰ ἢ ψεύτικα.

ΣΚΗΝΗ VII

(Ἔρχεται ὁ Ἁγαμέμνωνας)

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝΑΣ

Ἄς ποῦμε τὸ εὐχαριστῶ στοὺς Θεοὺς, ὦ γυναῖκα, πού μᾶς φάνηκαν βοηθοὶ ἀνάμεσα σ' ἀναρίθμητα ἐμπόδια. Ἡ Ἰφιγένεια τώρα μαζί μὲ τοὺς ἀθάνατους ζῇ. Ἄς τραβήχῃ γιὰ πάντα ὁ φόβος ἀπὸ τίς καρδιές μας! Συντροφεμένη ἀπὸ τὴ συνοδία σου, μὲ τ' ἀγοράκι σου μαζί, παράτησε τοὺς γυαλοὺς τῆς Αὐλίδας καὶ ξαναγύρισε στὸ σπιτικό σου. Οἱ στρατοὶ μας ἔτοιμοι στέκουν γιὰ ν' ἀρμενίσουν κατὰ τὴν Τροία, καὶ οἱ οὐρανοὶ—εὐνοϊκότεροι τώρα—μᾶς ἀνοίγουν τὸ δρόμον. Μακρὺς θάνα ὁ καιρὸς τοῦ γυρισμοῦ καὶ ἄμποτε, καλόγνωμη μιὰ μοῖρα νὰ μᾶς ἀνταμώσῃ!

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ο Ίγνάτιος Μαρτζώκης, καθηγητής της Ιταλικής γλώσσας και φιλολογίας, ήλθε στη Ζάκυνθο από τη Μπολόνια. Έκει παντρεύτηκε με μιὰ εθνεγενειακά ζακυνθινοπούλα, κόρη Μεσσαλά, —ιταλικής καταγωγής κι αυτή ή οικογένεια, — κι από τὸ γάμο τούτο γεννήθηκε ὁ Στέφανος. Τὴν ποιητικὴ φλέβα κληρονόμησε βέβαια ἀπ' τὸν πατέρα του. Γιατί κι ὁ Ίγνάτιος ἔγραψε ὁμορφους Ιταλικούς στίχους, και δυὸ ἀκόμ' ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ του, ὁ πολὺγλωσσος Μέμνονας (Ριζορντάνος ἢ Ντάνος ὅπως τὸν ἔλεγον στη Ζάκυνθο τὸ μικρὸ αὐτὸ Μετσοφάντη,) κι ὁ πολὺ πιὸ γνωστός τὸν φιλολόγιμα μας Ἀντρέας. Φαίνεται ὅμως πὼς μοναχὰ ὁ μικρότερος, πιὸ ἐκλεκτὴ φύση, πιὸ εὐτυχισμένος ὀργανισμός, μπόρεσε νὰ πολλαπλασιάσῃ, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιο, τὸ τάλαντο τῆς πατρικῆς κληρονομιάς. Ὁ οἶστρος τοῦ Στέφανου Μαρτζώκη ξεφανερώθηκε ἀπὸ τὰ πρώτὰ του νεῖατα. Ὁ μικρὸς αὐτὸς Ιταλοζακυνθινός, ἕνα παιδὶ μελαγχρινὸ μὲ σγουρὰ μαλλιά, μὲ πλατὺ μέτωπο και μὲ μεγάλα, ἀστραφτερά μάτια, ζωηρὸ κ' εὐαίσθητο, ἔπαιξε γράφοντας 'στὰ μαθητικά του τετράδια τραγούδια γιὰ «κοπελλοῦδες,» και βγάζοντας, ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα, πατριωτικούς λόγους γιὰ τὴν Κρήτη. Ἀληθινὸ σκολειὸ του στάθηκε τὸ σπίτι του. Οὔτε μποροῦσε νὰ βρισκε καλύτερο ἀπὸ 'κεῖνο, ὅπου δίδασκε ἕνας σοφὸς πατέρας, περιστοιχισμένος ἀπὸ δικούς και φίλους τὸ ἴδιο σοφούς. Γιατί τὸν καιρὸ 'κεῖνο, τὸ μαρτζωκεῖνο σπίτι ἦταν ἡ ζακυνθινὴ ἀκαντέμια. Ἐκεῖ μέσα, και χωρὶς νὰ θελε κανένας, θὰ μάθαινε. Λένε γιὰ κάποια ὑπέρτερα τοῦ γέρω-Μαρτζώκη, πὼς, ἀφοῦ κάθισε στὸ σπίτι του κάμποσα χρόνια, ἔφυγε γιὰ νὰ γίνῃ δασκάλα. Τὸ βέβαιο εἶνε, πὼς ὁ μικρὸς Στέφανος δὲν κοιράστηκε και πολὺ γιὰ νὰ μὴ μέσα στίς ὁμορφιές τῆς Ιταλικῆς πρώτα-πρώτα λογοτεχνίας, οὔτε δυσκολεύτηκε καθόλου ἀπὸ κανένα, νὰ κολληθῆσῃ νωρίτατα τὴν κλίση του. Ἀπεναντίας ὅλοι κι ὅλα τὸν βοηθοῦσαν και τὸν ἐσπρωχναν. Ἀνάμεσα στοὺς πολὺτιμους αὐτοὺς βοηθούς, πρέπει νὰ λογαριασθῆ κι ἡ ζακυνθινὴ φύση ἡ ποιητικώτατη, κι ἡ ζακυνθινὴ κοινωνία μὲ τὴν ἀληθινὰ φιλόμουση περιουκλωσιά. Μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν ἦταν μικρὴ καλοτυχία γι' αὐτὸν νὰ γεννηθῆ και νὰ νασταθῆ στη μονάκριβη ἑλληνικὴ χώρα ποῦ ἔχει τὴ μικρὴ τῆς πλατεῖα ἀφιερωμένη 'ς ἕνα Ποιητὴ και στολισμένη μὲ τ' ἀγαθὰ του, και ποῦ οἱ μεγάλοι τῆς ἄντρας ὀνομάζονται Σολωμός, Φώσζολος, Κόλβος!

Ἄν ὁ Στέφανος Μαρτζώκης, ὁ Ἴταλὸς ἀπὸ πατέρα, δὲν ἔβαλε ποτὲ στὸ νοῦ του νὰ δοξαστῆ στην πατρίδα τοῦ Ντάντε, εἶνε γιὰ ποῦφτανε, —ὅπως θάρτανε σὲ κάθε φιλοδοξία, — ἡ πατρίδα τοῦ Σολωμοῦ. Ἔτσι ἀντὶς νὰ γείνη Ἴταλὸς ποιητῆς, ὅπως ἐξαιρετα θὰ μποροῦσε, προτίμησε νὰ μείνῃ ἑλληνας. Πολὺ λίγα πράγματα ἔγραψε στην πατρικὴ του γλώσσα, ποῦ οὔτε λογαριάζονται. Ὅργανο τοῦ ποιητικοῦ του φανερώματος, σχεδὸν ἀποκλειστικὸ, ἔκαμε τὴ μητρικὴ του. Τὴν ἤξερε ἀπὸ μικρὸς σὰ γνήσιο ζακυνθινόπουλο, —διάβολε! ποῖος θὰ ξεχώριζε ἕνα Μαρτζώκη ἀπ' ὀποιοδήποτε βέρο ζακυνθινὸ, Ἀμμιώτη ἢ Ἀγιοπαντίτη! — και τὴν ἔμαθε 'στην ἐντέλεια, μελετώντας τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια και τοὺς δόκιμους ποιητῆς, προπάντων τοὺς Ἐφτανησιώτες. Ἄν ὑπάρχουν ἄνθρωποι μὲ διπλὴ

ψυχὴ, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶνε ὁ Στέφανος Μαρτζώκης. Κλεῖ μέσα του και τὴν Ἴταλικὴ και τὴ ρωμείκη. Δὲ θέλω νὰ πῶ μὲ τούτο πὼς ἀγαπᾷ τὸ ἴδιο τὴν Ἴταλία μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ὅχι, ψέμματα! Ἐνας Ἴταλὸς γεννημένος ἀπὸ ζακυνθινὰ, μεγαλωμένος στην «ὑπερἑλληνικώτατη» Ζάκυνθο, ποῦ γράφει ἑλληνικὰ και δοξάζεται στην Ἑλλάδα, και μάλιστα ποῦ δὲν ἀπομαρζώθηκε ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῆς, —γιατί ἄντρας πιά, ὁ Μαρτζώκης ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο και ἀπὸ τότε ζῆ ἐξακολουθητικά 'στην Ἀθήνα, — δὲ μπορεῖ παρά τὴν Ἑλλάδα νὰ γαπᾷ λιγάκι περισσότερο... Ἡ ἀληθινὴ του Πατρίδα εἶνε αὐτή. Θέλω ὅμως νὰ πῶ, πὼς αὐτὸ τὸ μοῖρασμα, τὸ κρᾶμα καλύτερα, τῆς ψυχῆς του, εἶχε σημαντικὴ ἐπίδραση στὸ ἔργο του. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἡ ποίησή του εἶνε Ἴταλοελληνικὴ. Κι οἱ δυὸ φυλές, ὅπως κι οἱ δυὸ γλώσσες ἔχουν βέβαια πολλὰ κοινὰ γνωρίσματα. Γι' αὐτὸ οἱ κλασικοὶ νὰ ποῦμε Ἴταλοί, οἱ πρώτοι δασκάλοι τοῦ Μαρτζώκη, δὲ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες. Ὁ Μαρτζώκης ὅμως διαφέρει περισσότερο ἀπὸ κάθε σύγχρονο ρωμῆ ποιητῆ. Ἀκόμα κι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἐφτανησιώτες.

Και πρώτα-πρώτα εἶνε ἡ γλώσσα. Ἄν ἐξετάσουμε τὴ γλώσσα τοῦ Μαρτζώκη, θὰ ἰδοῦμε πὼς ἀγαπᾷ τοὺς Ἴταλικούς σχηματισμούς κι ἀκόμα πὼς 'στὸ λεξιλόγιό τῆς δὲν εἶνε τόσο πλούσια. Τὸ περίεργο εἶνε πὼς δὲν ξετυλίχτηκε σχεδὸν καθόλου. Ἄν πάρουμε τὰ πρώτα ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ (πάντα στη δημοτικὴ ἐννοοῦμε) και τὰ τελευταῖα, θὰ ἰδοῦμε σπουδαία ὑπεροχὴ και θάναυγοῖσουμε μεγάλη γλωσσοπλαστικὴ ἐργασία. Ὁ Μαρτζώκης ἀπεναντίας ὅπως ἄρχισε νὰ γράφῃ, ἔτσι κι ἐξακολουθεῖ ὡς σήμερα. Ἐξ ἀρχῆς, θάλεγε κανένας, ἐμόρφωσε τὴ γλώσσα ποῦ τοῦ χρεαίζονταν. Τοῦ λείπει, νὰ ποῦμε, ἡ φυσικὴ κ' ἐπίκτητη ἐκείνη «ἑλληνομάθεια,» ποῦ θὰ τὴν εἶχεν ἕνας γνήσιος, ὀλάκαιρος Ἑλληνας. Κ' ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμεν ἔξαφνα ὁ Γρυπάρης μὲ τὸ ἔργο του, ὁ Μαρτζώκης δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ κάμῃ. Δὲν ἐπλούτισε, δὲν ἐπροχώρησε, δὲν προόδευε τὴν ποιητικὴ μας γλώσσα. Περιόρισσε σχεδὸν στὰ μεταχειρισμένα κλισέ —για νὰ θυμηθοῦμε τώρα και τὸν Ρεμῦ ντὲ Γκουερμόν, — μὲ τὴ διαφορὰ πὼς ἤξερε νὰ τὰ διαλέξῃ και νὰ κρατήσῃ ὅσα ταίριαζαν στην τέχνη του. Ὅχι γλωσσοπλάστης λοιπὸν ὁ Μαρτζώκης, ἀλλὰ, στὸ κεφάλαιο τῆς γλώσσας, ἀπλὸς διαλεκτῆς και διαζομητῆς. Και κάποτε μάλιστα, ὄχι μ' αἴσθημα ἢ μὲ γούστο καθαυτὸ ρωμείζο. Ὑπάρχουν στὸ ἔργο του γλωσσικοὶ τρόποι, συντακτικὰ σχήματα, φρασσεολογίες ποῦ δὲν ἱκανοποιοῦν τέλεια τὸ Ρωμῆ. Κι αὐτὴ τὴν ἔλλειψη — ἂν εἶνε κηῖλα τέτοια, — τὴν ἀποδίδω στὸ Ἴταλικὸ στοιχεῖο τῆς ψυχῆς του, ποῦ δὲν ἄφισε ποτὲ τὸ ἄλλο ἐλεύθερο κι ἀνεπηρέαστο νάφουσιωθῆ στὸν ἑλληνομάθει. Κ' ἔχω ἀκόμα τὴν ιδέα, πὼς τὴν ἴδια ἔλλειψη θὰ παρατηροῦσε κ' ἕνας Ἴταλὸς κριτικὸς, ἂν ὁ Μαρτζώκης ἔγραφε Ἴταλικά, μολονότι θὰ εἶχε στὰ χέρια του ἕνα ὄργανο τελειότερο. Ἐπειτα εἶνε ἡ στιχογραφία. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἡ στιχογραφία τοῦ Μαρτζώκη εἶνε ὅλως διόλου Ἴταλικὴ. Μ' αὐτὸ δὲν εἶνε πιά ἔλλειψη, εἶνε προτέρημα τῆς ὀραίας του ποίησης. Μοῦ φαίνεται πὼς ἀπὸ ρυθμικὴ ἔποψη, οἱ δυὸ γλώσσες εἶνε οἱ ἴδιες και πὼς ὁ ρωμείζος στίχος, ποῦ μορφώνεται ὀλοένα, τείνει νὰ φτάσῃ τὸν περισσότερο Ἴταλικὸ. Ἔτσι ὁ στίχος τοῦ Μαρτζώκη μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ σάν πολὺ προδευμένος ρωμείζος, ποῦ θὰ εἶνε πάντα ἕνα καλὸ πρότυπο γιὰ μίμηση. Ἐννοοῦμε στὰ μέτρα, στοὺς ρυθμούς, στίς τὸμές, στίς συνήσεις. Τὸ ἴδιο θὰ ποῦμε και γιὰ τὴ φόρμα γενεκά. Ὁ Ἴταλὸς Μαρτζώκης εἶχε τέλεια, θαυμάσια πρότυπα, ποῦ σὰ ρωμῆς προσπάθησε και κατόρθωσε

νά τὰ μιμηθῆ. Ἀπὸ τὰ σονέττα ὡς τοὺς ἐλεύθερους στίχους, εἶνε ὁ τεχνίτης ποῦ θά τοῦ δύνανε τὸ χέρι οἱ μεγαλήτεροι. Ἡ φόρμα αὐτῆ, στήν ποιήση, καταντᾷ νά εἶνε κι ἡ οὐσία, κι ἡ ψυχὴ. Εἶνε τόσο δεμένα καὶ τὰ δυό, ὥστε δύσκολα θά μπορούσε κανεὶς νά τὰ ξεχωρίση. Ἔτσι, ἐζεῖνο τὸ λιτό, τὸ ἀπλό, τὸ αὐστηρό, τὸ καλλίγραμμο, τὸ κλασσικὸ νά ποῦμε, ποῦ βλέπουμε στὰ ποιήματα τοῦ Μαρτζώκη—τουλάχιστο στὰ καλλίτερα, στὰ χαρακτηριστικώτερα,—τί ἄλλο εἶνε παρὰ ὁ τρόπος ποῦ βλέπει κι ἀντιλαμβάνεται τὴ ζωὴ; Μὰ ὁ κλασσιζισμὸς αὐτὸς τοῦ Μαρτζώκη εἶνε τάχα ὅλος ἰταλικὸς; Μιμεῖται κ' ἔδω τοὺς Ἰταλοὺς ποῦ μιμήθηκαν τοὺς ἀρχαίους μας; Εἶνε ἡ ἰταλικὴ καταγωγὴ του ποῦ ἐπιζητεῖ ἀθέλητα, ἢ ἡ ἑλληνικὴ του γέννηση καὶ ζωὴ; Κι εἶνε τώρα πιά ὁ ποιητὴς ὁ Ἑλληνας, ἢ ὁ Ἰταλὸς ποῦ ἐξακολουθεῖ νά μεταφράζῃ ρομῆϊκα τὸν ἑαυτό του;

Δὲ θά μπορούσε κανεὶς νά ἐγγυηθῆ. Δὲ θάταν εὐκόλο νά τὸ ἀποδείξῃ, ὅπως ἕνα μαθητικὸ θεώρημα. Μοῦ φαίνεται ὅμως πὼς τὴν οὐσία αὐτῆς τῆς ποιήσης, ἀχώριστη ἀπὸ τὴ φόρμα, δὲ μπορεῖ νά μὴ τὴν κἀνῃ κι ἡ ρομῆϊκὴ ψυχὴ ποῦ ἔχει μέσα του ὁ ποιητὴς. Ποτὲ δὲ θάλεγα τὸν Μαρτζώκη μεταφραστὴ τῆς ἰταλικῆς του ψυχῆς! Κι ἀπὸ τῆς μητέρας του τὸ αἷμα, κι ἀπὸ τῆς ζωῆς του στήν Ἑλλάδα, κι ἀπὸ τὴν ἀνατροφή του ἀκόμα, κατέχει τὸν Ἑλληνισμό, ποῦ μπορεῖ νά δημιουργῆ μονάχος του καὶ ξέρει νά παίρνῃ ἀπὸ τὸν Ἰταλισμὸ ὅ,τι τοῦ ταιριάζει κι ὅ,τι μπορεῖ εὐκολώτερα νάφομοιώσῃ. Τὰ φαινόμενα μπορεῖ νάπατοῦν κατὰ βάθος ὅμως ὁ Μαρτζώκης μοῦ φαίνεται περισσότερο Ρωμῆὸς ποιητὴς. Ὅσο θά προχωροῦν κι οἱ ἄλλοι, τόσο περισσότερο θά τοῦ μοιάζον. Κι αὐτὸ σημαίνει πὼς ἔξ αιτίας τῆς καταγωγῆς του εἶνε πιὸ τέλειος τεχνίτης, πιὸ προδευμένος. Δὲ μιλοῦμε τώρα γιὰ τίς « ἰδέες. » Ὁ Μαρτζώκης στήν ποιησὴ του εἶνε τραχύς, ἄγριος, ἀπαισιόδοξος, πολεμιστὴς, ἀπαρνητὴς, βλάστημος καμμιά φορὰ καὶ, πότε-πότε, ἀλλόκοτα τρυφερός κι αισθηματικὸς. Μ' αὐτὸ εἶνε ζήτημα ἀτομικῆς ἰδιοσυγγρασίας. Λένε πὼς τὸν ἔχει πολὺ ἐπιηρεασμένον ὁ Λεοπάρδης. Μπορεῖ. Ἡ Ἰταλία ὅμως καυχῆται γιὰ τὸσους ἄλλους ποιητῆς! Δὲν ἐπηρεάζεται κανένας παρ' ἀπὸ κείνο ποῦ ἔχει μαζί του ψυχικὴ συγγένεια. Ἔπειτα ὁ Μαρτζώκης δὲ μοιάζει μόνο τοῦ Λεοπάρδου. Μοιάζει καὶ τοῦ Στεζέττη καὶ προπάντων τοῦ μεγάλου Καρντούτσι. Μὰ εἶνε πάντα ὁ Μαρτζώκης: Θυμωμένος γιὰ τὰ κακὰ καὶ τὰδικα τοῦ κόσμου, φοβερίζοντας νάμιολύσῃ τοὺς κερανοὺς του ἀπὸ τὸν Ὀλυμπὸ του ἔς ὅλη τὴ γῆ, γαληνεύοντας ἔξαφνα γιὰ νά θαυμάσῃ μιὰ φυσικὴ ὠραιότητα καὶ δακρύζοντας γιὰ νά ὀρκισθῆ ἀγάπη αἰῶνια ἔς ἕνα κ ο ρ ἄ σ ι. Συχνὰ διηγείται καμμιά θλιβερὴ καὶ τρομερὴ ἱστορία. Κ' ἐκεῖ-μέσα εἶνε πάλι ὀλάκαυρος. Γιατί ὅλα βρίζει ἀφορμὴ νά τὰ πῆ καὶ νά τὰ δείξῃ: καὶ θυμὸ, κι ἀπελπισίᾶ, καὶ φυσιολατρεία, καὶ τρυφερότητα. Πολύτροπα, πολυσύνθετα κι ὁμορφα κομμάτια, ἀλήθεια, οἱ περίφημες Μ π α λ ἄ ν τ ε ς του. Προτιμῶ ὅμως τ' ἀκόμη πιὸ περίφημα Σ ο ν ἔ τ τ α του.

Μιά φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ὁ Ροῖδης ἔδωσε ποιητικὸ δῖπλωμα στὸν Ἀχιλλέα Παράσχου μόνο καὶ μόνο γιατί δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο παρὰ ποιητὴς. Ἡ ἀποκλειστικὴ, ἢ φανατικὴ αὐτῆ προσήλωσις στήν Τέχνη εἶχε συγανήσει τὸν κριτικὸ, μ' ὅλα τὰ σπουδαῖα ψεγάδια ποῦ εἴρισσε στὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Παράσχου. Κι ὁ Στέφανος Μαρτζώκης εἶνε τὸ ἴδιο ἀποκλειστικὰ καὶ φανατικὰ ἀφιερωμένος. Τίποτ' ἄλλο δὲν ἔκαμε στὴ ζωὴ του ἀπὸ στίχους. Γι' αὐτοὺς παραμέλησε ἀκόμα καὶ τὸ βιοπορισμό. Καὶ τίς ὥρες ποῦ τοῦ ἄφανε λεύθερες ἢ μεγάλη ἐμπνευσι, ἐκεῖνῃ ποῦ ἀπομονώνει ὀλότελα τὸν

ποιητὴ, τίς ἀφιέρωνε στοὺς νέους, ποῦ τοὺς μάζεψε γύρω του καὶ τοὺς ἐδίδασκε. Καὶ μονάχα ἡ ποιητικὴ αὐτῆ ζωὴ θάφτανε νά ξεχωρίσῃ τὸ Μαρτζώκη κι ἂν ἀκόμα τὸ ἔργο του ἦταν μετριώτερο. Μὰ καὶ τὸ ἔργο του εἶνε ἔξοχο. Στὸ μικρὸ αὐτὸ Σημείωμα δὲ μπορῶ νά τὸ δείξω περισσότερο, νομίζω ὅμως πὼς οἱ λίγες αὐτὲς γραμμὲς δὲν παραλλάζουν τὴ φυσιογνωμίαν ποῦ προσπάθησα νά σχεδιάσω, χωρὶς φωτοσκίαση καὶ χωρὶς λεπτομέρειες. Ἔνας ἄλλος, ποῦ θάχε περισσότερο τόπο καὶ καιρὸ, θά μπορούσε τώρα νά τὰ προσθέσῃ κι αὐτὰ γιὰ νά δείξῃ τὸ σχέδιον καλλίτερα. Ἔτσι μοῦ φαίνεται πὼς ὁ Στέφανος Μαρτζώκης εἶνε αὐτὸς. Ἡ θέσις του ἰσὴ φιλολογία μας εἶνε πραγματικὰ ζηλευτὴ. Ἀπ' ὅλους τοὺς νέους ἀναγνωρίζεται σήμερα γιὰ δάσκαλος κι ἴσως δὲν ὑπάρχει ποιητὴς ποῦ νά μὴν προσέξῃ τὴν ποιήσῃ τοῦ Μαρτζώκη σὲ πολλὰ ἢ σὲ κάποια σημεία. Προχτὲς ποῦ γιόρτασε τὴ φιλολογικὴ του Εἰκοσιπενταετηρίδα, ἔλαβ' ἀφορμὴ νά πῶ, πὼς αὐτὸς συμπληρώνει τὸ τετράγωνον τοῦ Πήγασου στὸ ζακυνθινὸ στερέωμα, μαζί μὲ τὸ Σολωμό, τὸ Φώσκολο καὶ τὸν Κάλβο. Κι ἐπρόσθεσα, πὼς ἕνας ποιητὴς ποῦ ἔχει θέσι ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους ζακυνθινούς, δὲ μπορεῖ παρὰ νᾶχῃ πρώτη κι ἀνάμεσα στοὺς ρομῆϊκούς γενικά.

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΗΣΙΟΔΟΥ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Σάν οἱ Πλειάδες, τοῦ Ἄτλαντα οἱ κόρες, ἀνατείλουν,
ἀρχίζει καὶ τὸ θέρισμα, καὶ τὸργωμα σὰ δύσουν.
Μέρες καὶ νύχτες κρύβονται σαράντα, καὶ ὡς γιὰ γύρει
ὁ χρόνος ξαναφαίνονται, σύντας πρωτοτορχίζουν
τὸ σίδηρο. Ἔτσι ἡ σειρὰ στίς ζωταριῆς τόρχει
γιὰ κειοὺς ποῦ καλλουργίζουνε τοὺς τροφαντοὺς τοὺς κάμπους
ἀλάργα ἀπὸ τῆ θάλασσα τὴν ἀφροκυματοῦσα.
Σπέρνε γυμνός, ἀνόργωνε γυμνός, θέριζε ἐξίσου
γυμνός ἂν θέλεις τὰργατα τῆς Δήμητρας στὴν ὥρα
νὰ ξετελέψεις τὴν καλή, καὶ ἂν θέλεις νὰ προκόψει
τὸ καθεὶς στὴν ὥρα του· καὶ ἂν θῆς νὰ μὴ σοῦ λείψουν
τὰ πάντα καὶ νὰ πᾶς ἄλλοῦ νὰ ξενοζητουλένεις
καὶ νὰ μὴν παίρνεις τίποτα. Ἔτσι ἦρθες καὶ σὲ μένα,
μὰ τὸ παραμικρότερο σὸ ἐξῆς δὲ θὰ σοῦ δώσω.

Ἄμναλε Πέρση, δούλευε τὰ ἔργα ποῦ στοὺς ἀνθρώπους
ἐπροσδιορίσαν οἱ Θεοί, ἂν δὲν τὸ θῆς θρηγώντας
μὲ τὴν πικρὴ συμβία σου καὶ τὰ παιδιὰ σου, τὸ ἔργο
τὸ μεροφάγι νὰ ζητᾶς ἀπὸ τοὺς γείτονές σου
καὶ νὰ σ' ἀμπώχνουνε. Μπορεῖς μὲν-δὺν βολές μονάχα
νὰ καταφέρεις κατιτίς, μὰ ἐνόγηση ἂν τοὺς δώξεις
λεφτὸ μὴν περιμένεις πιά, καὶ ἄδικες καὶ χαμένες
θὰ πᾶν οἱ ρητορεῖες σου. Κι ἐγὼ σὲ συμβουλεύω
νὰ ξεπλερώσεις τὴ χρωστᾶς, τὴν πείνα νὰ ξεφύγεις.
Καὶ ποῦτ' ἀπ' ὅλα κατοικιά, γυναῖκα ἔχε καὶ βώδι
καματερό, καὶ λεύτερη δοῦλα ν' ἀκολουθᾷει
τὰ βώδια σου. Τὰ σύνεργα τὰ χροιάδη ἔχε σὸ σπίτι
γιὰ νὰ μὴν τὰ ζητᾶς ἄλλοῦ, καὶ γιὰ νὰ μὴ σοῦ λείψουν
ἂν σ' ἀρνηθοῦνε, καὶ ὁ καιρὸς θενά διαβεῖ, καὶ τὰ ἔργα
ἀκάμωτα θὰ μένουνε. Γιὰ τὴν ταχιά τὴ μέρα
μὴν ἀναβάνεις τὴ δουλιὰ. Τὶ ἀναβολές καὶ ἀμπόδια
ὅποιος ζητᾶ, τ' ἀμπάρι του ποτές δὲν εἶν' γιομάτο,
καὶ ὁ ὀκνὸς μὲ τὴν καταστροφή ὀλημερίς παλεύει.

Τοῦ ἄψιμῦ τοῦ Γήλιου τὸ πρὸ σύντας σῶθει τὸ κάμα,
κατὰ τίς χινοπωρινές βροχάδες, μὲ τοῦ Δία
τοῦ κραταιοῦ τὴ θέληση, τὸ ἀνθρώπινο τὸ σῶμα
πιο ἀλαφρομένο γίνεται—τὶ τότες τὸ ἄστρο ὁ Σείριος,
λιγότερο ἀπ' τίς κεφαλές τῶν ἀνθρώπων τὴ μέρα
δείχεται, καὶ φεγγοβολᾷ περισσότερο τὴ νύχτα.—

Τὸ δέντρον ὅπου κόπηζε τότες ἀπ' τὸ τσεκούρι,
εἶν' ἀκατάλυτο σκορπᾷ τὰ φύλλα του σὸ χῶμα
καὶ τῶν κλαριῶν του σταματᾷ ἡ βλάστα. Τότες σκέψου

νὰ κόψεις τὰ ρουμάνια σου. Σκάλισε τριποδάτο
γουδι καὶ ἓνα τριβράχινο γουδόχερο, καὶ ἀξόνι
ἐφτάποδο. Τὸ μέτρο τους τὸ πιο καλό 'νε τοῦτο.
Ἄπέκει ξύσε ὀχτάποδο σφυρί, ξυλένια ρόδα
τρισπίθαμη γιὰ ἄμαξα παλαμῶν δέκα ξύλων
κομάτια πιότερα κυρτῶν. Στὴν κατοικιά σου φέρε,
ἂν βρεῖς σὲ κάμπο ἢ σὲ βουνό, χεροῦλι πουργαρίσιο
ἀλέτρον,—εἶνε τὸ πιο στεριὸ γιὰ τῶν βοδιῶν τὰ ἔργα,—
γιὰ νὰν τ' ἀρμόσει ψυχγοτὸς τῆς Ἀθηναίας πιτήδεια
ἀπ' τὸ τιμόνι μὲ καρφιά. Μαθές, ἔχε δυὸ ἀλέτρια
ἓνα ἐνωμένο στέρεα καὶ μονοκόματο ἄλλο,
ὥστ' ἂν σοῦ πλάσει τόνα, εὐτὺς τ' ἄλλο στὰ ζῶ νὰ δέσεις.
Τὰ πιο γερά 'νε ἀπὸ φτελιᾶν τιμόνια καὶ ἀπὸ διάρην,
χορμὸς ἀπὸ βάλανιδιά, χεροῦλι ἀπὸ πουργάρι.

Δυὸ ἐννιαχρονα καὶ ἀρσενικά βώδια ἔχε, μὲ κλεισμένη
τὴ νιότη τους. Τὴ ρώμη τους ἔχουν τότες ἀκμαία
καὶ εἶνε γιὰ τὰ ἔργα κάλλιστα. Δὲ θὰ φιλονεικοῦνε,
σπῶντας σ' αὐλάκι τὸ ἄλετρο καὶ τὰ ἔργα παραιτῶντας.
Καὶ σαραντάρης σύψομος ἄς τ' ἀκλουθᾷ, ἀφροῦ πρῶτα
φάγει σ' ὀχτῶ μπουκιές ψομί σὲ τέσσερα κομένο
κομάτια. Ἐκεῖνος τὴ δουλιὰ σὰ γνιάζεται ἄς χαράξει
ὀλοῖσο αὐλάκι. Οἱ φίλοι του τὸ νοῦ του ἄς μὴν πλανεύουν,
καὶ ὅλος ἄς εἶνε σὸ ἔργο του. Τοὺς σπόρους νὰ σκορπίσει
ἄξιος δὲν εἶν' ὁ νιότερος, καὶ οὔτε καὶ νὰ ξεφύγει
νὰν τοὺς σκορπίσει δυὸ βολές. Τὶ ὁ νιότερος σὸ βᾶθος
τοὺς σύντροφοὺς του πάραυτα ἀνυπομονεῖ νὰ σμίξει.

Καὶ τὴ φωνὴ τοῦ γερανοῦ προσεχτικὰ ἀφουγκράσου,
ποῦ κάθε χρόνο σ' ἀψηλὰ τὰ σύννεφα ἀνακράζει.
Δείχνει ὀγομάτου σημαδιὰ, καὶ βροχερὸ χιμῶνα
μηγά, καὶ ὅποιον τοῦ λείπουνε καματερά, ἡ καρδιὰ του
σφάζεται. Ἐσὺ σὸ σπίτι σου θρόφε τὰ βώδια ποιῶνον
κυρτὰ τὰ κέρατα. Εὐζολο νὰ πεις νὰ σοῦ δανείσουν
βοῦδαλέτρο· μὰ εἶν' εὐζολο : δουλεύουν ! νὰ σοῦ ποῦνε.
Ἐκεῖνος ὀποῦχει νοῦ ξυπνὸν : ἀλέτρι, λέει, θὰ φτιάξω !
Ὁ ἄμναλος, δὲν ξέρει πῶς ἐκατὸ ξύλ' ἀρκοῦνε
γιὰ τ' ἄλετρο, καὶ ἀπὸ τὰ πρῶιν νὰ πάρει νὰν τ' ἀρμόσει.
Καὶ τοῦ ὀγομάτου σὴν ἐρθεῖ ὁ καιρὸς, μὲ τοὺς ξευγάδες
τραβᾷ νὰ δροῦσαις, σπουδαγτὸς ἀπ' τὸ πορθῶ, τὸ χῶμα
ὀγρὸ ἢ ἔξρο, οἱ κάμπου σου ἀπ' ὅλα νὰ γιομόσουν.
Ἐξέχρησε στὴν ἀνοιξὴ τὴ γῆς, τὸ καλοκαίρι
μὴ λάχει καὶ ξεγελαστεῖς ὄντας τὴν ξαναοργώσεις.
Σάν ξυλαφρώσει σπείρε τὴν, τὸ ἀνάθεμα νὰ διώξει
καὶ νὰ προῖνει τῶν παιδιῶν τὰ ξεφωνήματά τους.
Στὴν ἄχραντὴ τὴ Δήμητρα δέησον καὶ σὸ Δία,
οἱ ἱεροὶ καρποὶ νὰ κάνουνε τῆς Θεάνας νὰ οὐρμάσουν.

Ἦντας θ' ἀρχίσεις τὸργωμα τοῦ χεροῦλιού τὴν ἄκρια
κρατῶντας καὶ κεντρῶντας τὰ ζῶ μὲ τὸ βουκέντροι,
ποῦ τὸ τιμόνι σέρνοννε μὲ τὰ λουριά δεμένα,

ἀργάτης πίσω ἄς ἀγλουθᾷ, κι ἄς δίνει τῶν πουλιῶν
 δουλιᾷ, τὰ σπόρια μὲ τσαπὶ σκεπάζοντας ὀλοένα.
 Τὶ εἶν' ἡ πιμέλεια κάλλιστη γιὰ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους
 καὶ κάκιση εἶν' ἡ ἀναμελιά. Τὰ πλούσια σου τὰ στίγματα
 θὰ κρυφθοῦνε πρὸς τὴ γῆς, ὁ Ὀλύμπιος ἂν τὸ τέλος
 καλὸ δώσει στοὺς κόπους σου. Καὶ τίς ἀράχνες διῶξε
 ἄπ' τὰ σκουτέλια σου, γιατί πῶς θὰ χαρεῖς δορλίζω,
 ἄπ' τ' ἀγαθὰ τὸ σπίτι σου, σὰ δεῖς περιζωσμένο.
 Πασίχαρος τὴν ἄνοιξη θ' ἀγγίξεις καὶ τοὺς ἄλλους
 δὲ θὰ φρονᾷς, μ' ἀντίστροφα, θὰ σὲ ζουλεύουν οἱ ἄλλοι.
 Μὰ μεσοχιμωνιάτικα, τὴν καρπερὴ ἂν δογώσεις
 τὴ γῆς, ὁποῦν' ἀλαργινὸς ὁ γῆλιος θὰ θεοῖσεις
 ὀλίγα στίγματα καιριστός, δίχως χαρά, στὴ σκόνη
 γιὰ ἓνα κανίστρι, καὶ κανεῖς δὲ θεὰ σὲ φρονήσει.
 Τὸ πνεῦμα τοῦ τρικυμιστῆ τοῦ Δία πάντα γυρῶει
 μὰ δύσκολο εἶνε νὰ νοιωστῆ ἄπ' τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους.
 Ὡστόσο ἂν ἀργοπόρησες τὸργωμα, θεραπεία
 εἶνε γι αὐτό. Σὰν κουκουϊδᾷ σὲ βάλανιδοκλάφια
 ὁ κοῦκκος καὶ τὸν ἀνθρώπο στὴν Πλάση τὸν ἐφραίνει,
 κι ὁ Δίας σὰ οἶχνει τὴ βροχὴ τρεῖς μέρες, καὶ δὲν παῖει
 ἂν τὸ νερὸ τὴν κρούπεξα τῶν ζῶν δὲν ξεπεράσει,
 ἐτότες τ' ἀργὸ τὸργωμα ὅσο καὶ τ' ἄλλο ἀξίζει.
 Κράτα το αὐτὸ βαθιὰ στὸ νοῦ καὶ φύλαγε τὸ γῆρο
 τῆς λευκοφόρας ἀνοιξῆς καὶ τοῦ βροχάρη μῆνα.
 Στὸ σιδεράδικο μπροστὰ καὶ στὴ ξεστὴ τὴ λέσκη
 μὴ σταματᾷς ὄντας ψιλὸ τὸ κρῖν ἀμπόδιο στέκει
 στὸν ἀνθρώπο γιὰ τὴ δουλιᾷ. Νὰ φεληθῆ ὁ δραστήριος
 μπορεῖ καὶ πάλε. Ὁ βαρὺς χιμῶνας μὴ σὲ λῆξει
 φτωχό, καὶ τὸ παχὺ πόδι σου σφίγγεις μὲ χέρι τότε
 ἀδύναμο ὁ ὀκνηρὸς ὁποῦ πεινᾷ στὸ νοῦ τον κλόθει
 ἐλπίδες πάντ' ἀνώφελες σωρὸ καὶ μαῖρες σκέψες.
 Κι ἐκεῖος ποῦ τὸ καθημερὸν στερεῖται, μὲς στὴ λέσκη
 κἀθετα καὶ σκληρότατες τὸν βασανίζουν ἐγνωεις.
 Πρὸς τὸ μεσοκαλόκαιρο γιὰ πὲς στοὺς δουλευτές σου:
 τὸ καλοκαῖρι δὲ βαστᾷ, τοιμάστε τίς καλύβες!
 τὸ μῆνα τὸ Ληγαίωνα *) ποῦ οἱ μέρες του στὰ βώδια
 ἀνιάποδες καὶ δύσεχτες εἶν' ὅλες, προφνιάζου.
 Φεῦγε τοὺς πάγους, ποῦ ὁ Βορριάς σὰ φουσήξει, σκεπάζουν
 τὴ γῆς καὶ φέρουν ὀλεθρο. Ἄπ' τὴν ἀλογοθρόφρα
 τὴ Θρακί ἐκεῖος σὰ χένεται μὲς στὸν πλατὺ τὸν πόντο,
 κἀνει τὰ οὐρμάνια νὰ βογγοῦν. Βάλανιδιές πελώριες
 στὰ κορφοβούνια, κι ἔλατα μὲ φόρα ξεριζώνει,
 ποῦ πέφτοντας ν' ἀντιλαλᾷ κἀνουν ὅλο τὸ οὐρμάνι.
 Ὡς καὶ τὰ πικνομάλια θεοῖα νοιώθουν τὸ σῆγγρο
 καὶ τὴ νορᾷ στὰ σκέλια τους διπλόνουν. μὰ τὸ κρῖν
 τὸ δέσμα τὸ δασύτριχο, μὰ ὅχι καὶ τῶν προβάτων.

*) Δεκέβρης - Γενάρης.

Ἡ κρῖα τοῦ Βορριά ποῦ δέρνει τὸν ἔρμο γέρο,
 Καὶ περουνιάζει τῶν βωδιῶν τὴν πέτσα καὶ τῆς αἴγας
 τὸ τρίχωμά τους διαπερνᾷ καὶ πάει στὸ θώρακά τους.
 μὰ τὸ κορμάκι τὸ λιγνὸ δὲ γγίξει τῆς παρθένας,
 ποῦ μὲς στὸ σπίτι κἀθετα στῆς μάννας τῆς τὸ πλάι,
 δίχως νὰ ξέρει τῆς χρύσης τῆς Ἀφροδίτης τὰ ἔργα
 λούζει τ' ὠραῖο κορμάκι τῆς, ἀλείφει το μὲ λάδι,
 καὶ μὲς στὴν καμαρίτσα τῆς πλαγιάζει τοῦ χιμῶνα
 τίς νύχτες· σὰ στὴν κρῖα του θαλάμη τὸ ἀχταπόδι
 βυζαίνει τὰ ποδάκια του· ὁ γῆλιος δὲν τοῦ δείχνει
 θροσφὴ γιὰ ναῖρει πουθενά. Τὶ ὁ γῆλιος τρικυρνάει
 σὲ πολιτείες καὶ σὲ λαοὺς τῶν μαύρων ἀραπάδων
 τότες, καὶ τοὺς πανέλληνες ἀργότερα φωτίζει.
 Κερατωμένα ἢ ἀκέρατα τότες θεοῖα, τὰ δόντια
 τρίζουν καὶ μὲς ἀπὸ πυκνὰ χιμῶδεντδρα σαριζούν.
 Κι ὅσα κρουφῶνες μυστικοὺς καὶ σπῆλια κατοικοῦνε
 πετροδίκια, ἄσυλα ζητοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ, παρόμοια
 μὲ τριποδοῦλῆν ἀνθρώπο ποῦ ἔχει στασιμένους νόμους
 καὶ σκίφεται τὸ κεφάλι του· Ἔτσι σεροβολιοῦνται,
 τὸ ἄσπρο γιὰ νὰ ξεφύγουνε, τὸ τσουχερὸ τὸ χιόνι.
 Τότες, σοῦ δίνω συμβουλὴ, τὸ σῶμα νὰ σκεπᾷσεις
 μὲ γλαῖνα μαλακώτατη καὶ μὲ μακριὸν χιμῶνα,
 ποῦ στὸ ψιλὸ τὸ ἵφάδι του στημόνι ἀδρὸ θὰ ἐνώσεις,
 καὶ φόρα του ν' ἀσφαλιστοῦν οἱ τρίχες τοῦ πετσοῦ σου,
 καὶ γιὰ νὰ μὴν ὀρθώνουνται ἀπὸ τὸ τόσο κρῖν.
 Καὶ πέδιλα στὰ πόδια σου νὰ δέσεις ἀπὸ πέτσα
 βωδιοῦ, ποῦ σφάζαν μὲ τὴ βιά, κἀ φόρα του σὲ τρούπο
 νᾶν' ἀπὸ μέσα οἱ τρίχες τους. Ὄντας θὰ μπεῖ τὸ κρῖν,
 τομάρια ρίξε κατσικιῶν, μὰ πρωτογεννημένων,
 στὶς πλάτες σου, καὶ μὲ λουρὶ πέτσινο δέσ' τα, νᾶσαι
 προσφυλαγμένος ἀπὸ τὴ βροχὴ. Στὴν κεφαλὴ σου
 βάλε καὶ καλοκάμωτον σκοῦφο, νὰ προστατεύει
 τ' αὐτιά σου· τί εἶν' ἡ χαρναγὴ ψυχρὴ ὁ Βορριάς σὰν πέφτει,
 καὶ μὲς στὴν Πλάση, τῆς αἰγῆς τὸ ἀγέρι κατεβαίνει
 ἄπ' τὸν ἀστροῦδην οὐρανό, κι ὀλόγυρα σκορπιέται.
 Τ' ὄργο τὸ ἀγέρι ἀσάχαστα ποτάμια τὸ γεννᾶνε
 καὶ τὸ σηκόνουν στρόβιλοι· γιὰ τοῦτο καὶ διαλυέται
 καὶ ξαναπέφτει σὲ βροχὴ κἀποτες πρὸς τὸ βράδν'
 ἐνῶ ὁ Βορριάς τὰ ὀλόπυκνα τὰ νέφη διασκορπίζει.
 Προμάντεψέ το κι ἡ δουλιᾷ μόλις σωθῆ, γιὰ γῆρα
 στὸ σπίτι σου, τὸ σύννεφο τὸ σκοτινὸ οὐρανόθε
 μὴ σὲ μωσακέψει καὶ βραχοῦν καὶ τὰ φορέματά σου. *
 Ἀπόφυγέ το, Ὁ πιὸ σκληρὸς εἶν' τοῦ χιμῶνα μῆνας
 αὐτός· σκληρὸς καὶ στοὺς θνητοὺς, σκληρὸς καὶ στὰ κοπάδια.
 Τότες στὰ ἴσ' μιᾶ ταῖη δόσε, τί οἱ μακρονόγτες
 τὰ συγκρατοῦν' μὰ πιότερο δόσε νὰ φᾶν οἱ ἀνθρώποι.
 Ἐξήντα μέρες ὕστερα ἄπ' τὰ πιστοῦφια τοῦ ἡλίου,
 στὶς μέρες τίς χιμωνικές δίνει σωμὸν ὁ Δίας.

Ὁ Ἀρχαυτῆρος τᾶστρο, ἀφίνοντας τοῦ Ὀκεανοῦ τὸ ρέμα,
τότες πρωτοφρονίζεται καὶ τὸ βραδὺ ἀνατέλνει.

Κι ἡ χελιδόνα ἢ γοερὴ, ἀπέκει ἢ πανδιονίδα,
καλωσορίζει στοὺς θνητούς, τὴν ἀνοιξὴ κιόλας μπήκε.

Τ' ἀμπέλι τότες κλάδεψε κι ἔτσι καλὰ θενᾶνε.

Μὰ ὁ σάλιαγκας σὰ βγεῖ ἀπ' τὴ γῆς καὶ σὰ φρυτὰ σκαλώσει,

τὶς Πλειάδες ἀποφενύγοντας, ἄσε τ' ἀμπέλι ἀμέσως
καὶ τῶχα τὰ δρεπάνια σου, σκουρντώντας τοὺς ἀργάτες

Καὶ τὰ χουζούρια στὴ σκιά παραιτα καὶ τὴν κλίην
πουρνό-πουρνό, τὴν ἐποχὴ τοῦ Θέρου, ὄντας τὸ σῶμα
χαηλώνει ὁ γῆλιος. Σπουδάζε, σήκω πρωτὶ καὶ μᾶσε
δεμάτια! φέρ' τα σπῆτι σου, νᾶνε περὸς ὁ Θέρος.

Γιατὶ τὸ τρίτο τῆς δουλιᾶς τὸ πρωτὶ τὸ κατορθώνει·
κάνει τὸ δρόμο σύντομο καὶ ζωοφείει τὸ ἔργο·
καὶ τὸ πρωτὶ μόλις φανεῖ, βάζει πλῆθος ἀνθρώπων
σὲ κίνηση, καὶ στὸ ζυγὸ πλῆθος βωδιῶν ζεῖει.

Ὄντας τὸ γαῖδοφράγκιλον ἀνθεῖ καὶ τὸ τζιτζίκι
τὸ λαλο, ἀρχίζει στὸ δέντρο τὸ ἀρμονικὸ τραγοῦδι

κουνῶντας τὰ φτεράκια του μέσα στὸ καλοκαῖρι,
τότε οἱ κατσίκες εἶν' παχιές καὶ τὸ κρασί 'νε φῖνο·

εἶν' οἱ γυναῖκες λάγιζες κι οἱ ἄντρες τσακισμένοι
ἀπὸ ἀνημπορία· τὶ τοὺς λυεῖ γόνατα καὶ κεφάλι
ὁ Σείριος, καὶ τὸ σῶμα τους ἢ ζέστα τοὺς χαηλώνει.

Τότε μαθές εἶν' ὁ καιρὸς γιὰ βοίχους ἰσκιωμένους,
γιὰ τὸ κρασί τὸ βιβλινό, γιὰ τὸ τυρί, τὸ γάλα

ἀπὸ αἶγες ποῦνε ἀβύζαγες, γιὰ κρέας ἀπὸ δαμάλα
ὁποῦ δὲ γέννησε, καὶ κρέας ἀπὸ μικρὰ κατσίκια.

Καὶ κάτου ἀπὸ ἴσκιο καθιστὸς πιεῖ τὸ κρασί τὸ μαῦρο
καὶ χόρτασε καλὸ φαί, μὲ πρόσωπο στραμένο

πρὸς τὸν τερπνὸν τὸ Ζέφυρο, στὴν ἀκροῖα ἀπὸ βουσοῦλα
τοῦ γάργαρου καὶ δροσερὰ κιλᾶνε τὰ νερά της·
καὶ τὸ κρασί σου νέρωσε μὲ τριδίπλο κρονόρι.

Κι ὄντας ὁ Ὀρίωνα φανεῖ, πρόσταξε τοὺς ἀργάτες
σ' ἀνοικτὸ μέρος, σὲ στρωτὸν ἄλωνι, ν' ἀλωνίσουν

τ' ἄγια ἀγαθὰ τῆς Δήμητρος. Στερονά, μέτρα τ' ἀμέσως
καὶ μὲς στὰ φαρδοσκουτέλα ρίξ' τα καὶ σφάλιξέ τα.

Ἀπέκει, ὄντας τὸ στάρι μπεῖ κι ἀσφαλιστεῖ στ' ἀμπάκια,
ἄστεγον δοῦλο διάλεξε καὶ δοῦλα δίχως τέκνα,

— τὶ ἂν ἔχει τέκνα ἀνάποδη θενᾶνε καὶ γκρινιῖρα. —
καὶ θρέψε κι ἀγριοδόνατο σκυλί καὶ τάγισέ το

καλὰ, μὴ λάχει κλέφταρος ποῦ ἔχει τὴ νύχτα μέρα
καὶ σοῦ ληστέψει ὅλο τὸ βιός. Κάνε προμηθία ἀκόμα
ἀπὸ χορτάφι κι ἄχυρο — τὰ ἴ τῶν μουλαριῶν σου
καὶ τῶν βωδιῶν σου χρονική. Στερονά τὰ γόνατά τους
οἱ δοῦλοι ἄς ξεκουράσουνε κι ἄς ξεζεντοῦν τὰ βώδια.

Σὰ γγίξουν τὰ μεσοῦρανα ὁ Ὀρίωνα κι ὁ Σείριος,
κι ἡ Λυγούλα ἢ ροδοδάχτυλη κοιτάζει τὸν Ἀρχαυτῆρο,
ὁ Πέρσης, τὰ σταφύλια σου πιᾶσε καὶ τρώγησέ τα

καὶ σὲ προσήλιο ξάπλωσ' τα ὡς δέκα μερονύχια,
κι ὡς πέντε μέρες ἄφησ' τα στὸν ἴσκιο, καὶ τὴν ἔχτη
βάλε τα μὲς στὰ κιούπια σου τὰ δῶρα τοῦ Διονύσου.
Μὰ ὄντας ἢ ὀρμὴ τοῦ Ὀρίωνα, οἱ Ὑάδες κι οἱ Πλειάδες
χαθοῦν, στοχάσου ποῦ ὁ καιρὸς ξανάρθε τοῦ ὀργωμάτου,
κι ὅλος ὁ χρόνος θὰ δοθεῖ πάλι στῆς γῆς τὰ ἔργα.

Ἄν πόθος γιὰ ἐπικίντυνο ταξίδι σὲ κυριέψει,
τρέμε τὶς Πλειάδες, τὴν ὀργὴ ποῦ φενύγοντας τοῦ Ὀρίωνα,
πέφτουν στὴ μαύρη θάλασσα. Τότες τὸ δίχως ἄλλο,
τῶν ἄμετρων τῶν ἀνεμων ξεσποῦνε τὰ φυσούνια.

Σύμμασε τὰ καίκια σου ἀπ' τὸργισμένο κύμα,
καὶ πιᾶσε τὴ δουλιὰ τῆς γῆς καθὼς σοῦ τορμηνεύω.
Τράβα τὸ πλοῖο στὴ στεριά καὶ στέριωσ' το μὲ πέτρες
ἀπὸ παντοῦ, στὴ δύναμη ν' ἀντέχει τῶν ἀνέμων,
κι ἄς εἶν' ἄδειο τὸ ἀμπάρι του βροχὸς μὴν τὸ σαπίσουν.

Κι ὅλα τὰ ξάρτια σύμμασε καὶ δίπλωσε ἐγνιασμένα
τοῦ καραβιοῦ σου τάρμενα τοῦ ποντογυρισμένου,

καὶ τὸ τιμόνι κρέμασε ἀπὸ τὸ ντζάκι ἀπάνω,
ὡς ποῦ ὁ καιρὸς τῶν ταξιδιῶν καὶ πάλι νὰ γιαιγύρει.

Τότες τὸ πλοῖο τὸ γοργὸ ρίξε στὸ μαῦρο κύμα
καὶ κάνε δέξιο φόρτωμα γιὰ νὰ σοῦ φέρει κέρδος.

Ἔτσι ὁ πατέρας μου ἄμναλε, ποῦ εἶτανε καὶ δικός σου
μὲ τὰ καίκια ἀρμένιζε κέρδη καλὰ ζητῶντας.

Κι ἐδῶ ῥθε τὸν παλιὸν καιρὸ τὸ πέλαγος περνῶντας
μὲ μαῦρο ἀπ' τὴν αἰολικὴ πλεοῦμενο τὴν Κύμη.

Πίσω του βιός δὲν ἄφινε, μὰ φτώγια ποῦ μᾶς δίνει
ὁ Δίας γιὰ παιδείην, καὶ πλάϊ στὸν Ἑλικῶνα, στὸ ἄθλιο
χωριό, τὴν Ἀσκρα κόνεψε, ποῦν' τὸ χιμῶνα ἀπαίσιο,
τὸ καλοκαῖρι πληχτικὸ, καὶ πρόσχυρο ποτές του.

Ἐσὺ θυμήσου τὸν καιρὸ, ὦ Πέρση, νὰ διαλέξεις
ποῦ βολικός γιὰ καθετὶς εἶνε καὶ γιὰ ταξίδι.

Μικρὴ βαρκοῦλα παίνευε, μὰ φόρτωνε μεγάλη·
τὶ ὅσο φορτώνεις πιὸ πολὺ, τόσο καὶ πιὸ κερδίζεις,

τὶς δυνατές τους οἱ ἀνεμοὶ πνοές τους ἂν κρατᾶνε.
Κι ἂν θῆς τὸν ἄσκαρτό σου νοῦ στὸ ἐμπόριο νᾶν τὸν στρέψεις

γιὰ νὰ ξεφύγεις τὴ σκληρὴ τὴν πείνα καὶ τὰ χρέη,
τοῦ πολυτάραχου γυαλιοῦ τὴ χρῆση θὰ σοῦ μάθω,

ἂν και δὲν εἶμαι καὶ πολὺ τῶν ταξιδιῶν γινώστης,
τὶ δὲν ἀρμένισα μακριὰ μὲ πλοῖο, παρὰ στὴν Εὐβοία

ἀπ' τὴν Ἀβλίδα, ποῦ ἄλλοτε ἀπ' τὴν ὀργὴ τοῦ Ἀνέμου
ἀμποδισμένοι οἱ Ἀχαιοί, σίναξαν τὸ στρατό τους.

στὸν ὄριογυναικότοπο τὴν Τροία γιὰ νᾶν τὸν πάνε
ἀπ' τὴν Ἑλλάδα τὴν ἱερή. Κι ἐκεῖθες στὴ Χαλκίδα,

γιὰ τοὺς ἀγῶνες πέρασα τοῦ ἀντρέιου Ἀμφιδάμα,
ποῦ οἱ γιοί του οἱ μεγαλόκαρδοι λογιῆς-λογιῆς τοὺς κίαναν.

Καυχίεμαι ἐκεῖ τοῦ τραγοῦδιοῦ πῶς πήρα τὸ βραβεῖο, —
τρίποδα ποῦ ἀφιέρωσα στὶς Μοῦσες τοῦ Ἑλικῶνα,
αὐτοῦ ποῦ μοῦ προτόμπνεψαν τὸ λαλο τὸ τραγοῦδι.

Ἔτσι τὰ πολυκόρφα δοκίμασα καράβια.

Μὰ θὰ σοῦ πῶ τὴ θέληση τοῦ Δία τοῦ ἀσπιδοφόρου,
μὰ ποῦ τὸν ἕμνο τὸν ἱερὸ μού δίδαξαν οἱ Μοῦσες.

Πενήντα μέρες ὕστερα ἀπ' τὰ πιστόφια τοῦ Ἡλίου,
καὶ μόλις τὸ δουλευτικὸ τέλεψαι καλοκαῖρι,
εἶν' ὁ καιρὸς τῶν ταξιδιῶν. Πλεούμενο κανένα
τότες δὲ σπᾶ, καὶ ἡ θάλασσα δὲν πνίγει τοὺς περάτες,
— ἔξὸν καὶ ὁ κοσμοτραναχτῆς Θεὸς ὁ Ποσειδῶνας,
ἢ ὁ Ρήγας τῶν Ἀθανάτων ὁ Δίας ἂν τὸ θελήσουν,
γιατὶ ἀπὸ κείνους κρέμονται στὸν κόσμον αὐτὸ τὰ πάντα,—
καὶ οἱ αὐτοὶ εἶν' ἀλαφρόπνοες, καὶ εἶνε στρωτὸ τὸ κῆμα
καὶ δίχως φόβο. Φόρτωσε καλὰ τότες τὸ πλοῖο
τὸ γλίγωρον καὶ ἀμόλα το τ' ἀγέρια νὰν τὸ στρώξουν.
Μὰ κάνε σπῆτι σου γοργὰ καὶ πάλε νὰ γιαγύρεις.
Μὴν καρτερὰς τὸ νέο κρασί, τὰ χινοπωροβρόχια,
τὸ σίμωμα τῆς χιμωνιάς καὶ τὴν ὀργὴ τοῦ Νότου,
ὁποῦροχεται μὲ τᾶμετρα τὰ χινοπωροβρόχια
τοῦ Δία, καὶ δέρνει τὸ γιαλὸ καὶ ἀπέραστον τὸν κίνει.

Ἀζόμα μὲ τὴν ἄνοιξη καλὰ ἔνε τὰ ταξίδια.
Ἦντας στὸ πῆλος τῆς συκιάς φανοῦν τὰ πρῶτα φύλλα,
ποῦν' ὄρατὰ στὰ βλέματα ὅσο ἴχνη πατημάτων
τῆς καλλιακούδας, ὁ γιαλὸς καλὸς εἶνε καὶ τότες.
Μὰ ὅσο γιὰ μέ, τῆς ἄνοιξης ταξίδι δὲν τὸ ἐγκρίνω,
οὔτε εἶνε καὶ τῆς γνώμης μου, τὴν ἀχάριστο ἔνε πάντα.
Τόνε ξεφεύγεις δύσκολα τὸν κίντυνο· μὰ ὁ κόσμος
ἀστόχαστα τίς πρᾶξεις του ρυθμίζει, καὶ τὸ χοῖμα
εἶν' ἢ ψυχὴ ποῦ κυβερνᾷ τοὺς ἔρμους τοὺς ἀνθρώπους.
Εἶνε φοιχτὸς ὁ θάνατος στὰ κῆματα, καὶ ὀρμήνια
σοῦ δίνω ἐγώ, τὰ λόγια μου καλὰ νὰν τὰ ζυγιάσεις.
Ποτές τὸ βίός σου ἀλάκαρο μὴ ρίξεις στὰ καράβια
ἄσε τὸ περισσότερο καὶ πάρε τὸ πῶς λίγο·
τὶ ὅσο φοιχτὸ ἔνε στὸ γιαλὸ νὰ βρεῖς τὸ θάνατό σου,
τόσο νὰ σπάσει καὶ ὁ ἄζωνας μᾶς παραφορτωμένης
ἀμάξας, καὶ τὸ φόρτωμα νὰ πάει κατὰ διαβόλου.

Φέροσον μὲ νοῦ καὶ διάλεξε πάντα τὴν εὐκαιρία.
Τριάντα χρόνων σὰν εἶσαι πιά ἢ λίγο παραπάνον,
παντρέψου καὶ τὸ ταῖρι σου στὸ σπιτικό σου ὀδήγη.
Ἦ βολικότερη ἐλικιά τῆς παντροιᾶς αὐτὴ ἔνε.
Ἦ κόρη ἄς ἀρραβωνιαστῆ δεκατεσσάρων χρόνων
καὶ δεκαπέντε ἄς παντρευτῆ. Παρθενοποῦλα πάρε,
γιὰ νὰν τῆς μάθεις τὴν ἀγνὴ ζωὴ. Γειτονοποῦλα
προτίμα, μὰ νὰ φυλαγτεῖς ἀπὸ τὴν ἀγοράβια.
Τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ στὸν ἄντρα εἶν' ἢ γυναῖκα
δίχως ψεγάδι, καὶ ὄλεθρος γυναῖκα ποῦ τὰ γένετια
γυρνεῖ, καὶ τὸν ἄντρα τῆς δίχως δαυλὶ τὸν κίσει,
καὶ ὅσο γερό, σὲ γλίγωρα γεράματα τὸν σέρνει.

Πρόσεχε, καὶ τὴν ὀργητὰ τρέμε τῶν ἀθανάτων.
Φίλο σου μὲ τ' ἀδέρφι σου μὴν κάνεις ἴσα καὶ ὅμοια.

μ' ἂν σοῦ συμβεῖ, μὴν ἀδικεῖς πρῶτος τὸν ἀδελφό σου.
Μὴν ἀραδιάξεις ψέματα μόνο γιὰ τὴν κουβέντα.

Ἄν σὲ πληγώσει φίλος σου μὲ λόγον ἢ μὲ πράξη,
πάρ' του ξεδίκαση διπλή· μ' ἂν μεταγνώσει καὶ ἔρθει
νὰ σοῦ μιλήσει, δέξου τον. Τὶ λυπηρὸ ἔνε πάντα
ἀπὸ ἓνα φίλο σ' ἄλλονε κανένας νὰ πηγαίνει.
Ἦ ὄψη σου τὴ γνώμη σου νὰ κρούβει. Μὴν καλέσεις
πάρα πολλοὺς στὸ δείπνο σου· μὰ οὔτε καὶ μοναχὸς σου
μὴν κάνεις δείπνο. Ὁ σύντροφος μὴν εἶσαι τῶν κακῶν
ἢ ὁ ραδιοῦργος τῶν καλῶν. Τὴν ψυχοβλάττρα φτώχεια
μὴν περιπαίξεις κανενός, τί ἔνε ἀπὸ Θεοὺς δοσμένη.
Εἶν' στοὺς ἀνθρώπους θησαυρὸς ἢ τσιγκουνιά τῶν λόγων
ἀσύγκριτος, καὶ ἡ χάρις τοὺς εἶνε στὸ μέτρο πάντα.

Ἄν πείς γιὰ κάποιονε κακὸ, θ' ἀκούσεις πῶς μεγάλο.
Σὲ γλέντι ρεφενέδικο μὴν πᾶς μὲ ξυνὰ μοῦτρα,
τί ἔνε τραγὴ ἢ φκαρίστηση καὶ τὰ ἔξοδα ἔνε λίγα.
Προῦτ' μὲ χέρι ἀκάθαρτα μᾶρου κρασιῶν μὴν κάνεις
σπονδὴς στὸ Δία καὶ στοὺς Θεοὺς τοὺς ἄλλους. Τὴν δέησή σου
δὲ θὰ δεχτοῦν καὶ προσοχὴ διόλου δὲ θὰ σοῦ δώκουν.
Ὁρθὸς στὸν ἥλιο ἐνάντια μὴν κατουράς, καὶ μήτε
ὀλόγυμνος καταμεσίς ἢ καὶ ὄξω ἀπὸ τὴν στρατὰ
σὰ βασιλέψει· τί οἱ νιχτιές εἶνε τῶν ἀθανάτων.
Νερό καθαρίο ποταμιῶν ἄστεροφτου μὲ τὰ πόδια
νὰ μὴν περάσεις, προσενηκὴ προτοῦ νὰν τοῦ προσφέρεις,
θαρῶντας τ' ὄριο ρέμα του καὶ νίβοντας τὰ χέρια
στὰ λαγαρὰ κορονόμια τὸν. Τὶ ὅποιος διαβεῖ ποτάμι
μὲ χέρι ἀκάθαρτα, οἱ Θεοὶ φοιχτὰ τὸν ἀποπιάρουν
καὶ τοῦ τοιμάζουν συμφορὰ γιὰ τίς μελλοῦσες μέρες.
Τὴν ἐποχὴ ποῦ τῶν Θεῶν εἶνε τὸ ἱερὸ συμπόσιο,
τὰ νύχια σου μὲ τὸ σουγιᾶ ποτές σου νὰ μὴν κόβεις·
οὔτε τὸ κρασοκάνατο ἀπάνω ἀπ' τὸν κρατήρα
μὴ βάνεις· γιατί ὄλεθρο θάταν αὐτὸ σημάδι.
Μὴν παραιτᾶς ἀτέλιωτο τὸ ἀρχιμισμένο σπῆτι,
νὰ μὴν κορνιάσεις μέσα του κρᾶχτισσα καλλιακούδα.
Ἄπὸ ἀνεγκαινίαστα μὴ φᾶς καὶ μὴ νιφτεῖς σκουτέλια,
μὴ λάχει τὴ βλαστήμια αὐτὴ καὶ ἀσκημια τὴν πλερώσεις.
Παιδάκι δωδεκάχρονο μὴ βάζεις νὰ καθίσει
σὲ τάφο, — αὐτὸ ἔνε κάκιστο. — καὶ ἄντρο ἄρρωστο θὰ φτιάξεις
γιὰ δωδεκάμηνο παιδί τῶμοιο σὲ συμβουλεύω.
Ἄντρας σὲ γυναικόλουτρο τὸ σῶμα του ἄς μὴ λούσει,
τὶ ἢ τιμοφρία τὴν πράξη του τὴν τέτοια θ' ἀλουνθήσει.
Ἄν σὲ θυσία παρεβρεθεῖς, τ' ἄχραντα τὰ μυστήρια
μὴν περιπαίξεις, οἱ Θεοὶ μὴν ὀργιστοῦν μαζί σου.
Σὲ ρεῖθρα ποταμιῶν ποῦ πᾶν στὴ θάλασσα, ἢ σὲ βρῦσες
μὴν κατουρήσεις, ἢ ἄλλη σου χρειά μὴν ἱκανοποιήσεις,
γιατὶ καὶ αὐτὸ καλύτερο δὲ θάταν ἀπὸ τᾶλλο.
Ἀπόφυγε φήμη κακὴ νὰ βγάλεις στοὺς ἀνθρώπους.
Ἦ φήμη εἶν' ἐπικίντυνη. Εὐκόλα τὴν κερδίζεις,

μὲ κόπο τὴ φορτώνεσαι μὰ δύσκολο σ' ἀφίνει.

Ἡ φήμη, ποῦ ἀναρίθμητοι λαοὶ τὴ διασκορπίζουν,
δὲ χάνεται, γιατί κι αὐτὴ κάποια Θεὰ θανάει.

Τοῦ Δία τίς μέρες κοίταξε κι ὕστερα δίδασκέ τες
στοὺς δουλεντές σου ταχτικά. Ἡ τριάντα 'νε τοῦ μῆνα
ἢ πιὸ καλὴ γιὰ πλερωμὴ καὶ ξέτασμα τῶν ἔργων,
οἱ λαοὶ σὰν παρακάθονται στίς λαϊκὲς τίς δίκες.

Ἴδου κι οἱ μέρες τοῦ σοφοῦ τοῦ Δία μὲ τὴν ἀράδα :

Ἡ πρώτη, ἢ τέταρτη, ἢ ἔφτατη, μέρ' ἅγια ποῦ ἡ Δητιώ μας
γέννησε τὸν Ἀπόλλωνα τὸ χρυσαρματολάτη.

Οἱ μέρες ὄγδοη κι ἔννατη τοῦ μῆνα ποῦ ὄλο ἀξιάειναι,
κατάλληλες εἶν' οἱ θνητοὶ τὰ ἔργα νὰ βολέψουν.

Ἡ ἐντέκατη, ἢ δωδέκατη, ἀσύγχριτες κι οἱ δύο

γιὰ κούρεμα ἢ μιὰ τῶν ἀρνιῶν κι ἡ ἄλλη γιὰ τῶν σταξιῶν
τῶν χωροπῶν τὸ θέρισμα. Μὰ ἡ δεύτερη ἀπ' τὴν πρώτη

ἀνώτερή 'νε, ὁποῦ μαθὲς ἢ ἀγεροκροεμασμένη
ἀράχνα κλώθει τὴν κλωστή μέσα στὸ καλοκαῖρι,

ἐνῶ ὁ σοφὸς ὁ μέριμηγκας πλήθιες προμήθιες κάνει.

Τότε ἄς γνιστεῖ στὸν ἀργαλιὸ νὰ κάτσει κι ἡ γυναῖκα.

Στὴ δεκατρίτη τοῦ ἔμπατοῦ τοῦ μῆνα νὰ μὴ λάχει
καὶ σπείρεις ταιριαστότερη γιὰ τὰ φυτὰ 'νε ἐκεῖνη.

Ἡ δέκατη ἔχτη ἐνάντια 'νε γιὰ τὰ φυτὰ, ὅμως εἶνε
κατάλληλη γι' ἀρσενικῶν γέννες. Γιὰ θηλυκὰ ὅμως
κακὴ καὶ γιὰ τὴ γέννα τους καὶ γιὰ τὴν παντρεία τους.

Οὔτε ἢ πρώτη—ἔχτη εὐνοϊκὴ γιὰ θηλυκῶν γέννα
ὅμως τραγιά καὶ πρόβατα νὰ μουνουχίσαις γνιάξου
γιὰ τὰ κοπάδια σου μαντρὶ νὰ φτιάξαις. Εἶν' ἀκόμη

κατάλληλη γι' ἀρσενικῶν γέννες, κι ὅσοι γεννιοῦνται
τότες, τὰ ψέματ' ἀγαποῦν, τὰ πλανερὰ λογάκια,

τὰ ζαχαρώματα καὶ τὸ κρουφὸ κουβεντολόι.

Τὴν ὄγδοη μουνούχισε γουρούνια καὶ δαμάλια,
τὴ μέρα τὴ δωδέκατη τὰ καρτερὰ μουλάρια.

Τὴν εἰκοστὴ ὡς τὴν εἰκοστὴ ἔννατη, γιὸ νὰ κάνειις
φρόνιμο καὶ πολύξερο, στίς πιὸ μακριὲς ἡμέρες.

Ἡ δέκατη γι' ἀρσενικά, γιὰ θηλυκὰ ἢ δεκάτη —

τέταρτη. Τότες χάιδεινε καὶ προῦνε τίς ἀρνάδες,

τὰ βώδια μὲ τὰ κέρατα καὶ τὰ κερτὰ τὰ πόδια,

τὸ ἀγριοδόνταρο σκυλὶ καὶ τὰ μουλάρια τᾶξια.

Καὶ προσφιλᾶξου ἀπ' τοὺς κακοὺς τοὺς πόνους τὴν τετάρτη

τὴ μέρα τοῦ σωζάμενου καὶ τοῦ ἔμπατοῦ τοῦ μῆνα,

τὴ ἡμέρα τούτῃ 'νε ἱερή. Τὴν τέταρτη τὴ μέρα,

γυναῖκα ὀδήγα σπῖτι σου, τοὺς οἰωνοὺς θωρῶντας

τὶ τὰ σημάδια τῶν πουλιῶν ἀλάθειντά 'νε πάντα.

Ἀπόφυγε τίς πέντατες ποῦνε φρογιτὲς ἡμέρες.

Τὶ ὡς λένε τότες οἱ Ἐρινύες τὴ γῆς περδιαβάξουν,

τὸν ὄρκο νὰ ἐγδικήσουνε, ὅπου ἢ Φιλονεικία

ἐγέννησε, τοὺς ψεύτορχους νὰ τιμωρεῖ ὅπως πρέπει.

Στίς δεκαφτά, τῆς Δήμητρας ἐξέτασε τὰ δῶρα,

καὶ ξάπλωσ' τα στὸν ἄνεμο, στὸ καλόστρωτο ἄλῳνι.
Κόψε καὶ ξύλα μπόλικα, ποῦ φτιάνουνε τὰ σπῖτια
καὶ τὰ καράβια τοῦ γιάλοῦ. Τὴν τέταρτην, ἀρχίνα
ν' ἀρμόξεις τὰ καίκια σου. Τὸ δεῖλι τῆς δεκάτης—
ἐννάτης, εἶν' καλύτερο ἀπ' τὴν τετάρτη. Ἡ ἐννάτη
ἢ μέρα 'νε ἢ πιὸ ἄβλαβη γιὰ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους.
Καλὴ καὶ γιὰ τὸ φῦτεμα, καλὴ καὶ γιὰ τὴ γέννα
ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν. Ὡστόσο λίγοι ξέρουν,
ἢ εἰκοσεφτά, ἢ καλύτερη πῶς εἶνε ἀπὸ τίς μέρες
γιὰ τὸ ἀνοίγμα τοῦ βαρελιοῦ, καὶ γιὰ τῶν μουλαριῶν
τὸ ζέψιμο καὶ τῶν βωδιῶν καὶ τῶν γοργῶν ἀλόγων,
καὶ γιὰ τὸ πρωταρμένισμα, στὸ μελανὸ τὸ κῆμα,
τῆς βάρκας τῆς πολύκουπης. Ὅμως λίγοι τὸ ξέρουν.
'Ἀνοιξε τὸ βαρέλι σου τὴν τέταρτην. Ἡ πιὸ ἅγια
εἶν' ἢ δεκάτη—τέταρτη. Τῆς εἰκοστῆς—τετάρτης,
καλὸ τὸ λένε τὸ πρωῖ, κακὸ τὸ ἀπόγειομά της.

Αὐτὲς εἶν' οἱ πιὸ χρήσιμες ἡμέρες στοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ ἄλλες εἶν' ἀνόριστες, ἀμάντευτες καὶ στεῖρες.

Πολλοὶ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλληνε παινοῦν μὰ δὲν τίς ξέρουν.

'Ἄλλοτε ἢ μέρα 'νε μητριά κι ἄλλοτε εἶνε μητέρα.

Μακαρισμένοι ὅσοι μποροῦν, ξέροντας ὅλα ἐτοῦτα,
καθάριοι στοὺς Θεοὺς μπροστά, νὰ βλέπουν τῶν πουλιῶν
τοὺς οἰωνοὺς, καὶ τίς κακὲς τίς προᾶξες νὰ ξεφεύγουν.

ROBERTO BRACCO

Η ΒΡΥΣΟΥΛΑ *

ΜΕΡΟΣ Γ'.

"Ίδια ἡ σκηνοθεσία, ὅπως στὴ δεύτερη πράξη. Μετὰ τὸ μεσημέρι. Ἡ θύρα τοῦ βάθου εἶναι ἀνοιχτή.

ΣΚΗΝΗ Α'. — *Βαλεντίνος, ἔπειτα ὁ Γέρο-Ζητιάνος.*

Βαλ. (Εἶναι μόνος, σιγοκαπνίζοντας τὴν πιπίτσα του, καὶ καταγίνεται νὰ κολλήσῃ χαρτὶ ἀπάνω σ' ἓνα μεγάλο τετράγωνο χαρτόνι βαλμένο καταγῆς. Εἶναι γονατισμένος, καὶ ἀλείβει μὲ γόμμα τὸ χαρτόνι. Ἐπειτα βάζει ἀπάνω ἄσπρες κόλλες καὶ τὶς ἰσιώνει μὲ τὸ χέρι γὰρ νὰ βγάλῃ τὶς ζάρες. Μουρμουρίζει χωρατεύοντας μὲ τὸν ἑαυτὸ του.) Ἡ ἐργασία ἐξευγενίζει τὸν ἄνθρωπο: κ' ἐπειδὴ, ἅμα βάλουμε κάτω τὰ τεφτέρια, εἶμαι ἄνθρωπος... (Ἀλλάζει κοιβέντα, ἀνασηκόνοντας λίγο τὸ χαρτόνι καὶ κοιτάζοντάς το.) Στὸ μέγεθος, μοῦ φαίνεται, πᾶν καλά. Μὰ τοῦ μάκρους δὲν πᾶν καλά, γιατί δὲ χωροῦνε ὅλα. (Ξαναβάζει κάτω τὸ χαρτόνι καὶ δείχνει μὲ τὸ δείκτη τὰ λόγια ποὺ θέλει νὰ ζωγραφίσῃ ἀπάνω, προσφέροντας μιὰ-μιὰ τις συλλαβές:) «Πω-λεῖ-ται ἀπὸ σή-με-ρον ἢ πα-ροῦ-σα βίλ-λα μὲ ὄ-λα τὰ ἔ-πι-πλα.» (Συλλογίζεται.) Ὅχι, δὲν τὰ χωρεῖ. Ἄς παραλείψουμε τὸ «ἀπὸ σήμερον,» γιατί, νὰ ποῦμε, ὁ ἔξυπνος ὁ ἀναγνώστης τὸ διαβάζει μεταξὺ τῶν γραμμῶν. (Σηκώνεται καὶ παίρνει ἀπάνω ἀπὸ τὸ ραφεῖο ἓνα μεγάλο καλαμάρι.) Ἐδῶ μέσα πρέπει νὰ βρῖσκεται μελάνι. (Ξαναγονατίζει καὶ μ' ἓνα πινελλάκι ποὺ εἶχε πρόχειρο ἀρχίζει καὶ ζωγραφίζει μὲ τὸ μελάνι, πάντα μορολογώντας.) Ἐνα «Πι» τεράστιο!

Ο Γ. (ἀπὸ μέσα.) Χίλια σὰν ἔχῃς, δῶσ' μου τὰ δυό...

Οὐλα σὺ πάρ' τα, καὶ τᾶλλα... ἐγώ.

Βαλ. ὦ! ὦ!... Ὁ συνάδερφός μου εἶναι ζωντανὸς ἀκόμα!

Ο Γ. (ἀπὸ μέσα, κοντύτερα.) Ἐλεῖστε τὸ φτωχὸ τὸ γέρο θαλασσινοῦ! (Παρουσιάζεται ἀπὸ τὸ βάθος. Εἶναι πιὸ σαράβαλο, πιὸ κροτωμένος, πιὸ κουρασμένος.)

Βαλ. Ὅριστε, ὄριστε, ἀγαπητὲ συνάδερφε. Δὲν μπορῶ νᾶρῶναι νὰ σᾶς κάμω τεμενάδες στὸν κήπο, γιατί ἐργάζομαι: δουλειὰ ποὺ ἡ εὐγενία σας δὲν τὴν κάνετε ποτέ! Ἄν θέλετε νὰ μοῦ χαρίσετε τὴν τιμὴ τῆς λουλουδάτης συνομιλίας, ἐμπρός, κοπιάστε, κοπιάστε!

Ο Γ. (μπαίνοντας ἀργά-ἀργά.) — Δίχως βαρκοῦλα, χωρὶς κουπιὰ, πείνα καὶ δίψα πάντα περῶν.

Βαλ. Μὰ αὐτὰ νὰ μπαγιάτικα ψάρια, νὰ πάρ' ἢ ὀργή! Ἡ εὐγενία σας λείπετε ἀπὸ δῶ, κοντὰ δυὸ χρόνια, μοῦ φαίνεται.

Ο Γ. (δίχως νὰ τὸ πολυνοιώθῃ.) Κοντὰ δυὸ χρόνια, νᾶσκα, ἀφεντιζό.

* Ἡ ἀρχὴ τῆς στὴ σελίδα 379.

Βαλ. Καὶ σὲ τόσον καιρὸ μέσα, δὲν ἔχετε συνθέσει τίποτα καινούριο; Τὰ ἴδια τραγουδάκια, τὰ ἴδια λόγια...

Ο Γ. Ἔ!

Βαλ. Κατάλαβα. Δὲ φουᾶ πρῶμο ἀεράκι γιὰ τοὺς ποιητάδες. Κ' ἡ εὐγενία σας, κύριέ μου, δὲν τὴν ἱκανοποιήσατε τὴν κοινὴ προσδοκία. Κ' ἔπειτα σοῦ λένε: «οἱ ἐλπιδοφόροι νέοι!» (Ἄφου κοιτάξῃ τριγύρω.) Κ' ἡ ἐκλαμπροτάτη συμβία σας;... Τί τὴν κάνετε τὴ γυναῖκα σας;

Ο Γ. Πέθανε.

Βαλ. ὦ, διάβολε! Γι' αὐτὸ ἔχεις αὐτὸ τὸ μελαγχολικὸ ὕφος. Αἶ, τὶ νὰ κάνουμε!... Ἡ γυναῖκα σου δὲν εἶτανε τόσο γερὴ σὰν κ' ἐσένα, καὶ πᾶν προσητέρα.

Ο Γ. Ἔ, ὄχι. Δὲν πέθανε ἀπὸ φυσικὸ θάνατο.

Βαλ. Καὶ πῶς πέθανε;

Ο Γ. Τὴν ἔκοψε τὸ τράμι.

Βαλ. Ἀλήθεια;!

Ο Γ. Ἐκεῖ κάτω, καθὼς στρίβουμε ἀπ' τὴ Μεργελλίνα.

Βαλ. Ἄ! αὐτὸ δὲν εἶτανε δίκαιο!

Ο Γ. Ἄν ὁ θεὸς τὴν ἐπαίρνε, ὑπομονή! Μὰ ἔτσι... (Κλαίει λίγο.) Ὅχι, ὄχι! Ὅχι, ἔτσι!

Βαλ. Καὶ γιατί δὲν ἦρθες πιά ἀπὸ ταῦτα τὰ μέρη.

Ο Γ. Κεῖνὴ τὴν ἴδια τὴ μέρα, μὲ πιάσανε καὶ μὲ πήγανε στὴ φυλακή.

Βαλ. Στὴ φυλακή;!

Ο Γ. Νᾶσκα, ἀφεντικὸ. Φυλακὴ δὲν εἶναι τὸ φτωχοκομεῖο;

Βαλ. Ἄ, στὸ φτωχοκομεῖο σὲ πήγανε. Κ' ὕστερα, σὲ διώξανε;

Ο Γ. Ὅχι, ἀφεντικὸ. Κρουφά-κρουφά... τῶσκασα.

Βαλ. Ἐκαμεις ἄσκημα. Ἐκεῖ κάτω, ἓνα κρεββάτι καὶ μιὰ σούπα, τὰ εἶχες.

Ο Γ. Τὴν ἐλευτεριά, κύριε! Τὴν ἐλευτεριά πρῶτ' ἀπ' ὅλα!

Βαλ. Τὸ ξέρω. Μὰ πρέπει καὶ νὰ τρῶμε.

Ο Γ. Νὰ τρῶμε, πάντα κάτι θὰ βρεθῇ. Ἄνθρωποι μὲ πονετικὴ καρδιά πάντα βρίσκονται. Λέγει ὁ ἓνας ὄχι; ὁ ἄλλος θὰ πῆναί. Εἶναι πρόσωπα ποὺ ἐμένα δὲ μοῦ εἶπανε ποτέσ ὄχι.

Βαλ. (σηκώνεται ψάχνοντας τίς τσέπες του.) Ἐγώ, κατὰ κανόνα, λέγω ὄχι, γιατί ἡ πονετικὴ καρδιά δὲν εἶναι δουλειὰ γιὰ τίς πλάτες μου. Μὰ, ἐπειδὴ σήμερα, γὰρ νὰ συνεχίσω μιὰ παλιὰ συνήθεια... ὄχι δική μου, θέλω νὰ σοῦ πῶ ναί, μπαλώσου. (Τοῦ δίνει μιὰ πεντάρα.) Καί... μ ἄ ρ ς! (Ξαναπιάνει τὴν ἐπιγραφὴ του.)

Ο Γ. (δίχως νάχη τὴ δύναμη, προσπαθεῖ νὰ κἀνῃ τὸ χοροῦδάκι του:)
Λά, λά, λά...

Λά, λά, λά... (Μὰ δὲν τὰ καταφέρνει.)

Βαλ. Μὴ λαβαίνῃς τὸν κόπο, μὴ λαβαίνῃς τὸν κόπο. Σὲ ἀπαλλάσω!

Ο Γ. Δὲν μπορῶ, καταλαβαίνετε, γιατί δὲν εἶναι πιά ἐκεῖνὴ ποὺ μοῦ ἔδινε τὸ χροῖνο.

Βαλ. (ἔπειτα ἀπὸ λίγη σιωπὴ.) Μ' ἂν κάθισαι καὶ περιμένεις ἐδῶ κι ἄλλα ἔσοδα, γέρο μου, χάνεις ἄδικα τὸν καιρὸ σου. Γιατί

ὁ ἄλλος ὁ συνάδερφός σου — ὁ συνάδερφός σου στή φιλολογία — δὲν εἶναι σπῆτι κι ὅσο γιὰ τὴν κυρία μὴν ἐλπίζης πὼς θὰ γυρίσῃ νὰ σὲ κοιτάξῃ. Καὶ νὰ σὲ δῆ, δὲ θ'ἄχῃ οὔτε τὴν παραμικρὴ ἰδέα πὼς σὲ γνώριζε μιὰ φορὰ.

Ὁ Γ. (χαμογελώντας λίγο.) "Ε, ἔ!... Σᾶς ἄρεσει νὰ χωρατεύετε.

Βαλ. Πολὺ πιθανόν' μὰ πρὸς τὸ παρόν, δὲ χωρατεύω.

Ὁ Γ. Μὲ συμπαθοῦσε τόσο, ἡ κυρία!

Βαλ. Μὲ τὴ διαφορὰ πὼς σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, τὰ πράματα δὲν πάνε πάντα τὸν ἴδιο δρόμο. Γίνονται χίλιω λογιῶ ἀναποδιές. Ἐκεῖ κάτω, στὴ Μεργελλίνα, πεθαίνει ἡ γυναίκα σου κάτω ἀπὸ τὸ τραῦμα, κ' ἐδῶ, στὸ Πανσίλυπο, τρελαίνεται ἡ κυρία πού σὲ συμπαθοῦσε. Δὲν εἶναι νᾶχῃς ἐμπιστοσύνη, ἀγαπητέ μου φίλε.

Ὁ Γ. Πάντα σᾶς ἄρεσε νὰ χωρατεύετε.

Βαλ. Δῶσ' του! τὸ χαβιά του!

ΣΚΗΝΗ Β.—*Βαλεντῖνος, ὁ Γέρο-Ζητιάνος, Τερέζα.*

Τερ. (ἀπὸ μέσα.) Ποίος εἶν' αὐτὸς πού μοῦ πατάει τὴν οὐρά μου;...

Εἶναι τὸ φόρεμα τ' ὄρατο αὐτό!... Μοῦ τὸ τσιλακώνετε.

Ὁ Γ. (χαρούμενος, πρὸς τὸ Βαλεντῖνο.) Τώρα θὰ τὸ δῆτε ἂν μὲ συμπαθῆ ἄκόμα!

Τερ. (ἔρχεται ἀπὸ τὴν πρώτη θύρα δεξιά. Φορεῖ ἀρκετὰ ἀκατάστατα ἕνα ὄρατο φόρεμα τοῦ χοροῦ, ἀνοιχτόχρωμο. Ἔχει γυμνά τὰ μπράτσα καὶ τὸ λαιμό. Τὰ μαλλιά της εἶναι μπερδεμένα, ἀλλόλοτα χαμομένα κῶτσο λίγο πρὸς τὰ πίσω χαμηλά, καὶ ἀνάμεσά τους, ἀπάνω στὸ μέτωπο σχεδόν, φαίνεται ἕνα παράξενο φευτοστολίδι μὲ χρῶμα πολὺ χτυπητό. Φορεῖ στὰ πόδια παλιὰ σκαρπίνια ξεκοῦμπωτα, καὶ περπατεῖ ἀργά-ἀργά μὲ ἀθῶο χαμάρι, σάν κοριτσάκι πού φόρεσε τὰ καλά, γυρίζοντας νὰ βλέπῃ τὴν οὐρά της. Εἶναι κατάχλωμη. Τὰ χαρακτηριστικά της ἔχουνε τὴν ἀκηρησία τοῦ μαρμάρινου ἀγάλματος, δίχως τὸ παραμικρὸ ἴχνος πόνου ἢ πίκρας.)

Ὁ Γ. (προσκλίνεται.) Ὁ φτωχὸς ὁ γέρο θαλασσινός... .

Βαλ. Σῶπα, κ' εἶναι περιττό, ἀνώφελο! (Πρὸς τὴν Τερέζα, προσπαθώντας νὰ τὴν κάμῃ νὰ καταλάβῃ.) Τὸ νού σας, κυρία Τερέζα. Εἶναι μελάνια ἐδῶ. (Μέσα του.) Μὰ καλῆτερα θάνα νὰ μετακομίσουμε τὸ μαγαζί. (Πρὸς τὴν Τερέζα, καθὼς μαζεύει τὰ σύνεργά του καὶ σηκώνεται.) Ἔτσι δὲν ἔχετε φρόβο νὰ λερώσετε τὸ φόρεμά σας.

Τερ. Εἶσαι πολὺ εὐγενής, ἐσύ. Ἀπὸ ποιὸν ἔμαθες;

Βαλ. Ἐμάθα ἀπὸ σᾶς, κυρία Τερέζα.

Τερ. Καὶ πού μ' ἔχεις ἀνταμώσει;

Βαλ. Μὰ παντοῦ, θαρρῶ.

Τερ. Καὶ πὼς εἶμουνα ντυμένη;

Βαλ. (κάνοντας τόπο ἀπάνω στὸ γραφεῖο, ἀνάμεσα στὰ βιβλία, τὰ χαρτιά, καὶ στὶς ἐφημερίδες.) Ὅχι, σάν καὶ σήμερα. Σήμερα, εἶστε πιὸ κομψή.

Τερ. (εὐχαριστημένη.) Ναί, ναί! Βέβαια!

Βαλ. Εἶστε ντυμένη μὲ πιὸ λουσο.

Τερ. Εὐχαριστῶ! (Κοιτάζει μὲ προσοχὴ τὸ φόρεμά της ἐδῶ κ' ἐκεῖ.)

Ὁ Γ. (ἐπιμένοντας γιὰ νὰ τὸν προσέξῃ ἡ Τερέζα καὶ δίνοντας τὸνο ἰκεσίας στὰ στιχάκια του:)

Κλείσε τὰ μάτια—πάνου στὸ κῦμα,
καὶ νὰ τ'ἀνοίξῃς—σὰ δῆς στεριά... .

Τερ. (πού σ' αὐτὰ τὰ λόγια γύρισε νὰ δῆ, ἔπειτ' ἀπὸ λίγη σιωπὴ, συμπληρώνει τὴ στροφὴ, μ' ἕνα μονότονο τονισμό, σὰ νὰ θέλῃ νὰ μιμηθῆ ἀσύνειδα τὴ φωνὴ τοῦ γέρου ζητιάνου:)

Σὰ δῆς στεριά—ὄρτσα παννιά:
βάρδα ἀπὸ ξέρα—νύχτα καὶ μέρα.

Βαλ. (τινάζεται μὲ ἀπορία καὶ λέγει μόνος του.) Παράξενο!

Ὁ Γ. (μὲ χαρὰ γιὰ τὸν θυμῆθηκε ἐκεῖνη.) Ζήτω! Ζήτω!

Τερ. (τὸν πλησιάζει καὶ τὸν καλοκοιτάζει μὲ περιέργεια.)

Βαλ. (ἐνδιαφέρεται μὲ τὸ ἀπροσδόκητο αὐτὸ φαινόμενο, πού θυμῆθηκε ἡ Τερέζα, καὶ πηγαίνει κοντὰ της, σὰ νὰ θέλῃ νὰ κάμῃ κι ἄλλο πείραμα.) Κυρία Τερέζα, θέλετε νὰ δώσετε αὐτὲς τὶς πεντάρες στὸ γέρο σας τὸ ζητιάνο; (Τὴς δίνει πεντάρες.)

Τερ. (μὲ κίνημα μηχανικό, παίρνει τὶς πεντάρες. Ἔπειτα κάνει ἕνα βῆμα ἔμπρός, σὰ νὰ ζητῇ κάποιον, πού δὲν τὸν βλέπει.)

Βαλ. (δείχνοντας τὸ Γέρο.) Σὲ τοῦτον, σὲ τοῦτον!

Ὁ Γ. (ἀπλώνει τὴν παλάμη, μὲ ἀγωνία.)

Τερ. (τοῦ χαμογελά. Διστάζει, κλονίζεται.)

Βαλ. Λοιπόν;

Τερ. Ἀργότερα.

Ὁ Γ. (τραβώντας πίσω τὸ χέρι του, ἀποχαρδιωμένος.) Ἀπὸ τότε πού ἔχασα τὴ γοιὰ μου, δὲν ἔχω πιά τύχη!

Βαλ. Ἀφοῦ σοῦ τὶς ἔταξε «ἀργότερα», μπόρεις νᾶσαι βέβαιος πὼς θὰ σοῦ τὶς δώσῃ. (Πρὸς τὴν Τερέζα.) Δὲν εἶν' ἀλήθεια; θὰ τοῦ τὶς δώσετε!

Τερ. (γλυκά.) Δὲν ξέρω.

Βαλ. Ναί, θὰ τοῦ τὶς δώσετε, γιὰτὶ εἶστε καὶ σεῖς ἕν' ἀπὸ κείνα τὰ πρόσωπα πού δὲν τοῦ εἶπανε ὅχι ποτέ.

Τερ. ... Εἶμαι τόσο μικρή!...

Βαλ. Μάλιστα! (Στέκεται μιὰ στιγμὴ καὶ τὴν κοιτάζει καλά' ἔπειτα, ἀνασηκώνει τοὺς ὄμους, μαζεύεται στὸν ἑαυτό του, γυρίζει στὸ γραφεῖο, ξαναπιάνει τὸ πινελλάκι καὶ συνεχίζει τὴ ζωγραφικὴ του στὸ χαρτόνι, λέγοντας ὅ,τι γράφει μὲ σιγανὴ φωνή:.) «Πολεῖται ἡ παροῦσα βίλλα μὲ ὅλα τὰ ἔπιπλα.»

Τερ. (πρὸς τὸ Ζητιάνο, σὰ νὰ ἠθέλε νὰ τὸν καταπραΰνῃ.) Εἶσαι καὶ σὺ καλός!

ΣΚΗΝΗ Γ.—*Βαλεντῖνος, Τερέζα, ὁ Γέρο-Ζητιάνος, Στέφανος.*

Στέφ. (ἔρχεται ἀπὸ τὸ βάθος, ἀδυνατισμένος, κατσομφιασμένος. Περνώντας, λοξορίχνει στὴν Τερέζα μιὰ ματιά, πεφισσότερο ἄγρια παρά σύμπονετική, καὶ δίχως νὰ δώσῃ προσοχὴ στὸ Ζητιάνο, πού προσκλίνεται στὸ πέραςμά του, κάθεται.)

Βαλ. Γύρισες πολύ;

Στέφ. Ναι.

Τεφ. (βλέποντας τὸ Στέφανο νὰ μπαίνει, εἶχε πάρει τὴ στάση τῆς μαθη-
τρούλας ποὺ φοβᾶται τὴν παρουσία τοῦ ἀγριωποῦ δασκάλου, καὶ
τώρα, σιγανά, φέρνοντας τὸ δείχτη στὰ χεῖλη τῆς, ὁρμηνεύει τὸ
Ζητιάνο νὰ μὴ μιλήσῃ.) Σςςςτ!... μιλιὰ!... "Ἐλα! "Ἐλα μαζί
μου. (Τὸν πιάνει ἀπὸ τὸ μπράτσο, γαντζώνεται θαρρεῖς ἀπάνω του
γιὰ νᾶβρῃ προστασία, καὶ τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὸν κήπο, κρυφολέγοντάς
του.) Περπάτα, σιγά, σιγά...

Στέφ. (μὲ τὴν ἀκρὴ τοῦ ματιοῦ, κοιτάζει τὴν Τερέζα καὶ τὸ Ζητιάνο
ποὺ φεύγουνε.) Ἄπὸ πότε εἶταν ἐδῶ;

Βαλ. Ποιός; Ἡ κυρία Τερέζα;

Στέφ. Ἐννοεῖται, — ποιός ἄλλος;

Βαλ. Δυὸ-τρία λεπτά.

Στέφ. (μὲ ἀόριστη δυσπιστία.) Μιλοῦσε... μὲ τὸ Ζητιάνο;

Βαλ. Λίγο μ' αὐτόνε, λίγο μ' ἐμένα...

Στέφ. Κ' ἔφυγε, γιατί ἦρθα ἐγώ;

Βαλ. Κοίτα, μὴ θέλῃς νᾶβρῃς σειρά σ' ὅ,τι κάνει ἢ σ' ὅ,τι λέγει,
γιατὶ θᾶτανε τρέλα χειρότερη ἀπὸ τὴ δική τῆς.

Στέφ. "Α, ὄχι. "Ἐτσι κάνει πάντα. "Ὅστε ὑπάρχει κάποια σειρά.

Βαλ. (γιὰ νᾶλλάξῃ ὀμιλία, ἀποτελειώνοντας τὴν ἐργασία του.) Νὰ τὸ
κεράσουμε στὰ κάγκελλα ποὺ εἶναι πρὸς τὸ δρόμο, αὐτὸ τὸ
μαραφετί, ἢ ἀπάνω, σὲ κανένα παράθυρο στοῦ ἀπάνω πάτωμα;
"Ἐγὼ θᾶλλεγα: καλῆτερα στὰ κάγκελλα. Ἐκεῖ θὰ φαίνεται πιὸ
καλά. Σοῦ τόφτεαξα, τέλειο ἀριστούργημα! Καὶ εἶμαι βέβαι-
ος, ἅμα τὸ διαβάσουνε, βροχή οἱ μουστερηδες! Ἐδῶ, στοῦ
Πανσίλυπο, δὲν εἶνε ποτέ γιὰ πούλημα οὔτε πιθαμὴ οἰκόπεδο.
Καὶ νὰ παρουσιαστῇ ὁ ξένος, ὁ παραλῆς...

Στέφ. Μὴν ἐνοχλήσῃ. Ἡ βίλλα εἶναι πωλημένη.

Βαλ. Νά τα! Μιὰ φορὰ ποὺ ἐργάστηκα κ' ἐγὼ στὰ σοβαρά! Νά!
(Φασκεῖ ὀνει τὸ χαρτόνι.) "Ὅστε, σὰν ἔκαμες τὴν ἀπόφαση νὰ
πωλήσῃς, τὸν εἶχες κιόλα τὸν ἀγοραστή;

Στέφ. Εἶτανε κιόλα μιὰ σοβαρὴ πρόταση.

Βαλ. Τότε, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία: ὁ ἀγοραστής σου... εἶτανε
γυναίκα.

Στέφ. Μὴν κάνῃς ταπεινοὺς ὑπαινιγμούς, ἠλίθιε!

Βαλ. Ἡλίθιος ὅσο θέλεις, μὰ ἢ πριγκηπέσσα Μεράλδα Χέλλερ
εἶταν ἐνθουσιασμένη μὲ τούτη τὴ βιλλίτσα, καὶ σὺ, τὸ κάτω-
κάτω, ἂν τῆς τὴν ποντοῦσες, δὲ θὰ κηλιδωνες διόλου τὴν ἀξιο-
πρέπειά σου. Τὸ μόνο παραπανιστὸ κέρδος ποὺ θὰ τσέπωνες
θᾶτανε νὰ μπορῆς νὰ τὴν ξαναβλέπῃς συχνὰ τὴ βιλλίτσα σου
καὶ νὰ βροίχῃς ἐδῶ καμιά ἀναμνηστικὴ πλάκα πρὸς τιμὴ σου.
(Πηγαίνει καὶ βάζει τὸ χαρτόνι ἀπάνω σ' ἓνα ράφι τῆς βιβλιοθήκης.
Φαίνεται καὶ ἀπὸ μακριὰ ἢ ἐπιγραφὴ: «Πολεῖται ἢ παροῦσα βίλλα
μὲ ὅλα τὰ ἐπιπλα.»)

Στέφ. Δὲν ἔχω πιά καμιά σχέση μαζί τῆς ἀπὸ τότε ποὺ βγῆκε
στὰ φόρα τὸ σκάνταλο ποὺ φανέρωσε τὴν καταγωγὴ τῆς καὶ
τὴν ὑπολιτὴ ζωὴ τῆς. Τὸ ξέρεις καὶ καμώνεσαι πὼς δὲν τὸ

ξέρεις, γιατί βρίσκεις γούστο νὰ μοῦ πετᾷς τὰ βέλη τῆς
ἐιρωνείας σου.

Βαλ. Αὐτό, ἂν δὲν κάνω λάθος, τὸ λένε «μανία καταδιώξεως.»
"Ἐγὼ μιλοῦσα μὲ ὀλη τὴν καλὴ πίστη, γιατί ποτέ μου δὲ
ζάλιστηκα γιὰ τὴν προειρημένη κυρία ὅσο γιὰ τὸν Αὐτοκρά-
τορα τῆς Κορέας, ποὺ δὲν ἔλαβα ἀκόμα τὴν εὐχαρίστηση νὰ
κάμω τὴ γνωριμία του. "Ἐγινε σκάνταλο; Τὰ χίλασες μαζί
τῆς; Δὲ θὰ ξαναἰδωθῆτε ποτέ πιά; Χαίρουμαι πολὺ, καί...
εἰσέρχομαι στὴν ἡμερησία διατάξη. Ἐκεῖνο ποὺ ἠθελα εἶναι
νὰ μὴν τὴν ἔχῃς πωλήσει στὰ κουτουροῦ, γιὰ πέντε
παράδες.

Στέφ. Ὁ ἀγοραστής εἶναι πολὺ πλούσιος.

Βαλ. Ποιός εἶναι;

Στέφ. Κάποιος κύριος Μαρκολίνης.

Βαλ. Τραπεζίτης;

Στέφ. Ὅχι. Εἶναι δερματέμπορος.

Βαλ. "ὦ, Θεέ!... Ἐγὼ θὰ ἠθελα τοῦλάχιστον τραπεζίτη. Κ'
ἔπειτα μοῦ φαίνεται πολὺ πορᾶξενο πὼς γνωρίζεις ἐσὺ ἔτσι
πρόστιχο κόσμο.

Στέφ. Εἶναι πελάτης τοῦ συμβολαιογράφου μου.

Βαλ. Εἶναι κεῖνος ὁ γοντράνθρωπος ποὺ, ἐφωδιασμένος ἀκριβῶς
μὲ μιὰ συμβολαιογραφικὴ σύσταση, ἦρθε χτὲς μπράτσο μὲ
τὴ γυναίκα του; Αὐτὸς εἶτανε σωστὴ φρόνια ἐκεῖνη ὅμως
εἶχε μιὰ μυτούλα ἀνασηκωτὴ ποὺ ὑπόσχεται πολλά. Θὰ τοῦ
φτειάξῃ καὶ θὰ τοῦ φτειάξῃ ὁμορφιές σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸ μικρὸ
παράδεισο. Κι αὐτὸ μὲ παρηγορεῖ.

Στέφ. Μὲ λίγα λόγια, εἶσαι χαρούμενος σήμερα; Τὸ ξεπούλημά
μου σὲ διασκεδάζει;

Βαλ. (σοβαρεῖται.) Τί νὰ σοῦ ἀπαντήσω; Θὰ φαινότανε ἴσως
πιθαμὸ αὐτὸ ποὺ λές, ἂν δὲν εἶσουν ἐσὺ ποὺ μοῦ δίνεις
καὶ τρώω.

Στέφ. Κ' ἐλπίζεις πὼς θὰ μπορέσω νὰ ἐπιτρέψω ἀκόμα πολὺν
καιρὸ στοὺν ἑαυτὸ μου τὴν πολυτέλεια, νὰ σοῦ δίνω νὰ τρῶς;

Βαλ. Ὡς τόσο, θὰ πάρῃς χρήματα ἀπὸ τὸν κύριο Μαρκολίνη.

Στέφ. Ἐχω χρέη, καὶ πρέπει νὰ τὰ ἐξοφλήσω.

Βαλ. "Αν ἔχῃς πωλήσει σὲ λογικὴ τιμὴ, περιθώριο θὰ μείνῃ.
Κ' ἔπειτα... εἶν' ἀλήθεια, ναι, πᾶνε δυὸ χρόνια καὶ ἀπάνω ποὺ
δὲν ἀποφασίζεις νὰ γράψῃς οὔτε μιὰ λέξη, γιατί ἴσα-ἴσα στὴν
ἀπόλυτη ἐλευθερία ποὺ λαχταροῦσες κ' εἶτανε τῆς μοίρας σου
νᾶποχήσῃς, δὲ βρῆκες παρὰ ἓνα πούφ! Μὰ ποιός τὸ ξέρει!
(Σὰ νὰ προσπαθῇ νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος.) Κατὰ τὴ γνώμη μου,
μὲ τὴν ἴδια τὴν πίκρα σου γιὰ τὸ ἀγαθὸ ποὺ ἔχασες, μπορεῖς
νὰ ξαναγεννηθῆς. (Ξαναβάζοντας σὲ τάξη ἀπάνω στοῦ γραφεῖο τὰ
χαρτιά, τὰ βιβλία, τὲς ἐφημερίδες.) Καὶ δὲ θᾶναι διόλου ἀνάγκη
νὰ ἐπιμεινῇς νὰ γράψῃς τὸ ἔργο ποὺ θὰ σαστίσῃ ὁ κόσμος,
τὸ ἔργο τὸ ἀθάνατο. Κάθε ἄλλο! "Αν ἀποφασίσῃς, μιὰ καὶ
καλὴ, νὰ πετᾷς στίς φλόγες τοῦ καθαρῶν τὸ χειρόγραφο
μ' ἐκεῖνο τὸ καταραμένο πρῶτο ἄσμα. (τὸ δείχνει μὲ λύσσα

ἀπάνω στο γραφείο,) πού ἔγινε ὁ ἐφιάλτης σου, θὰ ξαναφιλι-
ωθῆς μὲ τὸ καλαμάρι καὶ ἄλλα τὰ λεφτά, τότε, δὲν μπορεῖ
παρὰ νὰρθοῦνε. Μὲ τὸ ὄνομα πού ἔχεις!

Στέφ. Ἄ, ἄ! Μὲ τὸ ὄνομα πού ἔχω!

Βαλ. Δὲν τὸ ξεχάσανε διόλου, ξέρεις. Μ' ὅλη τὴ σιωπὴ σου, τὸ
διαβάζω συχνὰ στὶς ἐφημερίδες, στὰ περιοδικά...

Στέφ. Τὸ θυμοῦνται μόνο γιὰ νὰ φωνάζουνε στὸν κόσμον πὼς
δὲν ἔδωκα ὅ,τι περιμένανε ἀπὸ μένα τὸ θυμοῦνται γιὰ νὰ
μοῦ χτυποῦνε στὰ μοῦτρα τὴν προσωπικότητά μου, γιὰ νὰ
ἐπικυρώνουνε τὴν ἀδυναμία μου, γιὰ νὰ με καταδιώκουνε κι
αὐτοὶ σὰν ἄσπλαχνοι τοκογλύφοι.

Βαλ. Ἄσ' τους νὰ βγάλουνε τὸν κόρακα, καὶ ρίξου σὲ τίποτα
πραχτικώτερο.

Στέφ. Σὲ τί;

Βαλ. Ἀκούω νὰ λένε πὼς μὲ τὴ δημοσιογραφία βγάζει κανεὶς
πολλά. Κάνε τὸ δημοσιογράφο. Δὲν πιστεύω νᾶναι καὶ πολὺ
δύσκολο ἐπάγγελμα.

Στέφ. Εἶναι τὸ ἐπάγγελμα τῆς γραπτῆς ψευτιάς καὶ γιὰ νὰ γράφης
ψέματα, χρειάζεται ἐξυπνάδα.

Βαλ. Ἐχεις ἐσύ, ἕνα σωρὸ!

Στέφ. Θαρρεῖς πὼς εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ μὲ κολακεύης. Βγάλ' το
ἀπ' τὸ νοῦ σου; Μιὰ φορὰ σὲ πλέρωνα καὶ γι' αὐτὸ ἀκόμα.
Τώρα, ὄχι! Ἡ κολακεία μὲ θυμώνει, μὲ φαρμακώνει, μοῦ
ἀφορμίζει ὅλες μου τὶς πληγές. Ποῦ εἶναι ἡ ἐξυπνάδα μου,
τὸ μυαλό μου τώρα πιά; Ποῦ εἶναι; Ποῦ εἶναι; Δὲν τὸ ξανα-
βροῖσκω οὔτε γιὰ νὰ δημιουργήσω τὸ ἔργο τὸ ἀθάνατο, οὔτε
γιὰ νὰ σκύψω νὰ μουντζουρώσω ταπεινὰ ἕνα κουρελόχαρτο.
(Μὲ παραχαζικὴ ὑπερέξαψη.) Ἐχω περᾶσει νύχτες ἀλάκαιρες,
ἔδῶ, ἔδῶ—καὶ δὲν τὸ ἀγνοεῖς ἐσύ—δίπλα στο γραφείο τοῦτο,
ζητώντας μιὰ εἰκόνα, ζητώντας μιὰ ἰδέα ὀλοιαδίποτε, σφυρο-
κολώντας ἀνώφελα τὸ κεφάλι μου, παραζώντας πού δὲν εἶχα
τὴ δύναμη νὰ σκεπτῶ, θεατῆς ὁ ἴδιος τῆς ἀγωνίας τοῦ πνεύμα-
τός μου, καὶ νοιώθοντας, ἔπειτα, σὰ νὰ εἶχα αἴσθησι καὶ μετὰ
τὸ θάνατό μου, τὸ ξέσκιμα τοῦ λειψάνου μου φαγωμένου
ἀπ' τὰ κοράκια! (Σιωπὴ. Ἐπειτα, πένθιμος, μὲ τὰ μάτια στυλω-
μένα.) Τὸ μυαλό μου δὲ δουλεύει πιά. Νὰ ἡ τρομερὴ ἀλήθεια.
Μοιάζει σὰ μηχανὴ πού τῆς ἔλειψε γιὰ πάντα ἡ δύναμη πού
τὴν κινοῦσε!

(Σιωπὴ.—Ἀκούεται ἀπὸ μέσα τὸ τραγούδι τοῦ Ζητιάνου, πού
ξαναχορεύει τώρα.)

Ο Γ. (ἀπὸ μέσα.) Λά, λά, λά,
λά, λά, λά...

(Ἀκούεται καὶ ἡ φωνὴ τῆς Τερέζας, πού ξαναλέγει ἀπαλότατα τὸ
τραγούδι, χτυπώντας πολὺ ἀλαφρὰ καὶ τὰ χέρια, γιὰ νὰ τοῦ κρατῇ
τὸ χρόνο, ὅπως ἔκανε ἡ πεθαμμένη Γριά:)

Τεφ. (ἀπὸ μέσα.) Λά, λά, λά,
λά, λά, λά...

Βαλ. (τινάζεται.) Μὰ εἶν' αὐτὴ! (Πηγαίνει στὴ θύρα τοῦ βάρου γιὰ

νὰ τὴ δῇ. Ἡ φωνὴ τῆς Τερέζας ἀκούεται μακρῆτερα.)

Στέφ. (δίχως νὰ στρέψῃ, μὰ ὅλος συρμένος ἀπὸ κείνη τὴ φωνή:)
Τί κάνει;

Βαλ. Προβαίνει μὲς στο δασάκι μαζί μὲ τὸ ζητιάνο, καὶ χτυπᾷ
ρυθμικὰ τὰ χέρια, ἐνῶ αὐτὸς κάνει πὼς χορεύει τὸ συνηθισμένο
τὸ χοροῦδάκι του γιὰ τὸ εὐχαριστῶ. (Πολὺ εὐχαριστημένος, σὰ νὰ
μιλᾷ μόνος του.) Εἶναι φανερό, θὰ τοῦ ἔδωκε ἔλεημοσύνη.
(Ἡ φωνὴ τῆς Τερέζας σβῆνει μακριά.)

Στέφ. Χτυπᾷ τὰ χέρια;

Βαλ. Ναί, ὅπως ἔκανε ἡ γριούλα. Θυμᾶσαι.

Στέφ. (μὲ τὸ νοῦ τοῦ ἀλλοῦ.) Ὅχι.

Βαλ. Ὅπως ἔκανε ἐκείνη ἡ γυναικούλα, ἡ ζαρόγρια, πού συνόδευε
τὸ διακονιάρη.

Στέφ. Καὶ ἐκείνη ἡ γυναικούλα δὲν τονε συνοδεύει πιά;

Βαλ. Ἀφοῦ πέθανε!... (Ἀρκετὴ σιωπὴ. Ὅλο καὶ κοιτάζει μὲ ζωηρὴ
εὐχαρίστησι, καὶ μὲ σκόπιμη ἐπιμονὴ σχολιάζει.) Τώρα, ἔπαψε
ὁ χορὸς. Ὁ γέρος μουτσοκλαίει, καὶ αὐτὴ τοῦ μιλᾷ.

Στέφ. Τί τοῦ λέει;

Βαλ. Εἶναι τόσο μακριά! Βλέπω καὶ δὲν ἀκούω. Ἐκείνη τὸν
προσκαλεῖ νὰ καθίση δίπλα τῆς, κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη τὴ
βαλανιδιά... Μὰ κάτι πολὺ τρυφερὸ θὰ τοῦ εἶπε τώρα, γιὰτὶ
ὁ γέρος δὲν κλαίει πιά. Κάθονται κ' οἱ δυὸ καταγῆς, καὶ
φαίνονται σὰ χαρούμενοι.

Στέφ. (μὲ σκληρὸ τόνο.) Βαλεντῖνε, ἔλα δῶ!

Βαλ. (πλησιάζοντας.) Τί εἶναι;

Στέφ. Τίποτα μ' ἐνοχλοῦσες.

Βαλ. Σ' ἐνοχλοῦσα πού σοῦ ἔλεγα τί ἔκανε ἡ κυρία Τερέζα;

Στέφ. Μ' ἐνοχλοῦσες πού ἔστεκες ἐκεῖ μὲ τὴ στάση σου ἐκείνη πού
μὰς κάνεις τὸν ἔξυπνο!

Βαλ. Ἐγὼ εἶχα καμιά στάση πού κάνω τὸν ἔξυπνο;

Στέφ. Νὰ μὴ ζυγαίξης κάθε λέξη πού μοῦ βγαίνει ἀπ' τὸ στόμα!

Βαλ. Μά, παρακαλῶ, μὲ ρώτησες: «τί κάνει;» Κ' ἐγὼ σοῦ ἀπάν-
τησα. Κ' ὕστερα μοῦ λες πὼς σ' ἐνοχλοῦσα.

Στέφ. Αἶ, μὴν τὸ πάρατραβᾷς! Δὲ θάγῃς τὴν ἀξίωση, νομίζω,
πὼς εἶσαι τόσο σημαντικό πρόσωπο ὥστε νὰ εἶμαι ὑποχρεω-
μένος νὰ σοῦ δίνω πάντα λόγο γιὰ ὅ,τι σοῦ λέγω.

Βαλ. Ἐγὼ δὲν ἔχω βέβαια τὴν ἀξίωση πὼς εἶμαι σημαντικὸ
πρόσωπο.

Στέφ. Λοιπόν, σόπαινε.

Βαλ. (ὑπομονετικά.) Σωπαίνω.

Στέφ. (σηκώνεται, καὶ σιγά-σιγά παραφέρεται ὡς τὸ τέλος.) Κάτω ἀπὸ
τὴ φλούδα τῆς ταπεινοσύνης καὶ τοῦ ἀσείου ὕψους τοῦ γε-
λωτοποιοῦ κυνηγᾷς ἀδιάκοπα ἕνα σκοπὸ, νὰ μὲ κάνῃς νὰ
παρατηρῶ πόσο εἶμαι χαμηλὰ μπροστὰ στοὺς ἄλλους!

Βαλ. Μά, τὴν ἀκόμα μὲ κατηγοροῦσες πὼς σε κολακεῖω.

Στέφ. (μιλώντας θυμωμένα.) Σὰν τὸ σκλάβο τὸν ἀγαίρευτο πού
κολακεῖ τὸν ἀφέντη γιὰ νὰ τοῦ προκαταλάβῃ τὴν ἐπιείκεια.
Τί ἄλλο εἶμαι γὼ γιὰ σένα; Γιὰ σένα τί ἄλλο θὰ εἶμουν,

ἂν δὲν εἴσουν ἐσὺ ἀναγκασμένος στήν ὑποταγή; Ὡς κι αὐτὸς ὁ γεροῦξεκουτιάρης πού ζητεῖ ληημοσύνη σου προξενεῖ μεγαλή-
τερη συμπάθεια· καὶ τῶβρες γλέντι νὰ κάθεισαι νὰ μοῦ λές
πὼς ἡ τρελή τοῦ παρηγορεῖ τοὺς καημοὺς καὶ τοῦ σκουπίζει
τὰ δάκρυα. Στὴν ἀμάθεια τὴ δική σου, αὐτὸς ὁ ζήτηλας
φραίνεται πλάσμα πιὸ ἄξιο νὰ τὸ προσέξῃς, πιὸ διαλεχτὸ ἀπὸ
μένα. Εἶν' αὐτὸς, εἶν' αὐτὸς πού ἀξίζει νὰ διατηρηθῇ μέσ'
στοὺς ἀνθρώπους! Εἶν' αὐτὸς πού ἀξίζει νὰ διατηρηθῇ μέσ'
στοὺς ἀνθρώπους! Εἶν' αὐτὸς πού ἀξίζει νὰ τὸν πονέσουν ὅλοι!...

Βαλ. (μὲ δύναμη.) Μὰ τὴ συμπόνια τῶν ἄλλων, ἐσὺ δὲν τὴ
θέλεις!

Στέφ. Δὲν τὴ θέλω, ὄχι! Καὶ θέλω νάχω ἀπεναντίας, ὡς τὴν
τελευταία στιγμή, τὸ δικαίωμα νὰ φωνάξω πὼς δὲν ὀφείλω
τίποτα σὲ κανένα. Ἄ! τὴν εἶχατε ὅλοι σας ἐπιθυμήσει καὶ
ἐπιταχύνει μὲ τὶς εὐκές σας τὴν πτώση μου; Ἡ τρυφερὴ
καρδιά σας, φοβισμένη μὲ τὸν κίντυνο τῆς τυραννίας, λαχτάρησε
τὴ στιγμή πού θάρριχνα τάρματα ἐγώ; Μὰ ἐγὼ δὲν ἐννοῶ
νὰ παραδοθῶ. Δὲν ὑποχωρῶ, τάρκους! Δὲν ὑποχωρῶ καὶ δὲν
παρακαλῶ! Ξεγράφω καλύτερα ἐγὼ τὸν ἐαυτὸ μου. Καταστρέ-
φουμαι μόνος μου... (Χύνεται ἀπάνω στοῦ γραφείου, ἀρπάζει τὸ
χειρόγραφο του καὶ τὸ ξεσκίζει μὲ μανία.) Καταστρέφουμαι μόνος
μου, δίχως κἄν ἢ συμπόνια ἐμὲ νὰ τοῦ ἴδιου νὰ
μ' ἐμποδίσει, καὶ γελῶ στὰ μούτρα σας, πού σᾶς περιφρονῶ
ἀκόμα!... (Σιωπὴ.— Ἀγκομπιάει στοῦ γραφείου, μηδενισμένος,
συντρίμμι, καὶ σὰ νὰ μιλήσῃ πρὸς τὴ συνείδησή του, μὲ τρέμουλη
φωνὴ λέγει σιγανά:) Ὅχι!... Δὲν εἶν' ἔτσι!... Δὲν εἶναι πιὰ
ἔτσι!

Βαλ. (λυπημένος, ἡσυχός, δειλιασμένος, προσπαθώντας νὰ μὴν κινή
θόρυβο, μαζεύει ἀπὸ κάτω τὰ κομμάτια τοῦ χαρτιοῦ, καί, πίσω ἀπὸ
τὸ Στέφανο, ἀνοίγει κρυφὰ ἓνα συρτάρι τοῦ γραφείου καὶ τὰ βάζει
μέσα.)

Τερ. (ἀπὸ μέσα, ἀπὸ μακριά.) Κοίτα, κοίτα κείνη τὴ νεράιδα πού
πάει κατὰ τὸ σπίτι μου! Περπατᾷ ἀπάνω στὰ λουλούδια καὶ
δὲν τὰ σπάζει.

Στέφ. (πρὸς τὸ Βαλεντίνο.) Ποιὰ ἔρχεται;

Βαλ. (τρέχει πρὸς τὴ θύρα τοῦ βάνου καὶ ἀνατινάσσεται ξιφνισμένος καὶ
ἀνήσυχος.) Ἡ πριγκιπέσσα Χέλλερ!

Στέφ. (περιφρονητικά, μὲ ἀπορία καὶ αὐτὸς.) Καὶ τί ἔρχεται νὰ
κάμῃ ἐδῶ;

Βαλ. Ἄν σὲ πειράξῃ νὰ τὴ δεχθῆς, σὲ ξεφορτώνω ἐγώ.

Στέφ. (μένει λίγο ἀναποφάσιτος; ἕστερα ὁμῶς μὲ σταθερὴ ἀπόφαση,)
θὰ τὴ δεχθῶ!

Βαλ. (ἀνασηκώνοντας τοὺς ὤμους.) Ὅπως σοῦ ἀρέσει, (φεύγει ἀπ'
ἀριστερά.)

Στέφ. (πληθαίνει νὰ τὴν προαπαντήσῃ.)

ΣΚΗΝΗ Δ'— Στέφανος καὶ Μεράλδα.

Μερ. (φτάνει στοῦ κατώφλι πρωτιέρά του καὶ σταματᾷ ἐκεῖ, σοβαρὴ

καὶ μετρημένη.) Μοῦ παραχωρεῖτε, Στέφανε, τὴν ἄδεια νὰ σᾶς
κάμω μιὰ ἐπίσκεψη;

Στέφ. Παρακαλῶ.

Μερ. (Προχωρεῖ μέσα στοῦ δωμάτιο.)

Στέφ. (ἀφ' οὗ κλείσῃ τὴ θύρα.) Μὰ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε καὶ σεῖς νὰ
μὴ σᾶς κρύψω τὴ βαθεῖά μου τὴν ἀπορία.

Μερ. Ἄν ἐγὼ σᾶς καλοῦσα, θάρχόσαστε σεῖς στὴν κατοικία μου;
Στέφ. Δὲ θάρχόμουν.

Μερ. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν νὰ πορῆτε ἂν τὸ πρόβλημα αὐτὸ καὶ ἦρθα
ἐγὼ στὴ δική σας. Εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ σᾶς ζητήσω μιὰ
χάρη... καὶ νὰ σᾶς μιλήσω πρὶν ἀναχωρήσω.

Στέφ. Ἄναχωρεῖτε;

Μερ. Ναι, φεύγω ἀπὸ τὴ Νεάπολη.

Στέφ. Γιὰ πάντα;

Μερ. Γιὰ πάντα.

Στέφ. Ποῦ πηγαίνετε;

Μερ. Ποιὸς ξέρει! Ὅπου μὲ φέρῃ ἢ δική μου ἢ τῆς τύχης ἢ
ἰδιοτροπία.

Στέφ. (ἔπειτ' ἀπὸ λίγη σιωπὴ.) Ἡ χάρη πού τόσο θέλατε νὰ μοῦ
ζητήσετε;

Μερ. Ἔχετε γράμματα δικά μου. Θάχατε τὴν καλοσύνη νὰ μοῦ τὰ
ἐπιστρέψετε; Ἐγὼ σᾶς ἐπιστρέφω τὰ δικά σας, (Τοῦ δίνει ἓνα
μικρὸ πακέτο γράμματα.)

Στέφ. (ἀνοίγει ἓνα συρτάρι τοῦ γραφείου, ἀρπάζει τὸ πακετάκι νὰ πέσῃ
μέσα, παίρνει ἓνα ἄλλο καὶ τὸ δίνει τῆς Μεράλδας.)

Μερ. Δὲ μοῦ ζητεῖτε καμμιά ἐξηγήση;

Στέφ. Εἶναι τόσο φυσικὰ διὰ αὐτά! Εἶχαμε συνάψει συμβόλαιο
ματαιοδοξίας, ἐμεῖς. Ἔσεῖς, εἴσαστε ἡ ἀρχόντισσα, πού κυκλο-
μένη μὲ θρούλους παραξένους, εἶχε κατορθώσει μὲ τὴ γοητεία
τῆς νὰ βάλῃ φραγμὸ στὴν περιέργεια τῶν ἀδιάκριτων καὶ νὰ
συγκεντρώσῃ στὴ μετόπη τοῦ οἴκου τῆς κάθε ἀριστοκρατία
καὶ κάθε δύναμη· καὶ ἐγὼ εἶμουν ὁ ἄντρας τῆς μεγάλης ἐρχό-
μενης ἐπιτυχίας, πού φαινότανε ὁ προσωρισμένος νὰ ἐπιβληθῇ
στὸ ἴδιο τὸ πλῆθος πού αὐτὸς περιφρονοῦσε. Ἐγὼ μποροῦσα
νὰ ὑπερητήσω τὴ δική σας ματαιοδοξία, ὅπως ἔσεῖς τὴ δική
μου. Εἶτανε συμμαχία δυὸ ἐγωισμῶν, καὶ καθέννας μας ἤξερε
τὴ σημασία τῆς ἀμοιβαίας ψευτιάς μας. Ὅμως καὶ οἱ δυὸ
τοὺς πατήσαμε τοὺς ὅρους πού εἶχε τὸ συμβόλαιο. Ἐγὼ
βούλιαξα στὸν ἐκμηδενισμό· καὶ σεῖς, ἀφήνοντας νὰ σᾶς ξανα-
πίσῃ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐρωμένους σας τοῦ ἄλλου καιροῦ, πού
γιὰ ἐκδίκηση ἔβγαλε στοῦ φανερό τὰ μυστήρια τῆς πρωτινῆς
ζωῆς σας, γκρεμιστήκατε μονομιᾶς ἀπ' τὸ χουσό σας τὸ ὑπόβα-
θρο. Κινᾷτε τώρα ἔσεῖς κυνηγώντας ἄλλες περιπέτειες καὶ
ἄλλα ψέγματα· ἐγὼ, ἀνίκανος γιὰ κάθε ἐνέργεια, μένω καὶ
κοιτάζω μόνο τὴν ἀλήθεια τῆς καταστροφῆς μου. Ποιὰ ἐξη-
γήση ἔπρεπε νὰ σᾶς ζητήσω καὶ γιὰ ποιὸ λόγον; Δὲν ὑπάρχει
πιὰ τίποτα πού μᾶς δένει, καὶ δὲν ὑπάρχει πιὰ τίποτα πού νὰ
μπορῇ νὰ μᾶς δέσῃ μαζί.

Μερ. (καθήμενη.) Ἐμέν' ἀπ' ἐναντίας μου φαίνεται πὼς ἀφοῦ εἶμαστε ἀναγκασμένοι νὰ μὴ βλέπωμαστε πιά μὲς' ἀπὸ τὶς προσωπίδες μας, ἔπρεπε νὰ μᾶς δένη μαζί τοῦλάχιστον ἢ κοινή μας τύχη. Καὶ μάλιστα... καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα μποροῦσε νὰ μᾶς συνδέσῃ.

Στέφ. Δηλαδή;

Μερ. Δὲ θέλω νὰρνηθῶ πὼς εἶτανε συμβόλαιο ματαιοδοξίας τὸ δικό μας. Μὰ πίσω ἀπὸ τὴ ματαιοδοξία τὴ δική μου εἶτανε κρυμμένη καὶ περιέμενε μιὰ γυναίκα ὅλη λαχτάρα καὶ ζωὴ, διεφθαρμένη ἴσως, μὰ ὄχι διαστρεμμένη, πὺν συχνὰ δοκίμασε, ἀνώφελα ὅμως, νὰ σᾶς κάμῃ νὰ τὴν καταλάβετε ὡς τὰ βαθύτερα μυστικὰ τῆς ψυχῆς της. Λέτε σεῖς πὼς θὰ πάω κυνηγώντας ἄλλα ψέματα; Ὁχι. Σᾶς βεβαιώνω πὼς τὰ ψέματα μ' ἔχουνε κουράσει. Τάχα δὲ σᾶς ἔχω ἐπιστρέφει τὰ γράμματά σας καὶ δὲν ἔχω πάρει πίσω τὰ δικὰ μου γιὰ νὰ καταστρέψω ἔγγραφα πὺν τὰ θαροῦσα ψεύτικα. Θὰ ζητήσω ἄλλες περιπέτειες. Αὐτὸ ναί. Μὰ θὰ ζητήσω, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ὅπως ἔκαμα ὡς τώρα, ἐκείνη, πὺν εἶναι ὁ πόθος κάθε γυναίκας πὺν δὲ στέγνωξε ἀκόμα, κι ἂς εἶναι καὶ γυναίκα ἐξαχρειωμένη : τὴ μεγάλη περιπέτεια τῆς ἐρωτικῆς ἀγάπης!

Στέφ. Θὰ εἶχατε ἀδικο νὰποταθῆτε σ' ἐμένα, πὺν δὲν ἔχω παραδεχτεῖ τὸν ἔρωτα οὔτε κἂν ὅταν ἡ ζωὴ μου εἶταν ὅλη γιορτὴ ἀπὸ ὄνειρα χρυσά.

Μερ. Μὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἤθελα νὰ σᾶς μιλήσω. Τώρα πὺν σβήσανε τὰ ὄνειρά σας, εἰστε ἕνας πὺν ὑποφέρει. Ὑποφέρετε γιὰτὶ ἡ φλόγα πὺν ἀναβε μέσα σας ἔχει πνιχτεῖ δὲν ξέρω πὼς, δὲν ξέρω ἀπὸ τί ὑποφέρετε γιὰτὶ σᾶς κλείστηκε ὁ δρόμος τῆς φιλοδοξίας. Αἶ, πῶστε ἄλλο δρόμο! Ἀρχίστε μὲ τὸ νὰ παραδεχθῆτε ἐκεῖνο τὸ πολύτιμο στοιχεῖο τῆς χαρᾶς, πὺν τὰφήνατε ἔσω πρῶτα, κ' εἶτσι θὰ δώσετε ἄλλη πορεία στὴ θέρημ τὸ ἡδονισμοῦ πὺν σᾶς ἔδινε ζωὴ.

Στέφ. Ὁχι Μεράλδα. Ὅλα τελειώσανε γιὰ μένα!

Μερ. Ἐχετε λάθος. Κι ἂν ἔχετε τὴ σταθερότητα νὰ μοῦ ἔρθετε βοηθός, ἐγὼ θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω μὲ τὰ ἔργα.

Στέφ. Νὰ σᾶς ἔρθω βοηθός... μὲ τί τρόπο;

Μερ. Θὰ ἤθελα νὰ στρέψετε τὰ νῶτα στὸ φάσμα τῆς δόξας πὺν σᾶς πρόδωσε καὶ τώρα σᾶς βασανίζει· θὰ ἤθελα νὰ σᾶς βγάλω ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἄνεργο σκοτάδι, πὺν σᾶς μαραζώνει· θὰ ἤθελα νὰ σᾶς λευτερώσω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦτον, ὅπου ἴσως δοκιμάζετε ἀπὸ πρὶν τὴν ἀνόητη ἡδονὴ τῆς αὐτοχειρίας...

Στέφ. (μὲ ἀποστοργί.) Δὲ σᾶς ἐννοῶ. Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς ἐννοήσω!

Μερ. (ζωηρότατα.) Τέλος πάντων, σᾶς προσκαλῶ νὰ γίνετε σύντροφός μου γιὰ νὰ διῆτε τὴ ζωὴ μὲ ἄλλην ὄψη. Νὰ γυρίζουμε στὸν κόσμον ξένοιαστα δίχως φιλοδοξίες καὶ δίχως χίμαιρες, δίχως τιμὲς καὶ δίχως μεγαλεῖα· νὰ κόψουμε στὰ σοβαρὰ κάθε δεσμὸ μὲ τοὺς ἀσφραχτικούς κοινωνικούς νόμους· νὰ ἱκανοποιούμε, ὅσο θὰ εἶναι δυνατόν, ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, τὴ δίψα τῶν

νέων ἡδονικῶν αἰσθημάτων : — ἰδοῦ, Στέφανε τί σᾶς προτείνω ἐγώ.

Στέφ. Κ' ἐγὼ τὰποκροῦω!

Μερ. Ὄστε... ἐλπίζετε νὰ ξαναπιᾶσετε τὴν ἐργασία;... Ἐλπίζετε νὰ ξαναεωθῆτε;

Στέφ. Ὁχι!

Μερ. Μὰ τότε; (Κάνοντας νὰ τοῦ μπῶνε στὴν ψυχὴ, μὲ μιὰ ἀλλόκοτη κακεντρέχεια, τὰ πικρὰ τῆς λόγια.) Θὰ ὑπομείνετε ἴσχυα ἐσεῖς τὸ μουρμούρισμα τῆς συμπόνιας καὶ τοῦ γλευασμοῦ;

Στέφ. (ξεσπώντας ἀπὸ τὴν πίκρα καὶ τὸν πόνο.) Ὁ, γι' αὐτὸ λοιπὸν ἦρθατε σεῖς ἐδῶ; ἦρθατε γιὰ νὰ μοῦ δώσετε τὶς βουρδουλιὲς πὺν θὰ ματώσουνε τὸ πρόσωπό μου! ἦρθατε γιὰ νὰ διηγηθῆτε σὲ μένα τὴ μέθη ἐκείνων πὺν ἄλλοτε μὲ ζηλεύανε καὶ γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ διηγηθῆτε σ' αὐτοὺς τὴν ἀπειρη χαρὰ πὺν μὲ εἶδατε ταπεινωμένο! (Χτυπητά.) Ἄν νομίζετε πὼς ἔχετε τελειωμένη τὴν ἀποστολή σας, ἀφήστε με στὸν τάφο μου, καὶ φύγετ' ἀπὸ δῶ!

Μερ. (πετιέται ὀρθή. Λίγη σιωπή.) Ὁ, μὰ θὰ μένετε μόνος, θὰ μετανοήσετε πὺν μὲ διώξατε. (Ἐπειτα, παράξενα συγκινημένη : μὲ συγκαταλεγμένη τρυφερότητα.) Τὸ ξέρετε καλὰ πὼς, μὲ τὸ δικό μου τὸν τρόπο, σᾶς ἀγάπησα πολὺ, καὶ τώρα εἶμαι ἐδῶ γιὰτὶ σᾶς ἀγαπῶ, μ' ὅτι κι ἂν ἔγινε, περισσότερο παρὰ ποτέ! Μιὰ στιγμιαία παράρρηση σᾶς ἔκαμε νὰ πῆτε, σήμερα, γιὰ μένα, αὐτὸ πὺν δὲν τὸ φρονεῖτε ὅμως αὔριο, θὰ μὲ καλέσετε πίσω.

Στέφ. (μὲ κόπο.) Δὲ θὰ μπορέσω νὰ σᾶς καλέσω πάλι, ὄχι, γιὰτὶ τὰ σχέδια τὰ δικὰ σας μὲ κάνουνε καὶ φρίττω!

Μερ. Δὲν ἔχω στὴ διάθεσή μου ἄλλα μέσα γιὰ νὰ σᾶς βοηθήσω, ἀληθινά.

Στέφ. (χαμηλώνοντας τὴ φωνὴ του γεμάτη ἀηδία.) Μὲ συμβουλεύετε κατ' οὐσίαν ἐσεῖς τὴν πιδ ἀτιμωτικὴ φυγὴ, τὴν πιδ ὑπόπτη συνθηκολογία! Μοῦ προτείνετε νὰ φύγω μπροστὰ σ' ὅποιονε μὲ προκαλεῖ μὲ τὸ γέλοιο τοῦ μοῦ προτείνετε νὰ γίνω σύντροφος μ' ἐσᾶς, πὺν δὲν εἰστε φτωγὴ, ὅπως εἶμαι τώρα πιά ἐγώ!...

Μερ. (μὲ σφοδρότητα.) Παλαίβετε ἀκόμα μὲς' στ' ἀπομεινάρια τῆς ἀλαζονείας πὺν σᾶς ἔχει καταστρέψει!

Στέφ. Μὰ ἐσεῖς μοῦ προτείνετε ἀκόμα καὶ νὰ ἐγκαταλείψω τὴν τρελὴ τὴν ἀμοιρη πὺν μοῦ εἶταν ἡ γυναίκα μου ἢ ἀφροσιωμένη· καὶ αὐτὸ, ἄσχετα πρὸς τὴν ἀλαζονεία μου, πρέπει νὰ τὸμολογήσετε, εἶναι φριχτό!

Μερ. (σηκώνοντας περὶφανα τὸ κεφάλι.) Δὲν ταιριάζει σὲ μένα αὐτὴ ἢ κατηγορία τοῦ ἀκαρδου κνιτισμοῦ, γιὰτὶ ὁ ἔγωϊσμός μου ποτέ ἀλήθεια δὲν τράφηκε, σὺν τὸν ἐδικό σας, μὲ τὴ θυσία τοῦ ἀλλουνοῦ. Αὐτὸ πὺν εἶπατε φριχτό, ἐμένα θὰ μοῦ φαινότανε ἄνομο, ἂν δὲν ἤξερα πὼς γιὰ κείνη τὴ δυστυχισμένη ἐσεῖς δὲν εἰστε τίποτα πιά. Δὲ σᾶς θέλει, δὲ σᾶς μιλεῖ, δὲ σᾶς γνωρίζει! Κι ἄμα διη κανεῖς πὼς εἴσατε πρόθυμος νὰ τὴν ἐγκαταλείψετε ἄσπλαχνα τὸν καιρὸ πὺν σᾶς εἶχε ἀνάγκη κι ἀπ' τὸν ἄερα

παραπάνω, είναι πολύ παράξενο και είναι περιττό να επαναστα-
τήτε τώρα στην ιδέα του χωρισμού από αυτή, τώρα που η
παρουσία σας δεν της φέρνει κανένα όφελος. Ήθελάτε να
μείνετε ίσως, για να προφυλαχτήτε από τὰ ὄψιμα κεντρίσματα
που θὰ σᾶς ἔκανε ἡ συνείδησή σας; Μὰ, μιὰ « ἀδελφή του
ἐλέους » ἢ ἕνας ὑπομονετικὸς νοσοκόμος θὰ τῆς εἶτανε βέβαια
πιὸ χρήσιμοι καὶ πιὸ εὐεργετικοὶ παρὰ ἑσεῖς, που μόνο τὰ
νεκρολούλουδα τῆς σιωπῆς σας θὰ μπορούσατε νὰ τῆς
προσφέρετε!

Στέφ. (κάθεται ἀποκαωμένοι καὶ μιλάει μὲ φωνὴ βαθεῖα καὶ ἀπόκρυφη.)
Δὲν εἶναι οὔτε λέξη δική σας που νὰ μὴν εἶναι ἀνήλεη καὶ
δικαίη μαζί. Μὲ καρφώνετε στὴν πραγματικότητα, — καὶ κάνετε
καλά! Ἄχρηστος στοὺς ἄλλους καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου,
πρέπει τώρα πιὰ νὰ νάναζητήσω πολὺ χαμηλὰ κάποιον ἄλλον
λόγο γιὰ νὰ ζῶ. Πάντα πιὸ κάτω... πάντα χαμηλότερα...
ντροπιασμένος... ὡς τῆ χαμέρπεια!... Ὡς τὴν ἀτιμία ἴσως!

Μερ. (ἔπειτα ἀπὸ λίγη σιωπῆ, — μὲ γαλήνη καὶ ἀταραξία, στὴν πλάτη
τοῦ Στέφανου, γέροντας λίγο, μὲ στοργή, πρὸς τὴν κεφαλὴ του.)
Ἡ ταραχὴ τῆς ψυχῆς σας δὲ σᾶς δίνει ἀκόμα τὴν ἀπαραίτητη
γαλήνη γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ σκεφτῆτε μὲ εὐκρίνεια καὶ μὲ
ἡρεμία. Ἐγὼ σᾶς παρακαλῶ νὰποφύγετε νὰ λάβετε σήμερα
τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν καὶ σᾶς εἰδοποιῶ... πὼς θὰναβάλω
τὴν ἀναχώρησή μου.

Στέφ. (ὑποταγμένος καὶ ἀδρανῆς.) Ἐνόησα.

Μερ. (σὰ νὰ τὸν ἐρωτᾷ.) Καλὴ ἀντάμωση, Στέφανε...

Στέφ. (σιωπᾷ, κλίνοντας τὸ μέτωπο — Ἡ Μεράλδα πηγαίνει πρὸς
τὸ βάθος γιὰ νὰ φύγῃ.)

ΣΚΗΝΗ Ε' — Στέφανος, Μεράλδα, Τερέζα.

(Καθὼς ἡ Μεράλδα φτάνει σιμὰ στὴ θύρα, ἀνοίγουνε τὰ
θυροφύλλα, καὶ μπαίνει ἡ Τερέζα, μὲ ἀλλοφροσύνη. Ὁ Στέ-
φανος ἀνατριχιάζει σηκώνεται καὶ τὰ βλέμματά του σέρνονται
ἀκαταμάχητα πρὸς τὴν τρελή. Ἡ Μεράλδα ταραγμένη, βιάζεται
νὰ φύγῃ μὰ ἡ Τερέζα τῆς στέκεται μπροστά καὶ δίχως νὰ τὸ
ξέρῃ τῆς κόβει τὸ δρόμο.)

Τερ. (γλυκὰ-γλυκὰ.) Ποῦ πᾶς;... (Τὴν πλησιάζει περισσότερο καὶ τὴν
κοιτάζει ἀπὸ πάνω ὡς κάτω.) Καὶ ἀπὸ τί εἶσαι καμωμένη;...
Σκορπιζεις στὸν ἄερα μιὰ τέτοια εὐωδία!... Πὼς ἤθελα νὰ
σοῦ πᾶρω λίγη! (Μὲ τὰ δύο τῆς χέρια πάει νὰ τὴν ἀγγίξῃ.)

Στέφ. (ἄξαφνα, μὲ ὀργή.) Ὁχι, Τερέζα!

Τερ. (κατεβάζει τὰ χέρια. Ἐπειτα, σὰν πιζραμένη, στὸ Στέφανο.)
Γιατί;

Μερ. (κοιτάζοντας τὴ μὲ χαμηλωμένα μάτια, σὰ νὰ τὴν τρέμῃ, ἀργὰ-ἀργὰ
φτάνει στὸ κατώφλι, καὶ ἔπειτα, ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸν ἐφιάλη,
φεύγει.)

Τερ. Γιατί;

Στέφ. (μὲ φρενιασμένη ἀπελπισία.) Τερέζα!... Τερέζα!... Δὲν παίρνεις

εἶδηση τί γίνεται τριγύρω σου;... Δὲ μὲ βλέπεις;... Δὲ βλέπεις
τί εἶμαι ἐγὼ ἀφότου μὲ παρᾶτησες;... (Ὁρᾷ κοντά τῆς, τὴν
ἀρπάζει καὶ τὴν τρανάζει.) Μίλησε, μίλησε: δὲ μὲ βλέπεις που
χάνουμαι;... Οὔτε μιὰ λάμψη δὲ σοῦ φέγγει τὸ νου, γιὰ νὰ
μὲ κρατήσης τοῦλάχιστο μὲ μιὰ λέξη κακοσήμαδη, που νὰ
μὲ τρομάξῃ;...

Τερ. (ἀπαντᾷ μὲ ξαφνικὰ χάχανα που ἀντηχοῦν ἀπᾶσιαι.)

Στέφ. (τραβιέται ἀπὸ σιμὰ τῆς.) Τίποτα! Τίποτα!... (Ἀποκαρδιωμένος,
πέφτει ἄτονος σὲ μιὰ καρέκλα.) Τίποτα!

Τερ. (ἐξακολουθεῖ τὸ τρελό τῆς γέλιο.)

ΜΕΡΟΣ Δ'

(Τὸ γραφεῖο τοῦ Στέφανου Μπάλδη σὲ θλιβερὴν κατάστασιν. — Εἶναι βροδν-
Δὲν εἶναι ἀναμμένη παρὰ ἡ ηλεκτρικὴ λαμπίρα που εἶναι ἀπάνω στὸ
τραπέζι τοῦ γραφείου. Τὰ μεγάλα ὀφθαλμοσκόπια τῆς βιβλιοθήκης εἶναι ἄδια καὶ
μοιάζουνε σὰ μεγάλες νεκροθήκες. Τὰ πολέτνια φτυὰ, τὰγαλματάκια, τὰ
κοιμωτεργήματα δὲν ἐπάρχουνε πιὰ. Ἀπάνω στὸ γραφεῖο οὔτε ἐφημερίδες,
οὔτε χειρόγραφα: μονάχα λίγα ἔγγραφα καὶ λογαριασμοί. Στὸ θαμπὸ φῶς,
φαίνονται κάτω μερικὲς ἐδλιγες κάσσοι γεμάτες βιβλία, μιὰ βαλίτσα, ἕνα
μπαούλο, καὶ ἄλλα βιβλία ἀκόμα βγαλμένα ἀπὸ τὰ ὀφθαλμοσκόπια.)

ΣΚΗΝΗ Α' — Στέφανος, Βαλεντίνος ἔπειτα ἕνας Ὑπηρέτης καὶ ἕνας
Βαστάζος.

Στέφ. (καθήμενος μπρὸς στὸ γραφεῖο, γλωμός, συμμιμένος, γράφει
γράμματα.)

Βαλ. (μαζεύει βιβλία ἀπὸ χάμου καὶ τὰ ταχτοποιεῖ ὅπως μπορεῖ καλῆτερα
σὲ μιὰ κάσσα. — Ἡ θλιβερὴ σιωπὴ διαρκεῖ λίγες στιγμὲς.)

Στέφ. (δίχως νὰ διακόψῃ τὸ γράψιμο.) Κλεισ' τα, κείνο το μπαούλο
καὶ κείνη τὴ βαλίτσα, καὶ δώσε μου τὰ κλειδιά.

Βαλ. Ἐχεις τίποτ' ἄλλο νὰ βάλῃς;

Στέφ. Ὁχι.

Βαλ. (Τὰ κλειδώνει, καὶ βάζει τὰ κλειδιά ἀπάνω στὸ γραφεῖο.)

Στέφ. (Παίρνει τὰ κλειδιά καὶ τὰ βάζει στὴν τσέπη.) Στείλε τα.

Βαλ. (πρὸς τὴ θύρα τοῦ διαδρόμου, φωνάζοντας:) Αἶ, τοῦ λόγου
σας;... Κοπιάστε μέσα.

(Ἐρχονται μέσα δύο ἄντρες: ὁ ἕνας εἶναι Ὑπηρέτης, καὶ ὁ
ἄλλος Βαστάζος.)

Βαλ. (δείχνοντας.) Αὐτὰ τὰ δύο. (Πρὸς τὸ Στέφανο.) Στὸ σταθμό,
κατ' εὐθειαν;

Στέφ. Ἐξέρουνε καὶ οἱ δύο τους τί πρέπει νὰ κάμουνε. Ἀντώνη, νὰ
πῆς τῆς πριγκηπέσσας, πὼς θὰ εἶμαι κατὰ τὴς ἔντεκα στὸ
σταθμό. Το τραῖνο φεύγει στὴς ἔντεκα καὶ τέταρτο.

(Ὁ Βαστάζος παίρνει τὸ μπαούλο στὴν πλάτη ὁ Ὑπηρέτης τὴ
βαλίτσα στὸ χέρι.)

Βαλ. (ἀνοίγοντας τὴ θύρα τοῦ βάθους.) Ἀπὸ δῶ. (Φεύγουν οἱ δύο
ἄνθρωποι.)

Βαλ. Ὅστε, φεύγετε κ' οἱ δυὸ ἀπόψε;

Στέφ. Ἄφου το κατάλαβες, γιατί με ρωτᾷς.

Βαλ. (κάνει νὰ ξανακλείσῃ τὴ θύρα.)

Στέφ. Ἄφησε ἀνοιχτά. Κάνει φόβερὴ ζέστη.

Βαλ. (Ἐπειτα ἀπὸ λίγη σιωπὴ, βάζοντας στὴν κάσσα τὰ λίγα βιβλία ποὺ εἶχανε μείνει ἔξω.) Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ χαρτιὰ τὰ τυπωμένα; Ὅλ' αὐτὰ τὰ βιβλία;

Στέφ. (ὄλο καὶ γράφοντας γράμματα.) Θὰ τὰ πάρῃς ἐσὺ. Θὰ τὰ πᾶς σπίτι σου.

Βαλ. Τὸ ζήτημα θάναι ἂν θᾶξω σπίτι.

Στέφ. Θὰ τὰ πουλήσῃς. Θὰ τὰ κάψῃς.

Βαλ. Αὐριο, σὰν ἐρῶθῃ κείνος ὁ ἀφεντάθρωπος ὁ κύρ Μαρκολίνης νὰ παραλάβῃ, θὰ τοῦ τὰ προσφέρω αὐτουνοῦ, ἔτσι καὶ λίγες δεκάρες. Εἶν' ἀλήθεια, μοῦ τὸ δήλωσε πὼς δὲν ἀνοίξε ποτέ του βιβλίον μὰ εἶναι ἡ γυναῖκα του... Αὐτὴ εἶναι πῶς προοδεμένη. Λέγει πὼς ἀγαπᾷ τὰ ζῶα. Μπορεῖ νὰγαπᾷ καὶ τὴ φιλολογία. (Σιωπὴ.)

Στέφ. Θὰ λάβῃς ἔπειτα τὴν καλοσύνη νὰ στείλῃς αὐτὰ τὰ γράμματα. Πρόσεξε: εἶναι τέσσερα. (Ὁ Βαλεντινὸς πλησιάζει στὸ γραφεῖο ὁ Στέφανος τοῦ δίνει πέντε φακέλλους.)

Βαλ. Εἶναι πέντε.

Στέφ. Ὅχι, στὸ μεγαλύτερο τὸ φακέλλο εἶναι λίγα χρήματα γιὰ σένα. Ὅς πὺν νὰβῇς καμιά ἐργασία, θὰ μπορέσῃς νὰ περάσῃς.

Βαλ. Σ' εὐχαριστῶ.

Στέφ. Ὅσο γιὰ τᾶλλα, ὅλα εἶναι ταχτοποιημένα. Εἶχες δίκιο πὺν μούλεγες πὼς, καὶ τὰ κριώτερα χρῆ μὺν νὰ ἐξοφλοῦσα, πάλι θάμμενε περιθώριο ἀπὸ τὸ πούλημα τῆς βίλλας. Μεγάλια πράματα δὲν εἶναι μὰ τᾶχω καταθέσει ὅλα στὰ χέρια τοῦ Τσίνοῦ, τοῦ συμβολαιογράφου καὶ τὸ ἐτήσιο εἰσόδημα θάρχη γιὰ νὰ πληρώνη τὴν Κλινική. Φρόντισα νὰποκλείσω τὴν ἀνάμιξη τῆς θείας, γιατί δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνη σὲ κείνη τὴ γυναῖκα. Μὲ τὸ Διευθυντὴ τῆς Κλινικῆς ἔκαμα τὶς ἀπαιτούμενες συμφωνίες καὶ μοῦ ὑποσχέθηκε πὼς ἡ Τερέζα θάρχη ἐξαιρετικὴ περιποίησι. (Σιωπὴ. Προσπαθώντας νὰ κρύψῃ τὴν ἀγωνία του.) Αὐριο, στίς ὄχτὼ τὸ πρωῖ, θάρθη ἐδῶ ἕνα ἀμάξι κλειστὸ μὲ μιὰ νοσοκόμα. Θὰ πᾶς μαζί της γιὰ νὰ συνοδέψῃς τὴν Τερέζα ὡς ἐκεῖ. Ἐχω πεῖ στὸ διευθυντὴ πὼς εἶσαι συγγενής μας κ' ἔτσι θὰ σὲ θεωρῇ αὐτός. Ἄν δὲ σοῦ φανῇ ἀνώφελο γιὰ τὴν Τερέζα, κάποτε-κάποτε... θάρχης τὴν ἀδειεὶ νὰ πηγαίνῃς νὰ τὴ βλέπῃς. Εἶναι καλά, ἔτσι;

Βαλ. Βλέπω πραγματικῶς, πὼς ἔχεις προνοήσει γιὰ ὅλα.

Στέφ. Καὶ γιὰ ὅλους! Καὶ γιὰ σένα, ἂν δὲν κάνω λάθος.

Βαλ. Μά, σ' εὐχαρίστησα γι' αὐτό.

Στέφ. Γιὰ τὰ χρήματα.

Βαλ. Φυσικά: γιὰ τὰ χρήματα πὺν μοῦ φιλοδώρησες.

Στέφ. Καὶ τώρα, γιὰ τίποτ' ἄλλο δὲ μ' εὐχαριστεῖς;

Βαλ. Μὲ συχωρεῖς... δὲν ἤξερα.

Στέφ. (κοιτάζοντάς τον στὰ μάτια.) Δὲ σοῦ ἔδωκα τάχα τὸ μέσο νὰ πηγαίνῃς, νὰ τὴ βλέπῃς;...

Βαλ. (κάπως στενοχωρημένος.) Ἄ, ναί! Γι' αὐτὸ σ' εὐχαριστῶ ἴσα-ἴσα γι' αὐτὴ. Δὲν ἀμφιβάλω πὼς ἐκεῖ κάτω θὰ τῆς κάνουνε καὶ μὲ τὸ παραπάνω κάθε περιποίησι. Μὰ πάντα θάναι φροντίδες ἀπὸ πρόσωπα μισθωτά, ἀπὸ ξένα πρόσωπα. Καὶ ἀφου μὲ κείνη τὴ γριὰ τὴν παλαβὴ, πὺν ἔπρεπε νὰ τῆς φερθῇ ἀκόμα σὰ μητέρα, δὲ βρίσκει κανεὶς λογαριασμό, καλῆτερα ἐγὼ παρὰ κανέναν. Ποιὸς ξέρει ἂν ἡ καμμένη ἡ τρελὴ δὲ βρῇ ἀλήθεια καὶ μ' αὐτὸ κάποια ἀνακούφιση! Μὰς βεβαιώνουνε πὼς δὲν ξεχωρίζει πῶς τὸν ἕναν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἄλλον... Ὅς ἕνα σημεῖο, λέγω ἐγὼ. Ἀπὸ σένα, λόγου χάρη, εἶναι μακριά, σὰ νάτανε τρελή καὶ θάρχεγε κανεὶς πὼς τὸ θελεῖ νάνα νεκρὴ γιὰ σένα. Ἐγὼ θάρβαζα στοίχημα πὼς σὲ κείνο τὸ μαῦρο σκοτάδι τῆς κρύβονται παντοεινῆς ἐνθύμησες πὺν εἶναι σὰν... σὰν τὰ συντρίμια ναυαγισμένου καραβιοῦ τὰ μπηγμένα στὸν ἄμμο στὸν ἄφταστο βυθὸ τῆς θάλασσας. (Περισσότερο ζοηρά.) Καὶ πραγματικῶς, ἂν δὲν εἶταν ἔτσι, μὲ τί τρόπο μποροῦσε νὰ ἐξηγηθῇ τὸ φαινόμενο πὺν λέει καὶ ξαναλέει τὶς ῥίμες πὺν φώναζε ὁ γέρο-ζητιάνος τὴν ἐποχὴ τοῦ εὐτυχισμένου καιροῦ σας; Μὲ τί τρόπο μποροῦσε νὰ ἐξηγηθῇ πὺν τῆς ἀρέσει συχνὰ νὰ φορῇ ἡ νάρχη στὰ χέρια της τὸ φόρεμα πὺν εἶχε παραγγεῖλει κείνη τὴν ἀλησμόνητη βραδυά;... (Σὰ μετανοημένος πὺν μίλησε μὲ πολλὴ διορατικότητα.) Ἄλλωστε τὸ ξέρω... πολλὰ πράματα δὲν ἔχει νὰ καταλάβῃ κανεὶς... Ἡ παραφροσύνη ἔχει μυστήρια μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα καὶ κλείνει τὴ σιδερένια θύρα της στὰ μοῦτρα τοῦ φαντασμένου πὺν θάρχη τὴν ἀξίωση νὰ ἐμβαθύνῃ σ' αὐτά.

Στέφ. (σηκώνεται καὶ τὸν κοιτάζει στὰ μάτια ἀπὸ κοντινέτερα.) Καὶ ὅμως, ἐσὺ μιλάς, σὰν ἄνθρωπος πὺν ἔχει ἐμβαθύνει σ' αὐτὰ δίχως νὰβῇ ἐμπόδια.

Βαλ. Ἐγὼ; !...

Στέφ. Δὲν τὸ λὲς φανερά, ἔχεις ὅμως τὴν πεποίθησι πὼς τῆς δίνεις ἀνακούφιση ἐσὺ. Ναί, τὴν ἔχεις τὴν πεποίθησι πὼς μέσα στίς παλαιῆς ἐνθύμησες πὺν πέσανε στὴν ἄβυσσο κ' εἶναι κρυμμένες ἐκεῖ, ὑπάρχει κ' ἡ δική σου μὲ τὴν ἀφοσίωσή σου. Κ' ἔτσι, δὲ θάρχη μόνο τὴν εὐκαιρία νὰ εὐχαριστῆς τὸν πόθο σου γιὰ νὰ τὴ βλέπῃς, θάρχης καὶ τὸ εὐτύχημα νὰ τῆς κάνῃς καλὸ, νὰ τῆς εἶσαι πολῦτιμος θάρχης ἀκόμα καὶ τὴν ἐλπίδα... μὰ τί λέγω «τὴν ἐλπίδα»!... θάρχης τὴν πλήρη βεβαιότητα πὼς αὐτὴ ἐσένα θὰ προτιμᾷ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Καὶ αὐτὸ θὰ σὲ γεμίξῃ χαρά, θὰ σὲ γεμίξῃ περηφάνεια, θὰ σὲ κάνῃ εὐτυχισμένο!...

Βαλ. (θέλοντας νὰ ὑπερασπιστῇ, μὲ ἰκετευτικὴ φωνή.) Μὰ, Στέφανε!

Στέφ. (μὲ πικρὴν ὀσμῇ.) Ἄσε με νὰ φωνάζω ὅ,τι σκέπτομαι καὶ ὅ,τι αἰσθάνομαι! Ἄσε με νὰ φωνάζω πὼς σὲ ζῆλεύω.

Βαλ. Εἴμουν ὡς τώρα ὁ δοῦλος σου, Στέφανε! Μὴ μὲ πληγώνεις ἔτσι.

Στέφ. Σὲ ζηλεύω, ναί, σὲ ζηλεύω γιὰ ὅτι θὰ εἶσαι αἰῶιο, καὶ ἀκόμα γιὰ ὅτι εἶσουν ὡς τώρα! Τί σ' ἐμελλε ποὺ ἔσεινες τὸ ἄθλιο κορμί σου μέσα στὶς φυσικὲς ἀθλιότητες τῆς ζωῆς σου; Εἴσουν ἀπαμορφωμένος! Μὰ τῶξερές πὼς εἶσουν! Εἴσουν ἀνήμερος; Μὰ τῶξερές πὼς εἶσουν! Εἴσουν ὁ δοῦλος μου; Μὰ ἔμενες εὐχαριστημένος μ' αὐτό. Καὶ ὅταν μποροῦσες κ' ἔστρεφες τὸ λόγο μὲ στοργή καὶ ταπεινοσύνη πρὸς τὴ γυναῖκα ποὺ μὲ εἶχε εἰδωλό της ἐμένα, ὅταν, ἀργότερα, ἀφοῦ τὴν ἄρπαξε ἡ τρέλα ἀπὸ μένα, μποροῦσες νὰ τὴ βλέπης ὧρες καὶ ὧρες ἀπὸ τὸ παράθυρό σου, στὴ σιωπὴ τῆς νύχτας, μόνη, μὲ τὸ νοῦ της ἄλλοῦ, σὸν κῆπο ἐκεῖ, ὅπου τόσες φορὲς μὲ εἶχε γεμίσει φιλιὰ, ἐσένα σοῦ φαινότανε πὼς ἔπαιρνες ἀνόλπιστο βραβεῖο, καὶ θᾶσουν δίχως ἄλλο βυθισμένος σ' ἔκστασι ἀνεκλάλητη!

Βαλ. (σὺν ἐξευτελισμένοις καὶ ντροπιασμένοις, σκύβει τὸ κεφάλι στὸ στήθος.)

Στέφ. Τί εἶναι; Σκύβεις τὸ μέτωπο, τώρα;! Δὲ σοῦ εἶχε περάσει ποτέ ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς θὰ σὲ μάντευα ἐγώ;... πὼς θὰ σοῦ κἀνα ἐγὼ τὴν τιμὴ νὰ κατασκοπεύω τὰ βλέμματα καὶ τὰ κοιτάγματά σου γιὰ νὰ πιάσω τὸν πῶρο κρυφὸ στοχασμοῦ σου;

Βαλ. Δὲν εἶχες τὸ δικαίωμα!

Στέφ. Γιατί;

Βαλ. (παίρνοντας θάρρος.) Ὅχι, δὲν τὸ εἶχες τὸ δικαίωμα, καί, προκειμένου γιὰ ἓνα κακομοιριασμένο πλάσμα σὺν ἐμένα, δὲν ἔπρεπε νὰ εἶσαι τόσο ἀπάνθρωπα σκληρός.

Στέφ. Ἄ! Εἶσαι, λοιπόν, ἐσύ, ὁ ἱερός καὶ ἀπαραβίαστος ἀντραστής μου!;

Βαλ. (μὲ τολμηρὸ ξέσπασμα.) Αὐτὸ ποὺ κάνεις αὐτὴ τὴ στιγμή εἶναι προστυχία!

Στέφ. Καὶ τολμᾷς καὶ νὰ μὲ κρίνης, ἐσύ, ποὺ κάθεται αὐτοῦ, καὶ κάνεις καρτέρι, γιὰ νάρπαξῆς τὸ λίγο ποὺ μένει ἀπὸ ὅ,τι εἶτανε ἀποκλειστικὰ δικό μου;!

Βαλ. (παλεῖ ζετευτικά.) Στέφανε, μὴ μὲ τυραννεῖς παραπάνω!

Στέφ. (ξεσπώντας ἄγρια) Νάχης τὴν κατάρα γιὰ ὅσα μὲ κάνεις καὶ τραβῶ καὶ γιὰ ὅσα μπορεῖς καὶ μὲ κάνεις καὶ λέγω! (Σκεπάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ δυὸ του τὰ χέρια. Ἐπειτα ἀπὸ λίγη σιωπὴ, προσπαθεῖ νὰ βοῆ λίγη δύναμη. Πηγαίνει στὸ γραφεῖο γιὰ νὰ πάρῃ κὶ ἄλλα χαρτιά!)

Βαλ. (κάθεται ἐζημενισμένος.)

ΣΚΗΝΗ Β. Στέφανος, Βαλεντίνος, Τερέζα.

Τερ. (ἔρχεται ἀπὸ δεξιὰ. Εἶναι ντυμένη πολὺ ἀκατάστατα· ἔχει ὅμοις πάντα στὰ μπερδεμένα μαλλιά της τὸ στολίδι ποὺ τῆς πέφτει ἀπάνω στὸ μέτωπο καὶ κρατεῖ στὸ χέρι τὸ ἀγαπημένο της τὸ φῶρεμα, ποὺ τᾶφηνε καὶ σέρνεται γάμον. Ἐχει ἀπάνω στὶς πλάτες πολλὰς δαντέλλες καὶ κορδελλάκια πολύχρωμα, ποὺ εἰς κρέμονται ὀλοτρόγυρα.)

Στέφ. (σὸν ἐρχομὸ της, ὅπως πάντα, παραλεῖ καὶ σὰ νᾶθελε νὰ κρύβῃ τὴν ἀνήσυχη ἀγωνία του.)

Τερ. (πηγαίνει κοντὰ στὸ Βαλεντίνο.) Γιὰ πὲς μου: τὸ εἶδες ποτέ σου τὸ καινούριό μου τὸ φῶρεμα; (Τοῦ τὸ δείχνει.) Κοίτα τὴ μεγαλοπρέπεια!

Βαλ. (Δὲν τολμᾷ πιά νὰ σηκώσῃ ἀπάνω της τὰ μάτια, καὶ τὰ χάνει καὶ κοκκινίζει.) Ναί... ναί... τὸ γνωρίζω, κυρία Τερέζα.

Τερ. Καὶ τὸ ξέρεις πὼς θὰ βάλω καὶ ὅλες ἐτούτες τὶς κορδέλλες καὶ ὅλες ἐτούτες τὶς δαντέλλες;... Μὰ ἐσὺ δὲ βλέπεις. Κάνεις ἄσκημα!.. (Κάνει ἓνα νόημα σὰ νὰ τὸν νουθετῇ.) Εἴπαμε νανοίγης τὰ μάτια σου στὴ στεριά!...

Στέφ. (γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴ φωνὴ της ποὺ τοῦ μπαίνει στὴν ψυχὴ καὶ στὴ σάρκα του σὺν τρυπάνι, βιάζεται νὰ φύγῃ πρὸ γλήγορα.) Φτάνει πιά, φτάνει πιά!... Ἴσα μ' ἐδῶ!... (Πηγαίνει νὰ πάρῃ τὸ καπέλλο του ἀπὸ μιὰ καρέκλα.)

Βαλ. (τὸν πλησιάζει, ἔντονα.) Μὰ ἄφησε, καλῆτερα, νὰ νικηθῆς. Μὴν πεισματῶνεσαι!

Στέφ. (στέκεται.)

Βαλ. (χαμηλώνει τὴ φωνὴ καὶ τοῦ μιλεῖ μὲ συγκίνηση καὶ ζωηρά.) Πηγαίνεις νὰ τρέχῃς πίσω ἀπὸ μιὰ γυναῖκα ποὺ περιφρονεῖς, μόνο καὶ μόνο ἀπὸ τὴ μέθη τοῦ ἀπελπισμοῦ. Καὶ ἅμα σβήσῃ αὐτὴ ἡ μέθη, θὰ αἰσθανθῆς τὸν ἑαυτό σου ἀηδιασμένο ἀπὸ τὸ βόρβαρο, ὅπου θὰ σ' ἔχη γκρεμίσει αὐτὴ ἡ γυναῖκα.

Στέφ. (συγκρατώντας τοὺς σπασμούς του μὲ ἄγριο πείσμα.) Ὅχι!

Βαλ. Θὰ αἰσθανθῆς τὸν ἑαυτό σου ἐξευτελισμένο ἀπὸ τὰ ἑκατομμύρια της, τὰ μαζωμένα ποιὸς ξέρεῖ μὲ τί αἰσχρὰ μέσα!

Στέφ. Ὅχι!

Βαλ. Μείνε ἐδῶ, μείνε ἐδῶ, ἐσύ, καὶ συλλογίσου καλῆτερα... πὼς τώρα πιά ἐγὼ εἶναι τὸ σωστὸ νὰ πάρω τὸ φύσημά μου!

Στέφ. Ἐσύ!;

Τερ. (στὸ ἀναμεταξὺ ἔχει καθήσει ἐπάνω σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς κάσες μὲ τὰ βιβλία καὶ εἶναι ὅλη ἀφοσιωμένη στὸ φῶρεμά της ποὺ τὸ στολίζει μὲ τὶς δαντέλλες.)

Βαλ. Ναί, ναί, ἐγὼ! Στὰ κομμάτια οἱ ξένοι κ' οἱ παράσιτοι!... (Ξαναγίνεται ταπεινός.) Ἄλλωστε, ἴστερ' ἀπὸ τὸν ἐξευτελισμὸ ποὺ μοῦ κάμας, δὲ θὰ μποροῦσα πιά νὰ φέρω σὲ τέλος αὐτὸ ποὺ θαροῦσα πὼς εἶτανε χρέος μου... καὶ οὔτε θὰ μποροῦσα ν' ἀγγίξω τὰ χρήματά σου. Ἄν ἀπορῆς γι' αὐτὸ δὲ σοῦ δίνω ἄδικο, ὄχι,—γιατὶ τὴν ἀρρώστια τῆς περηφάνειας ποτέ μου δὲν τὴν εἶχα. Μὰ νὰ ποὺ μοῦ πέφτει ἄξαφνα στὴν πλάτη κ' ἔρχεται νὰ μεγαλώσῃ τὰ βάσανά μου!... Τὸ βλέπει κανεὶς πὼς δὲν εἶμαι τυχερός. (Βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ φάκελλο μὲ τὰ χρήματα καὶ τὸν βάζει ἀπάνω στὸ γραφεῖο.)

Στέφ. (μαλακωμένος, ὅλος συγκίνηση.) Αὐτὰ τὰ λίγα χρήματα ποὺ σοῦ ὄφειλα γιὰ τὴν ὑπηρεσία ποὺ μοῦ ἔκαμες δὲ θὰ σ' ἐμποδίσουνε νὰ μείνης περηφάνος. Πάρ' τα πίσω, κ' σὲ παρακαλῶ. Κι ὅσο γιὰ τὰ ὑπόλοιπα, λησιμόνησε τὰ λόγια ποὺ γιὰ μιὰ στιγμή σοῦ ἀναστατώσανε τὴν ψυχὴ. Δὲν εἶτανε παρὰ τ' ἀερό-

λογα ενός ανθρώπου, πού θά λείψη σέ λίγο.

Βαλ. (κάνοντας μιὰ τελευταία και ζωηρή απόπειρα γιά νά τόν πείση.) Δέν τὸ νοιώθεις, λοιπόν, δέν τὸ νοιώθεις πὼς μόνο με τούτη τὴ δυστυχισμένη μπόρεϊς ἀκόμα νά βροῆς τὴ σωτηρία σου;

Στέφ. Εἶναι μακριὰ ἀπὸ μένα, σὰ νὰ εἶτανε πεθαμμένη. Σὺ ὁ ἴδιος τὸ εἶπες.

Βαλ. Μὰ τὰ καλύτερα πλάσματα, Στέφανε, πεθαίνουνε ἴσως ἀκριβῶς γιά νὰ ἔχουν ἀπὸ μακριά, σ' ἐμᾶς ἀπάνω, κείνη τὴν εὐεργετικὴ ἐπιρροή, πού ὅσο ζούσανε δέν τὴ θέλαμε και τὴν πετούσαμε.

Στέφ. Δέν εἶν' ἀλήθεια! Μένοντας ἐδῶ, θά πέθαινα κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος... θάλλωνα ἀπὸ τὸν καιμὸ και ἀπὸ τὴν πίκρα! (Μιὰ τελευταία σιωπή, ὅλη ἀγωνία και ἀμηχανία. "Ἐπειτα, θλιβερά περίλυπος, σὰ νὰ τὸν ἀγκαλιάζει.) "Ἐχε γειά, Βαλεντίνε!

Βαλ. (μ' ἕναν κόμπο στὸ λαιμό.) "Ἐχε γειά!

Στέφ. (παίρνει τὸ καπέλλο του και σχεδὸν ἄθελα πηγαίνει πρὸς τὴν τραπέζη.)

Τερ. (σηκώνεται ἀμέσως γιά νὰ τραβηχτῆ λίγο πίσω, και ρωτᾷ με τὸνο ὑποφιασμένης περιέργειας.) Τί ἤθελες;

Στέφ. (με μιὰ ὀρμη τῆς ἐσωτερικῆς ταραχῆς του, με τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα, τὴ σφίγγει στὸ στήθος του μ' ἕνα ἀτελείωτο ἀγκάλιασμα και τῆς φιλάει τὸ μέτωπο.) "Ἦθελα νὰ βλεπετε... πὼς κλαίω. (Τὴν ἀφήνει ἀπότομα, και φεύγει δραμαῶς.)

ΣΚΗΝΗ Γ.—*Τερέζα και Βαλεντίνος.*

Τερ. (με ἀπάθεια, πάντα, παίρνει τίς κορδέλλες, πού τίς κρέμονται ἀπὸ τοὺς ὄμους, και διαλέγει με προσοχὴ μιὰ. Τὸ φόρεμα ἔχει μείνει ἀπάνω στὴν κάσσα.)

Βαλ. (ἔπειτα ἀπὸ λίγες στιγμὲς τραγικῆς σαστιμάρας, ἀσάλευτος ἀπὸ τὴ θέση του, σωριάζεται σὲ μιὰ καρέκλα ἀπὸ τὸ βάρος τῆς συλλοῆς.)

Τερ. (Κρατώντας ἀπὸ τὴ μιὰ τῆς ἄκρη τὴν κορδέλλα πού διάλεξε, τὴν ἀνεμίζει στὸν ἀέρα, παρακολουθώντας με τὸ βλέμμα τὸ φτερούγισμά τῆς. "Ἐπειτα, με ὀρμη μεγαλύτερη τὴν περὶ ψηλά στὸν ἀέρα. Θέλει νὰ τὴν ἀρπάξει, μὰ ἡ κορδέλλα πέφτει. Καὶ ἡ Τερέζα κάνει ἕνα κίνημα λύτης.) "ὦ!... (Στρέφει πρὸς τὸ Βαλεντίνο και τὸν φωνάζει.) "Ε!... ἐσύ!... (Δείχνοντας τὴν πεσμένη κορδέλλα.) Δὲ βλέπετε;... Βοήθησέ με.

Βαλ. (τινάζεται ἀπάνω· σκύβει, παίρνει τὴν κορδέλλα, και τῆς τὴ δίνει, ἐνῶ τὸ χέρι του σιγοτρέμει και αὐτὸς ἀποφεύγει νὰ τὴν κοιτάξει στὰ μάτια, ἀποφεύγει και τὸ βλέμμα τῆς.)

Τερ. (ξαναπαίρνοντας τὴν κορδέλλα.) Μὲ φοβᾷσαι;

Βαλ. "Ὀχι, κυρία Τερέζα.

Τερ.... Μὲ σιχαίνεσαι;

Βαλ. Αὐποῦμαι πολὺ πού βγαίνουν ἀπ' τὰ χεῖλιά σας τέτοιες ὑποψίες.

Τερ.... Ἐγὼ δέν ξέρω οὔτε ποιὸς εἶσαι.

Βαλ. Καὶ ποιὸς θέλετε νᾶμαι!... Εἶμαι... ἕνας καιμπούρης.

Τερ. Κ' ἔπειτα;

Βαλ. Κ' ἔπειτα εἶμαι... ἕνας θλιβερὸς παρᾶσιτος.

Τερ. Γιατί;

Βαλ. Γιατί ἴσα-ἴσα ἀπὸ τὴ δυστυχία τῶν ἄλλωνων βγάξω ὅτι μοῦ χρειάζεται γιά νὰ ζῶ. Δέν μπορῶ νὰ τάρνηθῶ. Πρωτίτερα, εἶχε κείνος μεγάλο δίκιο νὰ μοῦ τὸ χτυπήσει. Κοκκίνισα μάλιστα ἀπὸ τὴ ντροπὴ μου. Μοῦ φάνηκε πὼς δὲ θάχα κἂν τὸ θάρρος πιά νὰ σᾶς πλησιάσω, νὰ σᾶς μιλήσω... Καὶ ὅμως, ὄχι. Εἶμαι χειρότερος παρὰ πρῶτα. Γιατ' εἶμαι τώρα βέβαιος πὼς κανένας δὲ με κατασκοπεύει, ὠφελοῦμαι περισσότερο παρὰ πρὶν ἀπὸ τὴν κατάστασή σας, πού δὲ με βλέπετε και δὲ μ' ἀκοῦτε. Μένω κοντὰ σας, σᾶς βλέπω σᾶς μιῶ ἐλεύθερα, και ζῶ τὴν ὥρα τὴ γλυκίτερη τῆς ζωῆς μου. "Ἄν δέν εἴστε τὸ θῦμα μιᾶς μεγάλης συμφορᾶς, ἡ ὥρα τούτη δὲ θά δινότανε σὲ μένα.

Τερ. Νά το: σωστὰ τὸ λές. Καὶ θαρρῶ πὼς ἐμεῖς οἱ δυὸ θά συνεννοηθοῦμε περίφημα. "Ἄς μιλήσουμε... ἄς μιλήσουμε γιά ὅλα. (Τὸν τραβᾷ και τὸν βάζει νὰ καθῆται πολὺ σιμὰ τῆς.) "Ἄς μιλήσουμε σὰ νᾶμαστε δυὸ καλοὶ φίλοι.

Βαλ. (ζωηρεμένος πολὺ—με φωτεινὰ τὰ μάτια.) Ναι, ναι, ἄς μιλήσουμε σὰν καλοὶ φίλοι.

ΣΚΗΝΗ Δ'. *Βαλεντίνος, Τερέζα, Στέφανος.*

Στέφ. (ἀπὸ μέσα, μακριά:) Βαλεντίνε!... Βαλεντίνε!...

Βαλ. (ἀνατινάζεται ἀπὸ φόβο και ἀπορία, σὰ νὰ τὸν πιάσανε ἐπ' αὐτοφόρῳ.) Αὐτὸς!

Στέφ. (ἀπὸ μέσα.) "Ἦρθα, ἦρθα, Βαλεντίνε!...

Βαλ. (παραμερῆζει τὸ καθισμά του ἀπὸ τὴν Τερέζα σιμὰ, και γεμάτος συγκίνηση τρέχει πρὸς τὴ θύρα.)

Τερ. (σηκώνεται ἀνήσυχη και ξαναπαίνει βιαστικὰ τὸ φόρεμά τῆς, ταραγμένη και φωνάζοντας:) "Ὀχι! "Ὀχι!... Μὴν τοῦ πῆς νᾶμπη!... Γιά ὄνομα! μὴν τοῦ πῆς νᾶμπη!... Εἶμαι ντυμένη σὰ δούλα... "Ἐτσι δέν κάνει νὰ τὸν ὑποδεχτῶ κείνο τὸν κύριο!

Βαλ. (εἶναι στὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας.)

Στέφ. (φτάνει τρεχάτος, βαλαντωμένος, και πέφτει ἀπάνω του, ἀγκαλιάζοντας τὸν ἀπὸ τὸ λαιμό.)

Τερ. (τρέχει φοβισμένη νὰ κρυφτῆ σὲ μιὰ γωνιά, ζητώντας νὰ μὴ φανερωθῆ, και δίγως πιά νὰ φωνάξει, ἐξακολουθεῖ, ἰκετευτικά:) "Ὀχι!... "Ὀχι!... Πές του νὰ φρίγη... Πές του νὰ φρίγη... (Λίγη σιωπή.)

Στέφ. (λαχανιασμένος.) Δέν μπόρεσα! ("Ἀνασηκώνεται γιά νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοή του.)

Βαλ. (τοῦ παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι τὸ καπέλλο και τὸ ρίχνει ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα.)

Στέφ. Γιά νὰ φύγω μακριὰ ἀπὸ δῶ... πάλαψα... πολέμησα... σὰν τὸ θεοῖδ πού θέλει νὰ σπάσῃ τὰ σίδερα τῆς κλοῦβας του... Κι αὐτὸς ὁ τρομερὸς ἀγώνας... μ' ἔχει ἐξαντλήσει.

Δὲν ἀντέχω πιά. (Κοιμένος, ἐρεΐται, ἀκκουμπώντας στὸ Βαλεντίνο, σέρνεται ὡς τὸ ντιβάνι καὶ πέφτει ἀπάνω.)

Βαλ. Εἶχες περάσει καὶ τόσες νύχτες αὐπνος. . . Ἦσύχασε, ξεκουράσου. . . καὶ σοῦ δίνω τὴν ἐγγύησή μου, αὔριο θὰ δῆς πὼς θάσαι ὑγιής καὶ δυνατός, ὅσο ποτὲ ὡς τώρα.

Στέφ. Δὲν τὸ ἐλπίζω ἀκόμα. . . (Μ' ἀνήσυχια τὰ βλέμματα, ἀναζητεῖ τὴν Τερέζα, καὶ τὴ βλέπει ἐκεῖ, ζαρωμένη στὴ γωνιά καὶ φοβισμένη.)

Βαλ. Φώναξέ τηνε κοντά σου.

Στέφ. Δὲ θ' ἀρχότανε.

Βαλ. (τὴν πλησιάζει φιλόστοργα.) Θέλετε νὰ μιλήσετε μὲ κείνο τὸν κύριο ;

Τερ. (δείχνοντας τὸ ἀκατάστατο φόρεμά της.) Ποιὸς ξέρει τί ἰδέα θά'χη γιὰ μένα !

Βαλ. Κοιτάξτε νὰ τὸν κάνετε νὰ σᾶς συχωρέση.

Τερ. Καὶ πὼς ;

Βαλ. (τὴν παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι, καὶ σχεδὸν δίχως νὰ τὴν κάμῃ νὰ τὸ καταλάβῃ, τὴν ὀδηγεῖ σιγά-σιγά πρὸς τὸ Στέφανο, παρακινώντας τὴ μυστικά :) Νὰ τοῦ θῆτε πὼς ἔχετε κι ἄλλο φόρεμα. Νὰ τοῦ τὸ δείξετε, μάλιστα. Κι ἂν αὐτὸς ἀληθινὰ σκέφτηκε κακὸ γιὰ σᾶς, θά'λλάξῃ γνώμη. Δὲν εἶν' ἀλήθεια, Στέφανε, πὼς θά'λλάξῃς γνώμη ;

Στέφ. Ναί, βέβαια.

Τερ. (τοῦ δείχνει τὸ φόρεμα) Σ' ἄρέσει ;

Στέφ. (σὰ νὰ βλέπῃ ὄνειρο, ζωηρεύοντας στὸ πρόσωπο.) Εἶναι ὁμορφο !

Τερ. (μὲ ἡμερη, ὑποβλητικὴ φωνή.) Καθίστε δίπλα του.

Βαλ. (κάθεται σὰν αὐτόματο δίπλα στὸ Στέφανο.)

Βαλ. Δώστε του νὰ καταλάβῃ πὼς θά'ναι ἀκόμα πιὸ ὁμορφο.

Στέφ. Ναί νὰ μοῦ τὸ ἐξηγήσετε.

Τερ. Περίμενε καὶ θὰ δῆς. (Παίρνει μιὰ κορδέλλα, καὶ καταγίνεται νὰ τὴν περάσῃ ἀπὸ τὶς τρύπες τῆς δαντέλλας, ποὺ ἔχει στολίσει τὸ φόρεμα.)

Βαλ. (σιγανά, πίσω ἀπὸ τὸ Στέφανο.) Πηγαίνω ἀπάνω, στὸ δωμάτιό μου, Στέφανε. Γειά σου.

Στέφ. (πρὸς τὴν Τερέζα.) Μά, μὲ τὸ φῶς αὐτὸ τὸ θαμπό, δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ ἐργάζεστε πολὺ. Νὰ μὴν πάθετε τίποτα !

Τερ. (χαμογελώντας.) Δὲν πειράζει.

Βαλ. (κοιτάζοντας νὰ μὴν ἀκουστοῦνε τὰ βήματά του, φεύγει ἀπ' ἀριστερά.)

Στέφ. Ἄς ξεκουραστοῦμε μαζί, τώρα. Κι αὔριο πάλι μαζί κ'οἱ δυὸ ξαναπιάνουμε δουλειά. Ἐγὼ θά'μαι ὑπομονετικός. . . σὰν ἐσᾶς. Ἐσεῖς θὰ μὲ συμβουλευέτε. . . θὰ μοῦ δίνετε τὸ παρόδειγμα. . . Θά'στε ἢ Ἄρετή μου.

Τερ. Ἐγὼ εἶμαι μικρούλα, μικρούλα. . .

Στέφ. (ξαναλέγει μὲ ἀόριστη στοχαστικὴ τρυφερότητα :) Μικρούλα, μικρούλα. . . (Δειλά-δειλά, τὴν ἀγκαλιάζει ἀπὸ τὴ μέση. — Ἐκεῖνη δὲν κάνει καμιὰ ἀντίσταση, καὶ ἀφήνει τὴν ἐργασία. — Ὁ Στέφανος σφίγγεται κοντὰ της καὶ βάζει τὸ κεφάλι του στὴ ράχη τοῦ ντιβανιοῦ.) Ἔτσι.

Τερ. Γιατί εἶσαι κουρασμένος ; . . Ἐχάμες πολὺ δρόμο ;

Στέφ. Ναί ἀρχετό,

Τερ. Θέλεις νὰ κοιμηθῆς ;

Στέφ. Ναί. (Σιωπή. — Μισοκλεῖ τὰ μάτια, καὶ ψυθιρίζει :) Νά : λίγο-λίγο, ὅλα σβήνουνε γύρω μου. . . Δὲ βλέπω παρὰ ἐσᾶς. . . σὰ νάσαιστε ἢ ψυχὴ μου. . . Σᾶς βλέπω ἡσυχῇ. . . Τόσο ἡσυχῇ ! . . Τέλος, νὰ ἢ γαλήνη. (Σιωπή. — Ὁ Στέφανος κοιμάται.)

Τερ. (ἀπαλά-ἀπαλά, ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά του. — Σηκώνεται. — Σὰν ἀπὸ ἀδιόρατη πρόθεση φιλοφροσύνης, ἀφήνει τὸ φόρεμά της καὶ πέφτει στὰ γόνατα καὶ τὰ πόδια τοῦ Στέφανου. Χαμογελᾷ ἄλλῃ μιὰ φορὰ, καὶ φεύγει, κοιτάζοντάς τονε. Καθὼς φεύγει ἀρχίζει καὶ ξαναλέγει, πολὺ ἀργά, μὲ ἀπαλό, μονότονο καὶ μελωδικὸ τόνο, τὸ τραγουδάκι τοῦ Γέρου ζητιάνου :

Τί θὲς καὶ βλέπεις μέσα στὸ κῆμα ; — Κλείσε τὰ μάτια, κάμ'ενα βῆμα. . .

(Χάνεται μέσα στὸν κῆπο' μὰ τὸ τραγουδάκι ἔρχεται ἀκόμα, ξεψυχισμένο :

Ἐκεῖ ἔ'ναι ὁ φίλος, καλὴ μου κόρη. — Κλείσε τὰ μάτια. . . καὶ βάλε πλώρη. . .

Βαλ. (ἀπὸ μέσα, μὲ φωνὴ ἄγρια καὶ τρομερὴ, σχεδὸν πνιγμένη ἀπὸ τὴν ἀπόσταση.) Πρόφτασε, Στέφανε ! Ἡ κυρία Τερέζα εἶν' ὀρθὴ ἀπάνω στὸ τοιχάκι, καὶ ἀπλώνει τὰ χεῖρα στὴ θάλασσα ! (Μπαίνει ἀπ' ἀριστερά, ὀρμῆ πρὸς τὸν κῆπο, καὶ χάνεται. Ἀκούεται ἡ κραυγὴ του ὅλη τρομάρα.)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ : Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

ΤΕΛΟΣ

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΤ' ΑΔΕΡΦΙΑ ΜΑΣ

Γλυκά φίλά στέλνει ἡ ΝΕΑ ΖΩΗ στ' ἀδέρφια μας, ποῦ πολεμᾶνε σήμερα γιὰ τῆς πατρίδας μας, τοῦ ἔθνους μας τὴ δόξα.—Μ' ἀκόμα πιὸ γλυκύτερα δίνει σ' ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα ποῦ γύρω στὴ γαλανόλευκη ἀντρωϊομένη ἀγωνίζονται γιὰ μιὰν Ἑλλάδα πιὸ μεγάλη, πιὸ ἀληθινή.

Τοὺς σταυραετοὺς τοῦ Ὀλυμποῦ ξύπησε πιά ὁ ἀντίλαος τῶν νικηφόρων κανονίων τοῦ στρατοῦ τοῦ Διαδόχου μας — Στά δυνατὰ τῶν νύχια ὁ Γέρο-Δίας ἐλεύθερος κι' αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἀπίθωσε τὸ τρομερὸ τῆς θεϊκῆς ὀργῆς σημεῖο.

Κι' ἐσεῖς Σειρήνες τῶν γλυκῶν κυμάτων οἱ μουσοθρεμμένες ψυχῆς ἀρπάξετε ἀπ' τοῦ Κανάρη τὸ δεξιὸ τοὺς ἐνδοξοὺς δαυλοὺς τοῦ ἁγιασμένου Εἰκοσιένα, γιὰ νὰ ὀδηγήσετε μὲ ἀκμαῖα πιά ὀρμὴ τὰ θαλασσοπούλια μας σὲ νέες ἐνδοξότερες ἀκόμα νίκες.

Τί κι' ἂν τὰ κακούργα σμάρια τῶν τεράτων οὐρλιάζουν γύρω στῶν ἀπόλεμων χωριῶν τὶς μελανὲς θυσιές πίσω ἀπὸ τὰ μάταια ταμπούρια τῶν!

Τί κι' ἂν τῶν ἐχθρῶν μας τὰ θωρακισμένα κότερα δειλιασμένα κουρλιάζουν δίπλα στὶς ἀλμυρὲς ταντέλλες τῶν ἀκτῶν τῆς θάλασσας τοῦ Μαρμαρά!

Τί κι' ἂν τοῦ Μπαρμπαρόσσα τοῦ Χαϊρεδδίν οἱ ἀπόγονοι λησμόνησαν τῆς πάλης τὴν ὁμορφὴ λαχάρα!

Τοῦ Σαραντάπορου αἱ ἄγριες ρεμματιῆς ἀλκοβάφηκαν μὲ νεαρὸ Ἑλληνικὸ αἷμα, σημάδι ἀλάθευτο ποῦ δείξανε οἱ ὀπλίτες στὴν πατρίδα μας γιὰ τὴν ἀντρεία τῶν.

Δαφνοστεφανωμένοι μπήκαν οἱ γενναῖοι μας στὴ Γιαννισὰ τὴν ἱερὴ τὴν Πόλη τοῦ Μακεδονικοῦ κατακτητῆ μας.

Τῆς Σαμοθράκης τὴν ἀφτέρουγη τὴ Νίκη πήρε γιὰ νέο συμβολο τὸ ναυτικὸ μας ποῦ τὰ νησιά τὰ σκλαβωμένα λευτερώει.

Καὶ τῆς Θεσσαλονίκης τὴ φυλαγμένη σὲ σαθρὰ καράσια Νεο-Τούρκικη παρθενιά ματώσανε τροπαιοφόρα πολεμόχαρα φίλά τῶν τορπιλλῶν τοῦ Βόσπυ!

Κι' ἀνάστησε καὶ πάλι ὀλοζώντανη μπροστὰ στὸν κόσμον ὅλο, τὴ μαρμαρωμένη ἀθήνα Βασιλοπούλα μας, τὴ Δόξα τὴν ἀρχαία τὴν Ἑλληνική, τὸ ἀγνὸ μὰ σιδερένιο ἀγκάλιασμα τοῦ Κωσταντίνου, κοντὰ στοῦ Ἀη-Δημήτρι τὸ σεπτὸ μνημοῦρι.

Στὴν Ἀκρόπολη, ὁ Τάκης Μπάργλας ἐδημοσίεψε τὰκόλουθα δημοτικὰ τραγούδια :

Σ Ε Ρ Β Ι Α Σ

—Τριάντα Ζετεγγιάνοι μεθοκοποῦσαν —Στὶς δροσερὲς καὶ γαλήνιες ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Ζετεγγιά.—Μιά ἄνουρη παρθένα τοὺς κερνάει—Κι' ὅταν προσφέρει σὲ καθένα τὸ ποτήρι του,—Κανένας στὸ κρασολόπηρο δὲν ἀπλώνει τὸ χέρι.—Καθένας, μεθυσμένος ἀπὸ ἔρωτα, θέλει νὰ τὴν ἀγκαλιάσει.—Μὰ ἔτσι τοὺς μιλάει ἡ κόρη ἡ Ζετεγγιάτισσα :

—«Γιὰ τὸ Θεοῦ, ἀκοῦστέ με, ὦ τριάντα Ζετεγγιάνοι.—Ἀλήθεια εἶμαι ἡ δοῦλα ὅλων σας.—Μὰ κανενὸς ἡ πολυαγαπημένη. — Δὲ θὰ γενῶ παρὰ ἡ ἀγαπητικιά τοῦ ἥρωα—ὅποιος τὸ Ζετεγγιά περάσει κολυμπώντας,—Ἀρματωμένος μ' ὅλα τ' ἄρματά του.—Ὅποιος τὸ Ζετεγγιά ἔτσι περάσει,—Ἀπὸ τὴ μὰ ἴσα μὲ τὴν ἄλλην ὄχθη,—Ἐκείνου θάμαι ἡ πιστὴ γυναῖκα.»

—Ἀντικτυπάθησαν οἱ ἥρωες συνατοὶ τους —Κι' ὅλοι χαμήλωσαν τὰ μάτια πρὸς τὴ γῆ.—Ὅλοι ἐξὸν ἀπ' τὸ λεβέντη Ραδοῖζα.—Φτεροπόδαρος, ὁ ἔφηβος ὀρμαί.—Ρίχνει στοὺς ὄμους τὸ μεγάλο του μανδύα.—Καὶ νά, βουτάει μὲς τὰ νερά τοῦ Ζετεγγιά.—

Σχίζει τὰ κύματα ὁ ἥρωας.—Καὶ φθάνει κολυμπώντας στὴν ὄχθη τὴν ἀντικτυνή.—Μὰ μόλις τοιμαζότανε νὰ βγῆ—Μέσα στὸν ποταμὸ βυθίζεται—ὄχι γιὰτ' εἶχεν ἀποκάμει.—Μὰ γιὰ νὰ δοκιμάσει τὴν ἀγάπη τῆς ὀραίας του—Καὶ νὰ γνωρίσῃ ἂν εἰλικρινὰ τὸν ἀγαποῦσε.—

—Ὅταν εἶδεν αὐτὸ, ἡ ὀραία Ζετεγγιάτισσα,—Τρέχει στὸν ποταμὸ, γιὰ νὰ ριχτῆ μέσα στὰ κύματα.

Τότες ὁ λεβέντης ὁ Ραδοῖζα,—Ὀρμαίε στοῦ ποταμοῦ τὴν ὄχθη.—Ἀπὸ τὸ Ζετεγγιά ἐβγήκεν σῶος κι' ἄβλαβος —Κι' ἀγκάλιασε τὴ γενναῖο-καρδη παρθένα,—Κι' ἀπ' τὸ λευκὸ τῆς χερί —Τὴν ὀδηγᾷε στὰ πλούσια τοῦ παλάτια.

Β Ο Υ Λ Γ Α Ρ Ι Α Σ

Κηρύχθηκεν ὁ πόλεμος στῆς Βλαχίας τὴ χώρα.—Στὴ χώρα τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας.—Ἐσφάξαν τοὺς γέροντας καὶ σκλάβους κάνανε τοὺς—νιούς. Καὶ σκλάβοι πήρανε τὴ Βάσω.—Ἡ Βάσω ἡ σκλάβο, ἡ Βάσω ἡ ρομιοπούλα.—Ἀπὸ τὸ κερχιά τραβαίε τοῦ Σουλτάνου τῆλογο καὶ τὴ σημαία του βασταί.—Τὸ φλάμπουρο βασταί καὶ τ' ἀνεμίζει.—Καὶ τ' ἀνεμίζει φορτώνοντάς το μὲ κατάρεις.—Φορτώνοντάς το μὲ κατάρεις.—Λιγόχρονη ἡ δύναμή σου, Βασιλιά.—Λιγόχρονη ἡ δύναμή σου καὶ ἡ ζωὴ σου λιγοήμερη.—Γιὰτ' ἄφησα ἕνα μωρὸ παιδάκι.—Ποιὸς θὰ τὸ λούσῃ—ὠμίε—καὶ ποιὸς θὰ τὸ ταῖσῃ;...

Μ Α Υ Ρ Ο Β Ο Υ Ν Ι Ο Υ

Ὁ Ναπολέον ὁ Αὐτοκράτορας.—Ἐνας καινούργιος Καῖσαρ, λένε.—Ποῦ κάλεσε τοὺς καπετάνιους του.—«Κεῖ κάτω στὰ βουνὰ τὰ μακρινά.—Νά πάτε.—Δίχως διαταγμό.»

Οἱ ἄντρες ἐκεῖ πέρα εἶνε ἀδάμαστοι.—Καὶ σιδερόκαρδοι.—Κι' οἱ βράχοι τρομεροὶ καὶ μαῦροι.—Σᾶμπως τὰ χεῖλια της.

Σᾶς φέρανε κανόνια κι' οὐσσάρους καὶ δραγόνες.—'Εμπρός, ὦ ἀρχηγοί.—Πρὸς τὸ θάνατο. . . .—Θαυμάστε τὰ ψηλά βουνά.—Μὴ προχωρήσετε.

Γιατ' ἔχουν τὰ βουνά, γιὰ τὰ κανόνια σας ἀβύσσους.—Οἱ βράχοι ἀπὸ τῆς κορυφῆς κατακυλῶντας —Θὰ συντρίβουνε τῆς λεγεῶνές σας.

Μαυροβοῦνι, Σὲ προστατεύει ὁ Θεός.— Παντοτεινὰ ἐλεύθερο θὲ νᾶσαι.—Καθὼς τὸ χιόνι—τῶν κορυφῶν σου.

'Απ' τὴν 'Εστία παίρνομε τὸ ἀκόλουθο πολεμικὸ τραγοῦδι τοῦ κ. Κωστή Παλαμᾶ πού τὸ τόνισε ὁ κ. Μανώλης Καλομοίρης.

Ε Μ Π Ρ Ο Σ

I

'Εμπρός! 'Ολόρθοι, ἀτρόμαχοι.
Μαυρίλα. 'Αστροτελέκι.
Μὰ τὸ σπαθὶ γοργάστραψε,
καὶ νά! ἡ βροντὴ τουφέκι!
Στὸν Πίνδο ἀπ' τὸν Ταῦγετο
καὶ στὰ Μπαλκάνια ὡς πέρα,
μιὰ ἢ φλόγα, μιὰ ἢ φοβέρα,
κ' ἕνας ὁ νοῦς. 'Εμπρός!

II

'Εμπρός! Βουνά, ψηλῶστέ μας,
καὶ ὦ θάλασσα, νά ἡ ὥρα!
στοίχισε τὰ καράβια μας,
καὶ βόηθα, νικηφόρα!
Ξυπᾶ τοῦ Ρήγα ἡ σάλπιγγα,
καὶ πάει στὰ μισουράνια:
«Μαυροβουνιοῦ καπλάνια
κι' 'Ολύμπου σταυραῖτοί.»

III

'Εμπρός, ἀδέρφια, ἀτρόνταχοι!
Κι' ἂν πέφτη ἀστροτελέκι,
νά! τὸ σπαθὶ γοργάστραψε,
καὶ νά ἡ βροντὴ τουφέκι.
Κρήτη, ὁ Μωριάς, ἡ Ρούμελη,
'Εμπρός! 'Η 'Ελλάδα λάμπει.
ἀχολογοῦν οἱ κάμποι.
καίνε οἱ καρδιές. 'Εμπρός!

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Χαιρετίζομε μ' ἐνθουσιασμὸ τὸ διορισμὸ τοῦ Ποιητῆ Ζ. Παπαντωνίου στὴ θέσῃ τοῦ Νομάρχῃ Ζακύνθου, σάν μιὰ ἀπ' τὶς εὐστοχότερες πράξεις τοῦ κ. Βενιζέλου κ' ἐκφράζομε τὴν εὐχὴ νὰ δοῦμε σύντομα κ' ἄλλους λογίους νὰ πιάνουν ὑψηλές δημόσιες θέσεις. 'Η ἐπίσημη ἀναγνώριση τῆς ἀξίας καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος, καὶ ἡ ἀνύψωση των μέσα στὴν πολιτεία ἀπ' τὴν ὑπεύθυνη Κυβέρνηση, πράγμα πού θὰ τοὺς ἐξασφαλίζει τὸν ἄνετο βιοπορισμὸ, θά ναι ἀπ' τὰ φωτεινότερα σημεῖα τῆς δράσης τοῦ κ. Βενιζέλου.

Μὲ τὸ φυλλάδιο τοῦτο συμπληρώνεται ὁ ἑβδομος τόμος τῆς Νέας Ζωῆς. Καὶ συμπληρώνεται μὲ πάνω ἀπὸ 550 σελίδες ἐνῶ ἡ ὑποχρέωσις μας ἦταν νὰ προσφέρουμε 480 μονάχα. 'Εδώσαμε δηλαδὴ ἕλη δυὸ φυλλαδίων περισσότερο ἀπ' ὅτι εἴχαμε καθήκον.

'Η λογοτεχνικὴ κίνησις αὐτὸν τὸ μῆνα παρουσιάζεται σ' αὐτὸ τὸ φυλλάδιο ἀναγκαστικὰ γὰρως ἀτροφικὴ, ἐπειδὴ ἡ ἄλλη ἕλη, ἀπ' τὴν ὁποία δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ μείνει ἔξω τίποτα ἐξ αἰτίας πού κλείνει ὁ τόμος, ἔπιασε εἴκοσι σελίδες παρὰ πάνω ἀπ' ὅτι λογαριάζαμε.

'Αν ἐξακολουθήσει ἡ ἐπιστράτευσις ἡ «Νέα Ζωή» τοῦ Νοέβρη θὰ βγει σὲ διπλὸ φυλλάδιο τὸ Δεκέβρη. Οἱ λόγοι πολλοί: ὁ κόσμος εἶναι ἀπορροφημένος ἀπ' τὸν πόλεμο, οἱ λογοτέχνες, οἱ περισσότεροι, πολεμοῦν, οἱ νεοζωῖτες τὸ ἴδιο καὶ οἱ στοιχειοθέτες ἔγιναν πολύτιμοι. . . .

Παρακαλοῦμε τοὺς συνδρομητῆς μας νὰ μᾶς στείλουν, χωρὶς ἀναβολή, τὴν συνδρομὴ τους πού ἔληξε καὶ θὰ μᾶς ὑποχρεώσουν πολὺ.

'Απ' τὸν κύκλο τῶν Νεοζωῖσιτῶν ἐλήγαν νὰ ὑπηρετήσουν τὴν Πατρίδα οἱ φίλοι μας:

'Αλέκος 'Ασημακόπουλος, Γ. Βατιμπέλλας, Γ. Γιωργαντᾶς, 'Απ. Γ. Κωνσταντινίδης, Κ. Χ. Παγκαλιός, Εὐαγ. Περγιδάκης, Παῦλος Α. Πετρίδης, Ραδ. Ραδόπουλος, Γιάννης Τριζόγλου, Κώστας Τσαγκαράδας, Δ. Φιλιππίδης, Γ. Χαριτάκης.

Καὶ φεύγουν τὴν ἐρχόμενη Τρίτη 12/26/11 κ' οἱ:
Τρόφιμον Μαργαζός, Α. Παλαιολόγος, Γ. Παλαιολόγος, Φιλ. Φιλίππου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ι ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Β.	Σελ.	215	
ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ			
'Ο Liszt και οί Ρομαντικοί			
Λόγοι και αντίλογοι	»	194	
Φ. Β.			
'Ο Μπάτης	»	84	
ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ			
'Ο πεθαμένος φίλος	»	34	
ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ			
'Η Παναγιά θά μ'ας τόν φέρει	»	61	
Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ			
'Επιθαλάμιο	»	152	
Κ. Δ.			
Καλαισθητική, Προαίσθημα, 'Αθυμία, Συσῆν ἡμιθέοις	»	202	
Στὴν Τούρλα τοῦ Σαββάτου	»	249	
'Αμλέτος Τύραννος	»	351	
ΠΗΛΙΟΥ ΖΑΓΡΑ			
Βαθειά στ' 'Ανήλιαγα	»	82	
Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ			
Τὰ 'Επικίνδυνα	»	28	
Φιλέλλην	»	273	
'Αλεξανδρινοί Βασιλεῖς	»	395	
'Επέστρεφε	»	492	
ΛΙΝΟΥ ΚΑΡΖΗ			
Συμφωνία : Χλωμός 'Εφηβος	»	492	
Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ			
'Από τὰ Βάλσμα :) Ζεῦξις, Στάλες	»	29
) Μῦρα	»	79
ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΓΝΗ			
'Αδριανός	»	79	
Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ			
'Ελεγείο σὲ κόρη	»	153	
Καταγίδα Μαρτυρική	»	329	
Paul Fort	»	396	
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΑΡΤΖΩΚΗ			
Στὴν ἄρμονία	»	154	
ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ			
Κωνσταντῖνος Χρηστομάνος	»	139	
Θ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ			
Κωμωδία	»	320	
Οἱ δύο τους	»	417	
ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ			
Πετριές σὸν 'Ηλιο	Σελ. 113, 206, 235, 310		
Στέφανος Μαρτζώκης	Σελ.	508	
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ			
Πεντασύλλαβοι	»	30	
Τὶ ἔγινε γῆρο σὲ μιὰ Μετάφραση	»	485	
ΛΕΑΝΤΡΟΥ ΠΑΛΑΜΑ			
Νοσταλγικοί 'Οραματισμοί	»	155	
Ποιητικὲς παραλλαγές σὲ κάποια κόρη	»	296	

Π. Α. ΠΕΤΡΙΔΗ		
'Αμῆλ—Φύλλα ἡμερολογίου	»	298
Ν. ΠΟΡΙΩΤΗ		
Roberto Bracco	»	377
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΑΜΑ		
Χρῆος	»	23
Π. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ		
'Ο Διωγμένος	»	394
Ξενοῦλα	»	472
ΤΑΚΗ ΣΑΡΑΚΙΝΟΥ		
Σκλάβοι, Θλίψη	»	204
ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ		
'Η ἀδερφή	»	330
Ποιητικὴ Τέχνη	»	351
Κώστας Κρυστάλλης	»	433
ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ		
Φιλολογικά Γράμματα ἀπὸ τὸ Παρίσι	»	85, 162
ΠΕΤΡΟΥΛΑΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ		
Μὲ κάθε Θυσία	»	7, 70, 127
'Η Φωτεινὴ τοῦ 'Ανεγνώστη	Σελ. 274, 334, 406	

II ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΑ

HENRI ALBERT		
'Αὔγουστος Στρίντμπεργκ : Μετάφρ. Κ. Π.	Σελ.	357
HERMAN BAGUE		
'Αγάπη : Μετάφρ. Φ. Β.	»	167
ELIZABETH BARRETT		
Σονέττα 'Απὸ τὰ Πορτογαλικά : Μετάφρ. Κ. Λ.	»	253
CHARLES BAUDELAIRE		
'Η ἔξομολόγησι τοῦ Καλλιτέχνη - Μεθάφρ. Μετ. Κ. Π.	»	233
ROBERTO BRACCO		
'Η Βρυσούλα : Μετάφρ. Ν. Ποριώτη	Σελ. 379, 455,	522
EDOARDO CALANDRA		
'Η Κυρὰ 'Ωρέττα : Μετάφρ. Ν. Ποριώτη	Σελ.	177
UGO FOSCOLO		
Στὴ Μακρινὴ Φύλη : Μετάφρ. Στέφ. Μαρτζώκη	»	154
HEINE		
Στὰ Ξένα : Μετάφρ. Παύλου Γνευτοῦ	»	442
ΗΣΙΟΔΟΥ		
'Εργα καὶ 'Ημέραι : Μετάφρ. Σοτήρη Σκίτη	»	445, 512
HEINRICH LILIENFEIN		
Soeren Kierkegaard 'Ο φιλόσοφος τῆς 'Εμπάθειας Μετ. Χ.	»	257
GIUSEPPE LIPPARINI		
'Απὸ Τὰ Τραγοῦδια τῆς Μελίτας : Μετάφρ. Ν. Ποριώτη	»	80
GUY DE MAUPASSANT		
Τὸ Παῖδι : Μετάφρ. Β.	»	157
JEAN MORÉAS		
Les Stances : Μετάφρ. Μ. Μαλακάση	»	225
Κομμάτια ἀπὸ τὴν 'Ιφιγένεια : Μετάφρ. Λεάντρου Παλαμᾶ	»	493
MANUEL GUTIÉRREZ NAZERA		
'Ο Ρίπ - Ρίπ : Μετάφρ. Σ. Α.	»	228
HENRIK PONTOPPIDAN		
Γρέτα ἢ Χηνοβοσκοπούλα : Μετάφρ. Φ. Β.	»	44
STEFAN ZWEIG		
Lafcadio Hearn : Μετάφρ. Χ.	»	92

III ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Σελ.	47, 99, 170, 219, 266, 323, 365, 422, 478, 544	
Σ. Α.	Manuel Guttierrez Najera	Σελ. 269
Β.	Οί Θεοὶ Διφθῶν	» 220
Π. Β.	Λέαντρον Παλαμᾶ : Ἡ Φοινικιά	» 323
ΜΗΜΗ ΒΑΣΣΑ	Ἡ ἑξατονταετιρίδα τοῦ Theophile Gautier—Τὸ Αἰσθημα τῆς φύσεως στὸν Milton	» 53
	Σάτυροι Ἰγνευαί. — Andronica — Ἡ Δραπέτευσι τοῦ Tolstoi καὶ ἡ Συμβολιστικὴ ἀνεξαρτησία	» 104
Κ. Ν. Π.	Π. Ροδοκανάκη : ὁ Θρίαμβος	» 170
	Ροβέρτου Κάμπου : Τὸ Ποιητικὸ Ἔργον τοῦ Κ. Π. Καβάρη	» 266
	Μνημόσυνο γὰρ τὸν Pieŕre Quillard	» 269
	Δελτίον τοῦ Ἐκπαιδευτικῶν Ὁμίλου	» 428
	Γενί Χαγιάτ — Ἡ Τούρκικη Νέα Ζωή	» 480
	Jean Moréas : Réflexions sur quelques Poètes	» 482
Κ. Ν. ΠΑΠΠΑ	Σοτήρη Σζίκη : Ὁ Γῦρος τῶν ὄρφων	» 365
	Πέτρου Βλαστοῦ : Φυσικὴ Μεταφρασμένη ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά	» 478
	Στ' ἀδέρφη μας	» 544
Β. Ε. Π.	Χωρὶς Τίτλον — Ἡ ἀναγέννησι τῆς Μουσικῆς στὴν Ἑλλάδα	» 58
	Τὸ Πέρασμα τῆς Κυβέλης	» 268
	Ἡ Κυβέλη στὴ Νέα Ζωή	» 271
	Γιάννη Βλαχογιάννη : Τὸ Σοῦλα	» 323
	Roberto Bracco : Ἡ Βρυσούλα	» 324
	Γ. Β. Τσοκοπούλου : Ἡ Θεατρίνα	» 369
	Ὁ Ζωγράφος κ' Ἡ Γυναίκα — Τὸ Ἀγγλικὸ Θέατρο	» 370
	Ὁ Maurice Boissard γὰρ τὸν Μορέας	» 425
	Boleslaw Prus — Μιὰ καινούργια ποιήτρια	» 429
Β. Ε. ΠΑΥΛΙΔΗ	Γεράσιμος Μαροκοῶς	» 47
ΚΑΜΕΛ ΡΑΜΑΣΗ	Αὐτὰ καὶ ἄλλα	» 49, 102
ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΣΥΝΑΔΙΝΟΥ	Ciòvanni Pascoli	» 422
ΚΩΣΤΑ Τ.	Τί γίνεται ἄλλοῦ	» 52
	Λίγα λόγια γὰρ τὸ Χρηστομάνο	» 99
Χ.	Βασίλειος Αποστολίδης	» 49
	Gustav Mahler	» 57
	Ἴδασ : Ὅσοι ζωντανοί	» 100
	Γερμανικὰ Γράμματα — Léo Tolstoi : Τὸ ζωντανὸ πτόμα	» 110
	Heinrich Von Kleist	» 172
	Manolis Triantaphyllidis : Die sprachfrage in Griechenland	» 219
	Léon Dierx—Richard Dehmel	» 423
	Paul Claudel	» 432
Δ.ΧΡ.	Paul Hazard : Τὰ παιδικὰ χρόνια τοῦ Γιάκωβου Λεοπάρδη	» 56